

MŰZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

Múzeumandragógiai a gyakorlatban

Szerkesztette: Juhász Erika, Szabó József

Lektor: Márkus Edina, Szabó Irma

Debreceni Egyetem TEK BTK NI Andragógia Tanszék

DEBRECEN

2013

Múzeumandragógiai a gyakorlatban

Szerkesztette: Juhász Erika, Szabó József

Lektor: Márkus Edina, Szabó Irma

ISBN 978-963-473-633-2

Acta Andragogiae et Culturae sorozat 25. kötet

ISSN 0209-9608

Debreceni Egyetem TEK BTK NI Andragógia Tanszék

2013

Tartalom

<i>Szabó József: MÚZEUMANDRAGÓLIA, AZ INFORMÁLIS ÉS NON-FORMÁLIS TANULÁS ÚJ LEHETŐSÉGEI.....</i>	<i>5</i>
<i>Márkus Edina: A MÚZEUMOKHOZ KÖTŐDŐ CIVIL SZEREZETEK MAGYARORSZÁGON.....</i>	<i>16</i>
<i>Szabó Barbara Éva: MÚZEUMOK HONLAPOK TÜKRÉBEN – A HAJDÚ-BIHAR MEGYEI MÚZEUMOK HONLAPJAINAK ÁTTEKINTÉSE .....</i>	<i>23</i>
<i>Tóth Aliz: AZ OKM ALFA-PROGRAMJA KERETÉBEN MEGVALÓSULÓ MÚZEUMANDRAGÓIAI KÉPZÉSSOROZAT, AVAGY: HOGYAN KÉPEZZÜK A MÚZEUMI FRONTSZEMÉLYZETET? .....</i>	<i>29</i>
<i>Buzás Kálmán: A DOLGOK LEGINKÁBB CSELEKVÉSSEL TANÍTHATÓK.....</i>	<i>39</i>
<i>Deák Orsolya: A MÚZEUMPEDAGÓGIA ÉS MÚZEUMANDRAGÓLIA VIZSGÁLATA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM KAPCSÁN.....</i>	<i>53</i>
<i>Kerényi B. Eszter: GÖRÖG PÉLDÁK A MÚZEUM VILÁGÁBÓL ....</i>	<i>60</i>
<i>Pintérmé Herczeg Andrea: SZÓRAKOZTATVA TANULNI, TANULVA SZÓRAKOZNI A SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUMBAN ÖRÖKSÉG MŰHELYEK .....</i>	<i>70</i>
<i>Kovács Éva Marianna – Oravec-Kis Éva: ELZÁRVA ÉS INTEGRÁLVA .....</i>	<i>84</i>
<i>Kuttner Ádám: „A HÉT MŰTÁRGYA” MÚZEUMI FACEBOOK ALKALMAZÁS BEMUTATÁSA .....</i>	<i>124</i>

Szabó József:
**MÚZEUMANDRAGÓGIA, AZ INFORMÁLIS ÉS NON-
FORMÁLIS TANULÁS ÚJ LEHETŐSÉGEI**

A múzeumi gyűjtemények feladata

Ahhoz, hogy a múzeum tanulásban betöltött helyét értelmezhessük, először tisztáznunk kell a múzeum szerepét a mai társadalmi és gazdasági körülmények között. Ehhez azt is meg kell határoznunk, hogy mi a múzeum. A múzeumot mint intézményt a hatályos 1997. évi CXL. törvény (A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről) definiálja, mely szerint a kulturális javak tudományosan rendszerezett gyűjteményeiből álló muzeális intézmény, amely a kulturális javakat és a szellemi kulturális örökség elemeit tudományos, örökségvédelmi, oktatási és ismeretátadási céllal gyűjti, megőrzi, feldolgozza, kutatja és kiállítja, továbbá egyéb formákban közzé teszi. Tevékenységével elősegíti a természeti, társadalmi, művészeti, kulturális és tudományos összefüggések kutatását, megértését, nyomon követi azok jelenkori változásait és folytonos művelődésre ösztönöz. Feladata a gyűjtőkörébe tartozó kulturális javak gyűjteménygondozása, ennek keretében azok gyarapítása, nyilvántartása, állományvédelme, tudományos feldolgozása és publikálása, hozzáférhetővé tétele, ennek keretében állandó és időszakos kiállítások biztosítása, közművelődési és múzeumpedagógiai programok és kiadványok biztosítása, a kulturális javak digitalizálása, a kutatási tevékenység biztosítása. A múzeum elnevezést csak az e törvény szerinti működési engedéllyel rendelkező múzeum besorolású muzeális intézmény használhatja.

A fenti intézményi megközelítés alapvetően a fenntartás és működtetés oldalát definiálja, ebben az írásban viszont a múzeum fogalmát kiterjesztett

módon, elsősorban a fogyasztó oldaláról, illetve a múzeumi szolgáltatások oldaláról vizsgáljuk. Így a gyűjtemény a mi megközelítésünk szerint nem csak tárgyak összességét jelenti, hanem virtuálisan létező anyagok, ismeretek, illetve a valóságosan létező tárgyak virtuális együttesét is. Bár a virtuális múzeum intézményként nem kezelhető, ám szolgáltatásként létezhet és létezik. A mai technika lehetőséget ad a digitalizálásra, és így a látogató számára az eddigieknél sokkal eredményesebb, felhasználó barátabb látogatásra. Vannak olyan múzeumi tárgyak, amelyek a nagyközönség számára nem elérhetők, de a virtuális térben aki tudományos alaposságú kultúráközvetítés is megvalósítható. A múzeum fogyasztói szemléletű leírásánál az elmúlt években paradigmaváltás történt. Az intézményi és a szolgáltatói oldal ellentmondásaira utal, hogy a szakirodalomban megjelent többek között a változó múzeum, a nyitott múzeum, a totalizáló múzeum és az univerzalizálódó múzeum, mint új modell. Ezek mindegyike a gyűjteményre, illetve a közönségre és a kultúráközvetítésre vonatkozó eddigi határokat feszegeti. Ez is jelzi, hogy ma már komplexebb módon kell a múzeumra, illetve a múzeumi szolgáltatásra tekintenünk, de egyben célszerű a meghatározásban a meglévő korlátok legalább részleges feloldása, ami viszont nem jelenti a törvényi szabályozás felülírását. Első közelítésben leegyszerűsíthetjük feladatunkat, ha minden tudományosan rendszerezett gyűjteményt annak megjelenési formájától és a közönséggel kialakított kapcsolat minőségétől függetlenül múzeumi gyűjteményként kezelünk. Nem könnyű ezt a megállapítást elfogadni, mert ezzel megszakadhat a valós tárgy és a látogató közötti közvetlen kapcsolat. Ráadásul az unikális tartalommal rendelkező múzeumok eddigi előnyei csökkennek, és ez akár jelentős gazdasági hatással is járhat. Manapság viszont azt tapasztaljuk, hogy ezt a szemléletet számos amerikai múzeum követi többek között virtuális múzeumok létrehozásával, és ezzel generálhatnak személyes látogatást, és állandó kapcsolatot a közönséggel. (Koltai 2005) A digitalizált múzeum tehát nem feltétlenül jelent hátrányt, sőt, legtöbbször aktív látogatást indukál.

Az elmúlt években a múzeumok és a helyi társadalom viszonya is jelentősen megváltozott, ami a törvény módosításában is jelentkezett. A múzeumi intézmények feladatai között ugyanis megjelenik a kultúráközvetítő, közművelődési tevékenység, amivel hozzájárul az egész életen át tartó tanulás folyamatához, valamint a rendezvények szervezése és a nevelési-

oktatási intézményekkel való együttműködés. Napjaink globalizálódó világában a múzeumok bekapcsolódnak a lokális közösségek építésébe, a helyi tradíciók megőrzésébe, a lokális identitás erősítésébe. Ebből a szempontból különösen fontos lehet a múzeum kapcsolatrendszerének, ezen belül is a közművelődési tevékenység működtetésének újragondolása. A múzeumok a kultúrák közvetítés aktív szereplőivé válnak, több feladatot is a többi intézménnyel együttműködve végeznek el. (Vásárhelyi 2009)

A múzeumi feladatokat ellátó intézményekben folyó munkát az új paradigma szerint továbbra is három fő feladatra bontjuk, a muzeális értékű anyagok gyűjtésére és feldolgozására, a gyűjtemények nyilvántartására és megővására, valamint a társadalmi kapcsolatrendszer működtetésére. Ez utóbbi területbe soroljuk be a kultúrák közvetítést, az információellátási tevékenységet, valamint azt az új szemléletű marketing munkát, amit jelen viszonyok között minden múzeumnak fel kell vállalnia. Az anyagok összegyűjtése ebben az esetben a virtuális, akár egyéni igényekre szabott összeállítást is jelenthet, amit az adott intézmény a saját elképzelései szerint egészít ki, illetve építi fel a kapcsolódó információs blokkokat. A nyilvántartás és rendszerezés inkább csak a kapcsolódó eszközökben, a visszakereshetőségben és az információk tárolásában tér el az eddigiektől. Meglátásom szerint a múzeumandragógia mindhárom tevékenységgel szoros kapcsolatban áll, mivel a felnőttek tájékoztatása, információs és kulturális igényeinek kiszolgálása a múzeumi feladatok mindegyik szintjén fontos. Elsődleges kapcsolat azonban továbbra is a gyűjtemények nyilvános bemutatása terén valósulhat meg. (Koltai 2011)

A múzeumi kultúrák közvetítés rendszere

A múzeumok közönségkapcsolati rendszerét sok szempontból közelítve próbálták eddig is leírni. A múzeum a mai értelmezés szerint a társadalom aktív szereplője, kapcsolatrendszerében a kultúrák közvetítés az egyik leglátványosabb tényező. A múzeumi tárgyi alapú vagy virtuális gyűjtemény a múzeumi szakemberek ismeretanyagára építve, részben a társ intézmények

bevonásával a kulturális örökség társadalom által felismert és elfogadott értékeinek bemutatásával biztosítja a kultúráközvetítés feladatainak teljesítését. Ezt a folyamatot az egyes tudományterületek szintén érzékelik, és a saját nézőpontjukból kiindulva eltérő fogalmakkal jelölik. Különösen nagy problémát jelent a múzeumok gazdasági tevékenységének felértékelődésével a marketing és a PR feladatok erősödése a múzeumi szolgáltatásokban és a múzeumi kommunikációban. Ennek egyik eredménye lehet az a szélsőségesen gazdasági megközelítés, ami sok esetben akár a múzeum által nyújtott tudományos igényű kultúráközvetítés rovására is mehet. Ilyen történhet akkor, amikor csak a látogatók számának növelésére koncentrálnak a múzeumi menedzsment, de a látogatáshoz kapcsolódó tanulási, ismeretszerzési folyamatot igazán nem támogatja, ami akár csalódásként is megjelenhet a közönségben, és ez később gazdasági szempontból is káros lehet. Ezért is fontos a múzeumi tevékenység és a kapcsolódó fogalmak pontosítása, egyértelművé tétele, ami tisztázhatja a múzeumandragógia helyét és szerepét.

A múzeumi kultúráközvetítés napjainkban felmerülő aktuális kérdése az, hogy továbbra is szakértői típusú ismeretközlést választja, vagy együttműködésre készítette a látogatókat olyan aktivitást vált ki, aminek során a közönség számára igényként fogalmazódik meg az új tudás megszerzése. Ez azt is jelenti, hogy a múzeumok belső rendszerében, akár a menedzsmentjében is jelentős változásokra lesz szükség. Az új múzeumi funkciók megjelenésével, a múzeumi tevékenységek és a kultúráközvetítési módszerek innovációjával, a technikai és közvetítési rendszerek folyamatos változásával olyan új ismeretek és új kompetenciák megszerzése szükséges, amelyekkel a múzeumokban dolgozó szakemberek a hagyományos felsőoktatási képzésben ma még nem találkozhatnak. A felsőoktatásnak minél előbb fel kell készülnie arra, hogy az újonnan megjelenő igényekre válaszolva segítse a múzeumi szakemberek andragógiai szemléletű felkészítését, illetve a fiatalok számára olyan új szakot vagy szakirányt indítson, amit a modern múzeumi kultúráközvetítés egyértelmű követelményként fogalmaz meg. (Szabó 2009)

A múzeumandragógia fogalma és rendszerszemléletű megközelítése

A múzeumandragógia fogalmának újraértelmezésével megteremthetjük egy egységesen használható szakmai megközelítés alapjait. A múzeumok kultúráközvetítő gyakorlatában, a felsőoktatási intézmények és a szakmai szervezetek szóhasználatában terminológiai kavargás tapasztalható. Az alábbi terminusok fordulnak elő a leggyakrabban: múzeumpedagógia, múzeumi kreatív foglalkozás, múzeumandragógia, felnőtt múzeumpedagógia, múzeumi gerontológia, múzeumi közművelődés, múzeumi népművelés, múzeumi mediáció, múzeumi közönségkapcsolatok.

A talán leggyakrabban használt múzeumi mediáció a terminológiai kavalkád feloldása érdekében fogalmazódott meg. A múzeumi kultúráközvetítők, a közönségkapcsolati és a múzeumi marketingért felelős munkatársak, múzeumpedagógusok, múzeumandragógusok összetett tevékenységét viszont még mindig a hetvenes években elterjedt „múzeumi közművelődés” fejezi ki legjobban.

A fentieknek megfelelően az utóbbi években a múzeumandragógiát is megpróbálták definiálni. A kiindulási pont az egységes felnőttnevelés szemlélete szerinti felosztás volt, amit Durkó Mátyás gondolatmenete alapján fogalmaztunk meg. Az ebben a tanulmányban megjelölt andragógia fogalmat gondolták tovább a múzeumi felnőttnevelés szakemberei. Ez alapján a múzeumandragógia a kulturális örökség védelmét, őrzését felvállaló szervezetek felnőttkori tanulást segítő tevékenységét szolgálja. (Kurta 2009)

Ma már elmondhatjuk, hogy ezt az egyszerű megközelítést korunk múzeumi tevékenységgel foglalkozó szervezetei túlhaladták. Bár továbbra is megfelelő értelmezési keretnek tekinthető a hagyományos leírás, azonban a felnőttekkel kialakított és elvárt kapcsolat sokkal bonyolultabbá vált. A marketing és PR tevékenység kölcsönös aktivitást generál, ami az eddigi tanulási folyamatok lényegesen kibővíti. Sok múzeumi szakember viszont megütközéssel és jelentős ellenszennvel figyeli a marketing szemléletének megjelenését a

múzeumi kultúráközvetítés rendszerében. Nehezen fogadják el, hogy a múzeum is legalább részben szolgáltató intézmény, szervezet, illetve néhány esetben egyfajta non-profit vállalkozás, így joggal vetődik fel a szolgáltatásmarketing alkalmazásának kérdése. A múzeumandragógia új, marketing szemléletű megközelítése a múzeumok komplex marketing rendszerén belül a gyűjteményekre épülő, felnőtteket célzó szolgáltatások összessége, ami a társadalom felnőtt tagjai valamint a múzeumok között valósul meg, elsősorban a múzeumi szakemberek segítségével.

Az ellentétek feloldása és az elüzleteiesedő múzeum vádjának elkerülését szolgálja, ha a múzeumandragógia fogalmát inkább a társadalomban elfoglalt helyének hangsúlyozásával értelmezzük. Ezek szerint a múzeumandragógia a felnőttekkel történő olyan együttműködés, ami az egyént és a közösséget szolgálja a múzeumi anyagok (tárgyi és virtuális egyaránt) bemutatásával, a múzeumi szakemberek szakmai ismereteinek felhasználásával és a közvetítési folyamatba bevont technikai apparátussal. A kölcsönös kapcsolat eredménye a társadalom aktív szereplőjeként a múzeum hosszú távú működésének biztosítása a mindenkori közösségek igényei szerint.

A múzeumok finanszírozása

A gazdasági változások egyik eredménye, hogy az állam először részlegesen, majd akár teljes mértékben is kivonul a múzeumok finanszírozásából. Néhány nagyobb múzeum esetén valamilyen mértékben megmarad az állami hozzájárulás, de ez messze nem fogja fedezni a múzeumok fenntartási költségeit. A mai elgondolások szerint – összhangban az általam alkalmazott definícióval – a közösségi finanszírozási háttér kialakítása lesz a cél, részben a turizmussal történő összhangolással. Ez azt is jelenti, hogy a hosszú távú működéshez a helyi lakosság közösségi aktivitását is ki kell használni. Ennek keretében érdekes, hosszú idő eltöltésére alkalmas, tartalmas közösségi programokat érdemes szervezni, amelyekre alapozva az üzleti szféra bekapcsolásával annak bevételei is elérhetőek, illetve megfelelő háttérrel teremtenek közös fellépéssel új pályázati források bevonásához. A lokális társadalommal történő együttműködés a múzeumi programok szervezésén

túl jelentősen befolyásolja a múzeumi stratégiát, a múzeumi programok kialakítását.

A múzeumok jövője tehát új közösségi terek, turisztikai célpontok létesítését, fogyasztó orientációt, múzeumi élmény megteremtését jelenti. Ehhez kapcsolódik egy új szemléletű tájékoztatási rendszer kidolgozása. Ennek fontos része a médiával való szoros együttműködés, aminek eredménye a múzeumról szóló, és a múzeumon belüli információs rendszer kialakítása és működtetése. A közeli jövő másik iránya klasszikus múzeumok szakembereinek véleménye ellenére az új típusú digitalizált formában tárolt anyagokat nyilvánossá tevő virtuális múzeum megjelenése különféle média felületeken. Ez lehetővé teszi akár egyedi igények szerinti tematikus múzeumi projektek kidolgozását, személyre szabott múzeumi programok kialakítását, ami a kisebb múzeumok új, a kulturális turizmus részeként is értelmezhető megjelenési formája lehet.

Múzeumandragógiai megoldások

A múzeumokat az állami finanszírozás, a közösségi szerep és a látogatói lehetőségek alapján 3 csoportba sorolom, és ezekben vizsgálom a múzeumandragógia megvalósítási lehetőségeit.

Az első csoportba tartoznak azok az országos vagy megyei hatókörű nagy múzeumok, amelyek a gyűjtemény, az eddigi kutatói munka és többnyire a földrajzi helyzet, a nagyvárosi elhelyezkedés alapján kiemelt jelentőségűek. Ezeket a kormányzat továbbra is támogatja, sőt a jövőben a többi helyi múzeum tudományos és szakmai irányítójaként kezeli. Ezekben a múzeumokban jól kidolgozott múzeumpedagógiai és andragógiai programokkal várják a látogatókat. Ilyen pl. a debreceni Modem, ahol a modern múzeum a fiatal felnőttekre koncentrálna, a szubkultúrák számára nyújt célzott programokat. Ezek közül is kiemelkedik a „Poetry Slam – Street Art a MODEM-ben” program. Ennek keretében a költészet, a rap zene és a képzőművészet mutatkozott be a fiatalok között igen nagy sikerrel.

A látogatók többsége 25 év alatti fiatal volt, ami mutatja, hogy a múzeumok megfelelő célzott programokkal olyan rétegek felé is nyitni tudnak, amelyeket eddig csak ritkán sikerült elérni. Ezekkel az egyedi programokkal viszont sikerülhet egyedi pályázatokat további forrásokat elnyerni, ami újabb projektek indítását segítheti.

A másik ilyen intézmény a Hermann Ottó múzeum Miskolcon. Itt kezdődött el a múzeumandragógia tudományos előkészítése, új múzeumandragógiai programok kidolgozása. Ezzel együtt jelentős múzeumpedagógiai munka is folyik. Ennek keretében együttműködnek a helyi óvodákkal a Nálunk is laknak állatok programban. Az általános iskolásoknak az Amiről a szelencék mesélnek programot dolgozták ki. A középiskolásoknak is készítettek színvonalas anyagot „Herman Ottó nyomdokán” és „Nyolcmillió éves erdőben jártam” címmel. A múzeumandragógiai tevékenységet is elsősorban a gyerekek felől közelítik, többnyire családi programokat kínálnak. Kifejezetten felnőtt programjaik ma még ritkák, de folyamatosan fejlesztik ezeket. A célzott, legtöbbször az oktatáshoz kapcsolt kínálat alátámasztja azt a pályázati rendszert, amiből a forrásaik zöme származik az állami finanszírozás mellett. Ez egyébként azt is jelzi, hogy az oktatáson kívüli projektek finanszírozása ma még nem kiforrott, így a hagyományos, az iskolákhoz kapcsolható programok megvalósítása a pályázatokon keresztül jobban finanszírozható.

A fentiekből is látható, hogy az alapvetően állami fenntartású múzeumok eltérő pozicionálási megoldást választanak, de mindkét eset mutatja az innovációs munkát, a közönség számára kialakított egyedi programok eredményeit.

A második csoportba a turisztikai célként kezelhető múzeumokat sorolom. Ezek egy része valamilyen neves személyhez vagy történelmi eseményhez köthető. Ilyen az egri vár és a Dobó Múzeum. Hagyományosan itt is a múzeumpedagógiai megoldásokkal próbálták és próbálják az iskolásokat a múzeumba vonzani. Az utóbbi időben azonban egyrészt a családi programok szervezésével kívánják növelni a látogatói számot. Ebbe a körbe sorolható az élményturizmus megteremtése. A múzeumban minden évben tematikus Vártábort szerveznek a 10-16 éves diákoknak. Az élmény programok célja, hogy a látogatók ne csak betekintést nyerjenek a XVI. századi egri vár védők életébe, hanem személyes tapasztalatokkal is

gazdagodjanak. Ilyen továbbgondolt szolgáltatás például a fáklyás kazamatavezetés, valamint a tapintható tárlat.

Hasonló turisztikai célpont az edelényi kastély. A tervek között szerepel a kosztümös formában történő tárlatvezetés lehetősége, hiszen ezáltal a látogatók könnyebben átélhetik a kor hangulatát, illetve a korszak divatjával testközelben is megismerkedhetnek. Emellett a kastély berendezése fontos ismereti forrás lehet a mai lakberendezéshez is. A kastély Észak-Magyarország egyik leglátogatottabb intézménye lehet, ahol a múzeumi szolgáltatások a vendéglátással is kiegészülnek.

A turisztikai célpontok közül kiemelkednek a célzott múzeumi létesítmények, a skanzenek, múzeumfaluk. Ilyen a Sóstói Múzeumfaluk. A Skanzen a családos turistákat tekinti célpiacnak, május közepétől egészen augusztus közepéig heti rendszerességgel fazekas és népi gasztronómiai bemutatót rendeznek. Ez kiváló alkalom a tanulásra, a bemutatók során a látogatók megismerhetik a különböző tárgyak és ételek elkészítését, illetve a korabeli eszközöket. Emellett pedig a tapasztalati tanulásra is lehetőség nyílik, hiszen be is kapcsolódhatnak a munkába. Mindez élményszerűvé teszi az ismeretszerzést.

A harmadik csoportba a közösségi múzeumok tartoznak. Talán ezek vannak a legnehezebb helyzetben. Az értékmegőrző funkciójuk fontos, ám elhelyezkedésük vagy a bemutatott anyag miatt turisztikai szempontból nem jelentősek. Kitérési lehetőségük lehet valamilyen egyedi különlegesség megteremtése, vagy közösségi térként történő működés. A miskolci Rock Múzeum mindkét megoldást egyszerre kívánta alkalmazni. A rock múzeum nem arról szól, hogy rock ereklyéket láthatunk benne, bár ilyenek is lesznek, hanem Cleveland rock múzeumának méltó, európai párja kíván lenni. Visszatekintve, de nem lezárva mutatja be az elmúlt 50 évet, benne a zene és a társadalom kölcsönhatásával. Itt tehát a múzeumi bemutatás mellett egy aktív közösség is megjelenik, amelyik segíti a múzeum tudományos és közönségkapcsolati munkáját.

Az Ebesi Széchényi Ferenc Tájmuzeum, illetve a mádi zsinagóga viszont ahhoz a csoporthoz tartozik, ahol a turisztikai vonzerő nem számottevő,

ennél sokkal fontosabb a helyi közösségekkel való együttműködés. A fennmaradás egyetlen lehetősége a közösségek segítségével pályázati források keresése, illetve a közösség munkájára támaszkodva a múzeumi funkciók legalább minimális szintű megtartása. Az ilyen múzeumok fennmaradása a jelenlegi helyzetben nagyon nehéz, várhatóan gyűjteményük egy nagyobb múzeumhoz kerül, helyi működésük pedig megszűnik. Ez elsősorban a helyi közösségek számára lehet hátrányos.

Összegzés

A fentiekből látható, hogy a múzeumok működése, társadalmi és gazdasági helyzete, fogyasztói kapcsolatrendszere folyamatosan változik. Jelentősen átalakult a gazdasági környezet, megváltozott a célpiac, újabb rétegek bevonására nyílt lehetőség, illetve a helyi társadalom érdeklődése is a múltbeli értékek felé irányult. A múzeumokat a közösségi aktivitás, a társadalmi és gazdasági háttér, valamint a támogatások alapján érdemes csoportokba rendezni, és a jövőbeni lehetőségeket ez alapján vizsgálni. Fontos továbbá a közönségkapcsolati rendszereket is elemezni. Vizsgálataink azt mutatják, hogy a múzeumandragógia egyre nagyobb szerepet kap a múzeumok életében, ezért érdemes ezen a téren is a fogalmak tisztázását elindítani, mivel csak ezután kezdhető a tudományos háttér alapján kidolgozott projektek indítása. Az intézményi vezetés feladata, hogy a menedzser szemléletet is alkalmazva megtalálja azokat a megoldásokat, amelyek segítségével biztosítani tudja a szervezet fennmaradását. Mindez az egyes múzeumi csoportokban más és más megoldásokat igényel, ezért a szakemberek felkészítése újabb kihívást jelent a felsőoktatás számára. A vizsgálataink szerint a legnehezebb helyzetben a kis múzeumok vannak, várhatóan jelentős részük az állami finanszírozás csökkenése és az alkalmazkodás elmulasztása miatt teljesen ellehetetlenül. A többi múzeum helyzete is egyre nehezebbé válik. A csökkenő források várhatóan a tudományos tevékenységet érintik leginkább, miközben a közönségkapcsolati rész a növekvő bevételek miatt folyamatosan változik, szélesedik. Így a jelenlegi elvárásoknak megfelelően a múzeumi intézmények társadalmi szerepük mellett aktív részesei lesznek a gazdasági folyamatoknak.

Irodalom

- Juhász Erika (összeáll.) (2008): Múzeumi tréningterv. (Belső dokumentum)
- Koltai Zsuzsa (2011): A múzeumi felnőttoktatás kihívásai és lehetőségei. In: Koltai Zsuzsa (szerk.): A „Kulturális valóságismeret és EKF 2010. 35 éves a pécsi kultúráközvetítő képzés” című tudományos konferencia és emlékülés szerkesztett anyaga. PTE FEEK, Pécs.
- Koltai Zsuzsa (2005): A múzeumok funkcióváltása. In: A múzeumok, mint a tanulás helyszínei. Szerk.:Thinnesse-Demel Jutta – Németh Balázs. PTE-TTK-FEEFI, Pécs.
- Kurta Mihály (2009): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúráközvetítésben. 23.. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre. 23–54.
- Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre.
- Vásárhelyi Tamás (2009): A nyitott múzeum. Szerk.: Dr. Bereczki Ibolya – Sági Iona. Szentendre
1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

Márkus Edina:

A MÚZEUMOKHOZ KÖTŐDŐ CIVIL SZERZETEK MAGYARORSZÁGON

A tanulmányunk célja a hazai múzeumokhoz, muzeális intézményekhez köthető, munkájukat támogató civil szervezetek vizsgálata.

A vizsgálatunk elsősorban másodelemzésen alapul, a Központi Statisztikai Hivatal statikus táblagyűjteménye (STADAT) és a birosag.hu civil szervezetek névjegyzéke adatai alapján próbáljuk megismerni a hazai muzeális intézményekhez kötődő szervezeti kört.

A muzeális intézmények körébe az 1997. évi CXL törvény szerint a múzeumok, a közérdekű muzeális gyűjtemények és a közérdekű muzeális kiállítóhelyek tartoznak.

A civil szervezetek fogalmának meghatározásakor egy tágabb jogi és egy szűkebb tudományos-statisztikai megközelítést is lehetséges.

A jogi definíció szerint minden olyan nem profitcélú szervezet (alapítvány, közalapítvány, köztestület, közhasznú társaság, önkéntes kölcsönös biztosítópénztár, egyesület, civil társaság), valamint nem költségvetési gazdálkodást folytató intézmény, a nonprofit szektor részének tekinthető, amelyet az adott országban önálló jogi személyként bejegyeztek.

Az elemző tudományos/statisztikai definíció (a hazai kutatások a civil szervezet fogalmának meghatározásakor ezt alkalmazzák leggyakrabban) a nonprofit szektor szervezeteinek azokat a szervezeteket tekinti, amelyek intézményesültek, a kormányzattól függetlenek, nem osztják fel profitjukat, közcélúak, önkéntes munka és önkéntes tevékenység megjelenik a munkájukban (Márkus, 2008). Mi is ezt az értelmezést használjuk.

A Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban KSH) adatai szerint 2011-ben 645, 2012-ben 671 muzeális intézmény működött. Ha az idősoros területi adatokat tekintjük (1. táblázat), akkor az látjuk, hogy az intézmények száma változó, ezek mögött nem feltétlenül megszűnések és újralapítások állnak, hanem az intézmény-összevonás és szétválások.

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

Területi egység	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Budapest	96	98	98	100	100	96	85	85	77	77	79	76	81
Pest	79	79	79	71	71	71	58	53	59	61	57	59	65
Közép-Magyarország	175	177	177	171	171	167	143	138	136	138	136	135	146
Fejér	39	40	40	41	42	38	31	29	36	38	38	38	37
Komárom-Esztergom	21	21	21	19	19	19	19	20	19	19	20	19	21
Veszprém	47	47	47	48	48	48	39	41	37	41	37	39	37
Közép-Dunántúl	107	108	108	108	109	105	89	90	92	98	95	96	95
Győr-Moson-Sopron	51	51	51	48	48	47	38	32	40	38	38	37	36
Vas	35	35	35	32	32	32	29	26	28	28	27	27	27
Zala	17	17	17	15	15	15	13	13	10	12	11	12	12
Nyugat-Dunántúl	103	103	103	95	95	94	80	71	78	78	76	76	75
Baranya	53	53	53	53	54	55	43	40	36	31	37	35	36
Somogy	34	34	34	35	33	32	27	27	26	30	27	27	26
Tolna	26	26	26	25	25	24	22	20	22	22	21	24	25
Dél-Dunántúl	113	113	113	113	112	111	92	87	84	83	85	86	87
Borsod-Abaúj-Zemplén	63	63	63	61	61	61	49	48	47	50	47	50	52
Heves	35	35	35	35	35	35	26	24	26	28	26	24	29
Nógrád	14	14	14	13	13	13	12	10	11	12	12	12	12
Észak-Magyarország	112	112	112	109	109	109	87	82	84	90	85	86	93
Hajdú-Bihar	29	29	29	27	27	24	24	21	23	26	26	28	28
Jász-Nagykun-Szolnok	24	24	24	25	25	22	18	20	22	23	22	20	21
Szabolcs-Szatmár-Bereg	28	28	28	26	27	25	18	21	23	22	21	20	22
Észak-Alföld	81	81	81	78	79	71	60	62	68	71	69	68	71
Bács-Kiskun	47	47	47	43	43	43	34	39	33	40	38	40	42
Békés	49	49	49	50	49	47	46	45	38	40	42	36	38
Csongrád	25	25	25	26	25	25	21	21	25	24	21	22	24
Dél-Alföld	121	121	121	119	117	115	101	105	96	104	101	98	104
ÖSSZESEN	812	815	815	793	792	772	652	635	638	662	647	645	671

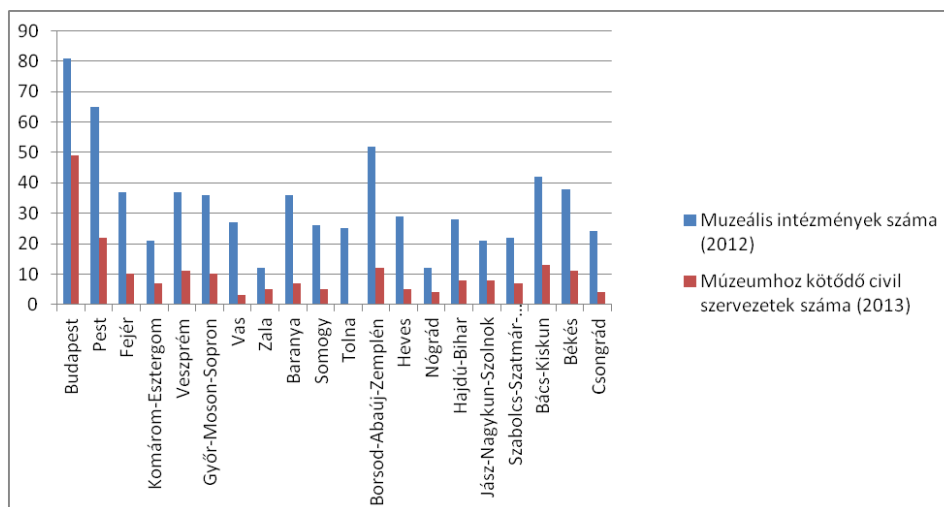
1.táblázat

Muzeális jellegű intézmények száma 1990-2012 (KSH STADAT)

Ha területileg nézzük, lásd 1. táblázat, akkor Közép-Magyarországon, Dél-Alföldön és a Közép-Dunántúlon található legnagyobb számban muzeális intézményeket. Ha időben is nézzük az intézmények számának változását, akkor azt láthatjuk, hogy vannak régiók, ahol folyamatos lassú csökkenés (pl. Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl), vannak ahol a 2000-es évek közepe után csökkenés, majd újra emelkedés figyelhető meg (pl. Észak-Alföld, Észak-Magyarország).

A múzeumokhoz kötődő civil szervezetek körét a birosag.hu civil szervezetek névjegyzéke szabadszavas keresése (az adatbázisban a névben kerestünk a múzeumra utaló kifejezéseket – múzeum, gyűjtemény, kiállítóhely) révén próbáltuk meghatározni, 2013. májusában 201 múzeumhoz kötődő szervezet találtunk ezzel a módszerrel. Természetesen ezek a számok azt nem mutatják, hogy mennyire aktívak ezek a szervezetek. A muzeális intézmények számához viszonyítva igen magas ez a szám.

Ha a területi megoszlást nézzük (1. ábra), azt láthatjuk, hogy a magasabb muzeális intézményi számhoz általában magasabb múzeumokhoz kötődő civil szervezeti szám is társul.

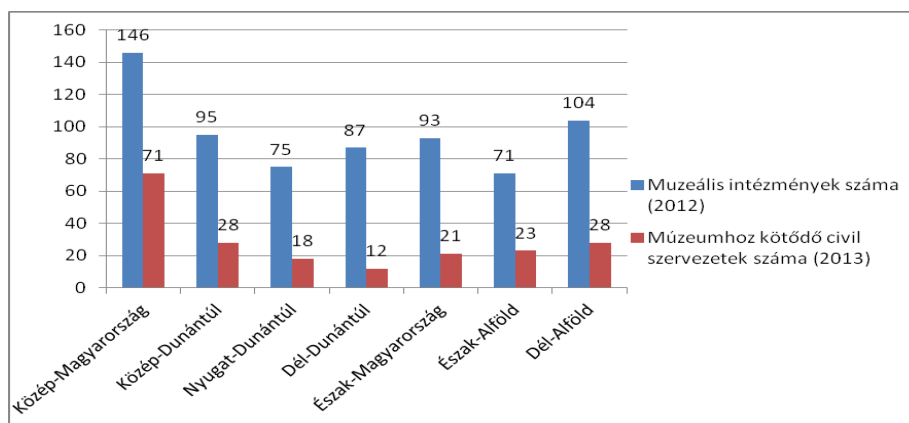
1.ábra

Muzeális jellegű intézmények és civil szervezetek száma megyék szerint (KSH statikus táblagyűjtemény - STADAT, bíróság.hu civil szervezetek névjegyzéke)

Ha területi megoszlást nem megyei, hanem régiós szinten tekintjük (2. ábra), méginkább látható, hogy a magasabb civil szervezeti szám azokban a

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

régiókban jellemző (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Dél-Alföld), ahol a muzeális intézmények száma is magasabb.

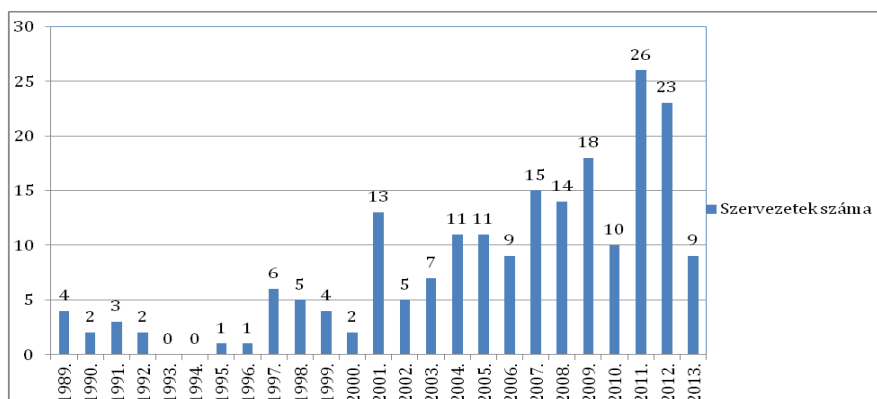

2.ábra

Muzeális jellegű intézmények és civil szervezetek száma régiók szerint (KSH statikus táblagyűjtemény - STADAT, bíróság.hu civil szervezetek névjegyzéke)

Ha a muzeális intézményekhez kötődő civil szervezetek alapítási idejét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a 2000-es évek második felében jönnek létre legnagyobb számban szervezetek (3. ábra). Ennek hátterében valószínűleg forrásteremtési motívumok állhatnak. A 2000-es években (különösen a második felében) jelennek meg nagyobb számban olyan pályázatok, amelyeknek eléréséhez, a pályázati projekt lebonyolításához a civil szervezeti forma kedvezőbb.

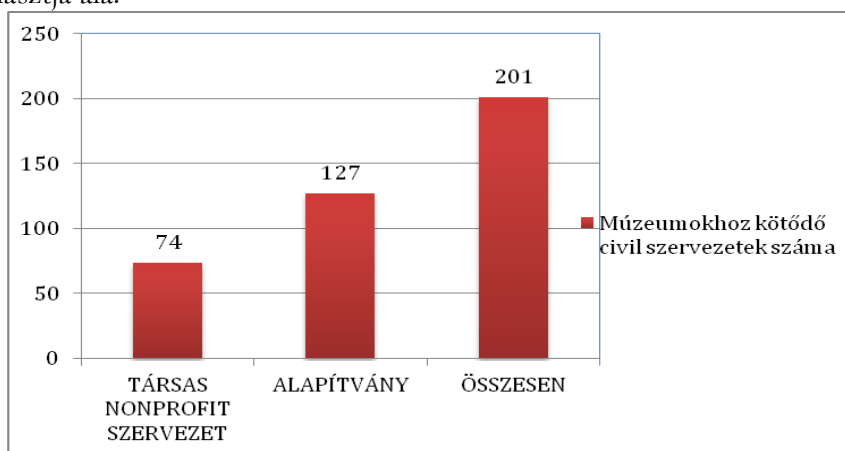
Az utóbbi években a nonprofit szervezetek jellegük szerint három típusba sorolják: klasszikus civil szervezetek, érdekképviselők és egyéb nonprofit szervezetek. A klasszikus civil szervezetnek tekintik a magánalapítványokat és az egyesületeket; az érdekképviselők csoportjába tartoznak a köztestületek, a szakszervezetek, a szakmai munkáltatói érdekképviselők és az egyesületek; az egyéb nonprofit szervezetekhez sorolják a közalapítványokat és a nonprofit vállalkozásokat. A KSH statikus táblagyűjteménye (STADAT) módszertani útmutatója és számos hazai szerző is használja ezt a csoportosítást.

3.ábra

Múzeumokhoz kötődő civil szervezetek száma alapítás éve szerint
(bíróság.hu civil szervezetek névjegyzéke)

A muzeális intézményekhez kötődő szervezetek a klasszikus civil szervezetek típusába sorolhatók, egyesületek és alapítványok. Ha a szervezetek szervezeti formáját tekintjük, megállapítható, hogy nagyobb számban vannak alapítványi formájúak (4. ábra). Ez is a forrásteremtési alapítási motivációt támasztja alá.

4. ábra

A múzeumokhoz kötődő civil szervezetek száma szervezeti forma szerint
(bíróság.hu civil szervezetek névjegyzéke 2013. május)

A civil szervezetek funkcionális jellegű vizsgálata több hazai szerző munkájában megjelenik (pl. Kuti, 1998; Harsányi- Kovács, 2002; Sebestény, 2001).

Sebestény 2001-ben az alapítók, tevékenység jellege, célcsoport, eszközök, célok mentén alakított ki egy osztályozási rendszert, amely alkalmas arra, hogy a szektor szereplői tényleges működésük alapján viszonylag homogén csoportokba sorolhatók legyenek. A dimenziók mentén kialakított ideáltípusok, amelyekkel a szervezetek többsége leírható, az önkiszolgáló, csoportkiszolgáló, közkiszolgáló, céltámogató, többcélú adományozó, közkiszolgáló-adományozó, üzleti szervezetek. Az egyes típusok leírása ismeretében a múzeumi civil szervezetek leginkább a céltámogató szervezeti körbe sorolhatók.

Harsányi és Kovács 2000-ben 411 budapesti kulturális célú nonprofit szervezetre kiterjedő kérdőíves vizsgálatot folytatott, amelynek a célja a szervezetek működési jellemzőinek, szolgáltató szerepének feltárása volt. A kutatás során az alapítási motivációkra, fontosabb jellemzőkre alapozva a szervezeteknek négy markánsan elkülönülő csoportját mutatták ki. Ezek között elképzelhetőek bizonyos átmenetek, és sok, ilyen markánsan meg nem fogható szervezet is működhet. Ezek a csoportok: az egy-egy konkrét célra létrejött civil kezdeményeződések, a kulturális élet neves személyiségei által létrehozott szervezetek, egy-egy kulturális intézmény árnyékszervezetei, a mammutszervezetek.

A statisztikai adatok arra nem adnak választ, hogy milyen célból, milyen feladatokra hozzák létre a múzeumi szakemberek és múzeumpártolók ezeket a szervezeteket, de az biztos, hogy fontosnak vélik, ha a muzeális intézmények és a hozzájuk kötődő szervezetek számát tekintjük. A szervezeteket a fenti kategóriákba besorolni is csak feltételezések alapján lehet. Az alapítási motivációk, működési jellemzők feltárására alkalmasabb módszer az interjú, így egy következő vizsgálat már a statisztikai adatokon túlmutatva a szervezetek létrejöttének okaira, a működés előnyeire, a működtetés nehézségeire is rámutathat.

Irodalom

- Harsányi László – Kovács Róbert (2002): Kulturális nonprofit szervezetek Budapesten. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport
- Kuti Éva (1998): Hívjuk talán nonprofitnak... A jótékonyág, a civil kezdeményezések és az állami keretből kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport
- Márkus Edina (2008): Szektorsemlegesség a kultúra területén – Kulturális célú nonprofit szervezetek helyzete kelet-közép-európai városokban In: Kelemen Lajos – Márkus Edina – Móri Mariann (szerk.): Társadalomtudományi Tanulmányok II. Hajdúböszörmény, Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok HPPK 97-225.
- Sebestény István (2001): A nonprofit szektor funkcionális megközelítése – a nonprofit prizma. Statisztikai Szemle, 4-5. 335-355.
1997. évi CXL törvény a múzeális intézményekről, nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

Szabó Barbara Éva:
**MÚZEUMOK HONLAPOK TÜKRÉBEN – A
HAJDÚ-BIHAR MEGYEI MÚZEUMOK
HONLAPJAINAK ÁTTEKINTÉSE**

A múzeum virtuális térben történő elhelyezése nem új keletű. A kommunikáció felértékelődésével olyan változásokon ment keresztül a társadalom mindennapjait érintő információközlés, hogy maguk a közlési csatornák is sokban fejlődtek. Az írott és auditív forma mellett az audio-vizuális lehetőségek kiszélesedése következett be. A kultúra és a maga a társadalom minden szegmensét érintve. Az internet és a televízió olyan új lehetőségeket teremt a múzeumok számára mely a sikeres kommunikáció egyik záloga is lehet. Az internet szerepe a sikeres kommunikáció mellett az IT, design és a kétirányú kapcsolatteremtés, vagyis a szolgáltatások és a fogyasztás párhuzamos megjelenésével tárul a világ elé. Egy szervezet arculatának és imázsának építésében ez az egyik legfőbb kérdés, hogy az infokommunikációs eszközökkel hogyan is bán egy szervezet, hogyan alakítja ki lehetőségeit és helyét a világban.

A saját szervezeti imázs kialakításához szükség van egyrészt arra, hogy a szervezet erősítse a helyzetét vizuális üzenetek sugárzása által, befolyásolni tudja a szervezetről kialakított képet, valamint a legalapvetőbb, hogy folyamatos „jelenlétet” biztosítson, tudatosítsa környezetének valamennyi tagjában, hogy jelen van és rendelkezésre áll bármikor. Fontos, hogy ezt a képet úgy alakítsuk ki a szervezetről, hogy bármikor egyértelműen lehessen azt megkülönböztetni a többtől (Coote 1998).

A tájékoztatás mellett nem elhanyagolható a honlap imázsépítő vagy imázs erősítő szerepe: melyből kiderül, hogy mi az, amit egy múzeum érdemesnek gondol elmondani, megmutatni önmagáról a virtuális térben, akár olyan felhasználóknak is, akik tán sosem látogatnak el az adott múzeumba, és kapcsolatteremtési módjuk csak egyedül az internet lehet. Következésképpen ezért is fontos a jó design, a múzeum arculatába

illeszkedő grafika, a szöveges és képi információk megfelelő aránya, de a menü szerkezete és a honlapon található szövegek nyelvezete is (Bárdi 2009). Az egyedi arculatnak kétfajta értelmezése létezik. Szűkebb értelemben a szervezet, intézmény grafikai, formai megjelenése (például: embléma, színvilág, motívumrendszer). Tágabb értelmezésben pedig az azonosság és az egyediség napi tevékenységet befolyásoló, tartalmi kommunikációs kérdéseit is a formával együtt értelmezett szervezeti filozófia. A múzeumok esetében is célként kell megfogalmazni az arculatuk kialakítását olyan vizuális üzenetek segítségével és megerősítésével, melyek befolyásolják a szervezetről alkotott képet. Az internet, illetve a szervezeti honlapok is folyamatos „jelenlétet” biztosítanak. Ehhez viszont arra van szükség, hogy a kommunikációs csatornák építése napi feladatként legyen meghatározva egy múzeum életében is.

„Az intézményi honlap napjaink egyik legfontosabb kultúrmarketing-eszköze. Ezt a tényt szerencsére nagyon sok kulturális intézmény felismerte, de a technika adta lehetőségeket még sok helyen nem aknázzák ki megfelelően. Pedig az internethasználat rohamos terjedésével egyre nagyobb a jelentősége annak, hogy egy közintézmény hogyan reprezentálja magát a világhálón, hiszen a virtuális látogatókból gyakran valós felhasználók lehetnek.” (Szalóki 2006:111)

Látnunk kell, hogy az internetes megjelenést illetően életünk legtöbb területén már nem beszélhetünk újdonságokról, hanem inkább elvárásokról, melyek a múzeum világában sincsenek másként sem. Az tény, hogy nem feltétlenül beszélhetünk a felhasználók között arról, hogy ez a terület tipikusan mindennapos témák közé tartozna, de biztos, hogy nem fogadható el, hogy egy bizonyos színvonalat ne érjenek el a múzeumok honlapjai (Szalóki 2006).

A múzeumi közönségnek és magának a múzeumi felhasználóknak a körét, tudáselsajátítási tevékenységét komplex, holisztikus jelenségként kell értelmezni, mely alatt nem szabad csak, hogy a látogatókat értsük, hanem a társadalom, illetve a múzeum szolgáltatásait teljes körű felhasználóit (Kurta 2012).

A szakirodalmi tények ismeretében arra vállalkoztam, hogy 2013. április-május folyamán öt (valójában 4) kiválasztott múzeum honlapját, illetve közösségi felületét vizsgáltam először tartalmi, formai elemeket figyelve, majd a múzeumok honlapjai által kínált felnőtteknek szóló különlegesebb programokat, eseményeket is áttekintettem. A Hajdú- Bihar megyei múzeumok között a Déri Múzeumot és az ahhoz szorosan kötődő Medgyessy Ferenc Emlékmúzeumot, a berettyóújfalui Bihari Múzeumot, a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumot és a hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeumot. Vizsgálatom során először egy szempontsört felállítva figyeltem

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

meg a honlapok formai elemeit. Az alábbi táblázatban foglaltam össze az eredményeket.

Szempontok	MÚZEUMOK				
	Déri Múzeum	Medgyessy Múzeum	Bihari Múzeum	Karacs Ferenc Múzeum	Hajdúsági Múzeum
Benyomás a nyitóképről	Változatos bannerrel ellátott	Fejleszthető	Változatos bannerrel ellátott	Megfelelő	Változatos, bannerrel ellátott
Aktualitása	Gyakran frissülő	Gyakran frissülő	Gyakran frissülő	Gyakran frissülő	Gyakran frissülő
Interaktivitása	Facebook	Fejlesztendő	Facebook	Vendégkönyv	e-Gyűjtemény, Facebook, QR kód
Gyorsaság	Megfelelő	Megfelelő	Kiváló	Megfelelő	Kiváló
Menürendszer, keresés	Könnyen használható	Könnyen használható	Könnyen használható	Könnyen használható	Könnyen használható

1.táblázat

A kiválasztott múzeumok szempontsoros elemzése

Az 1. táblázat alapján láthatjuk, hogy 5 szempont alapján figyeltem meg a honlapokat. Első benyomás a nyitóképről, mennyire aktuális és interaktív a honlap, gyorsasága és menü, illetve kereső rendszerének felépítése milyen. Ezek alapján látható volt, hogy a honlapok nagyobb részében változatos, figyelemfelkeltő és színes bannerekkel ellátott nyitóképek köszöntötték a honlapokra látogatókat. Természetesen mindenhol a friss programok, illetve úgy is fogalmazhatunk, hogy legfontosabb és legkiemelkedőbb programjaik voltak a múzeumoknak feltűntek. Ezek alapján is látható volt, hogy mennyire aktualizálják az üzemeltetők a honlapokat. A gyorsaság, illetve a menü-és kereső rendszerek mindenhol megfelelőek voltak, emellett a Bihari és Hajdúsági múzeumok honlapjai kiemelkedően gyorsak voltak, rendkívül eredményesen lehetett keresni a felületeken. Az oldalak interaktivitását és további funkcióit és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatásokat és további közösségi médiumokbeli megjelenésüket figyelve elmondható, hogy kevesen biztosítanak lehetőséget a visszacsatolásra a virtuális vendégkönyvek tekintetében. A vendégkönyvbe történő beírás lehetősége, már alig volt szembetűnő vagy létező és használható a honlapokon, egyedül a Karacs

Ferenc múzeumban találkoztam ezzel a lehetőséggel. A különlegesebb lehetőségeket, szolgáltatásokat figyelve a Hajdúsági Múzeum esetében találkoztam egyedül azzal a lehetőséggel, hogy e-Gyűjtemény és QR kódos elérhetőség is volt feltüntetve a honlapon.

A közösségi oldalakat figyelve a facebook oldalak a múzeumok esetében is gyakran előfordulnak. Maguknak a facebook oldalaknak a frissítettsége és interaktivitása azért hagy némi kívánni valót, de a tény, hogy már a múzeumok is felismerik a többi kulturális szervezetekhez hasonlóan a közösségi terek adta lehetőségek általi látogatottság növelés és a szervezetek jobb és közelebbi megismerése érdekében ezeket a lehetőségeket. Ehhez persze továbbra is nagyon szükséges, hogy folyamatosan fejlődjenek a facebook oldalak, több funkciót és frissebb híreket megjelenítve.

Ha a honlapok összességét figyeljük akkor egyfajta pozitív benyomás keltő, esztétikus, átlátható honlapokat tekintettem át.

Mi fontos tehát a honlapok esetében? Megfelelő koncepció meghatározása és megvalósítása a szervezet arculati jegyeinek megfelelően. Talán a koncepciók meghatározása egyenértékű azzal a kérdéskörrel, hogy a felhasználóbarát funkciók hozzáadása és alkalmazása nemcsak megkönnyítő egy érdeklődő számára az információhoz való jutást, hanem többszöri alkalommal látogassanak vissza a honlapokra vagy újabb felhasználókat, érdeklődőket szerezzenek az adott múzeumok számára. Ehhez kell, hogy legyen egy könnyű és gyors keresésre alkalmas rendszer, mely tükrözi a tartalom, stílus és design kapcsolatát is.

A honlapokon az elemző áttekintésem során a felnőtteknek szóló programokról is részben tájékozódtam. Próbáltam megfigyelni, hogy milyen lehetőségek is vannak a múzeumokban a felnőttek számára a múzeumpedagógiai foglalkozásokat, programokat ebben az esetben figyelmen kívül hagytam. Természetesen áttekintésem során CSAK a honlapokon könnyen fellelhető információkat követtem figyelemmel, persze emellett még lehetnek további felnőtteknek szóló programok az adott múzeumokban, de a honlapokon nem voltak fellelhetőek vagy könnyen fellelhetőek.

Meglepő és nagyon pozitív számomra, hogy a kisebb múzeumok is több állandó kiállítással, családi eseményekkel, illetve programokkal várják a baráti köröket, társaságokat, támogatókat és felnőtteket. Emellett a múzeumoknak egyfajta új funkciója is megfigyelhető, ami a tér egy másfajta kihasználási lehetőségét adja, mint pl. a múzeumi kertben szalonnasütések, vagy a kiállító térben közös összejövetelek. A kisebb múzeumok esetében az állandó tematikájú kiállítások mellett a családi múzeumi délutánok, foglalkozások is megjelenő elemei voltak a különlegesebb programoknak. Ez a Hajdúsági-

Bihari és a Karacs Ferenc múzeum esetében is megfigyelhető volt. A Déri Múzeumnál kiemelkedő véleményem szerint a Munkácsy trilógia megtekintésénél választható fény és hangjátékok, illetve művészettörténeti és bibliai témájú tárlatvezetések. A Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum pedig páratlan és roppant érdekes kapcsolódási pontokat felvonultató előadásaival tűnik ki a felnőtteknek szóló programok sorában.

Úgy gondolom fontos felismerni a múzeumoknak azt a tényt, hogy a honlapok és a közösségi terek segítenek a szervezeti kommunikációs célok elérésében. Sajnálatos, hogy ezt még sok múzeum nem ismerte fel, persze ez most már inkább a kisebb múzeumokra, gyűjteményekre jellemző, ahol anyagi és emberi erőforrásbeli és egyéb okok is szerepet játszanak ebben. Elsődleges szempontként a látogatói igények kielégítésének fontosságát kell szem előtt tartanunk az intézmények munkatársainak. Ha tudjuk, hogy mi az ami vonzza a látogatókat, mi az ami könnyebbé teszi az elérhetőséget és még kedvet is csinál a múzeum személyes felkeresésére, akkor valóban látogatókat vonzó felületről beszélhetünk. Folyamatosan frissülő információk, napi-heti frissítések és összességében a felhasználóbarát felületek kulcsszó az ami kell, hogy egy jó honlapot üzemeltessen az adott szervezet. Ehhez persze párosulnak még az egyre több interaktivitást szolgáló funkciók.

Koltai Zsuzsa szerint is Magyarországon az elmúlt időszakban a múzeumi honlapok leginkább a virtuális kiállítások tekintetében fejlődtek, de még mindig csak a múzeumi kiállításokkal, programokkal, gyűjteményekkel és a múzeumi bolt kínálatával kapcsolatos információközlést szolgálják, múzeumpedagógiai vagy láthatóan múzeumandragógiai eszközként való alkalmazásukra csak elvétve találunk példát (Koltai 2011).

Irodalom

- BÁRDI Edit (2009): Múzeumok a világhálón, tartalmak a múzeumi honlapokon. In: Vásárhelyi Tamás és Kárpáti Andrea (szerk.): A múzeumi tanulás kézikönyve, Magyar Természettudományi Múzeum- ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Információtechnológiai Központ, Budapest, 163-164. p.
- COOTE, Helen (1998): Hétköznapi marketing. Ford. Téglási Ágnes. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
- KOLTAI Zsuzsa (2011): Múzeumi kultúráközvetítés változó világa, [Iskolakultúra-könyvek 41.] Veszprém, Gondolat kiadó

- KURTA Mihály (2012): Múzeumandragógia a kortárs muzeológiában. In: Szín, 17. évfolyam. 2. szám, 78-83.p.
- SZALÓKI Gabriella (2006): Kulturális honlapjaink minősége - a Minerva projekt tíz minőségi elve a gyakorlatban. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évfolyam 3. szám, 111-117.p.

Tóth Aliz:
AZ OKM ALFA-PROGRAMJA KERETÉBEN
MEGVALÓSULÓ MÚZEUMANDRAGÓGIAI
KÉPZÉSSOROZAT, AVAGY: HOGYAN KÉPEZZÜK A
MÚZEUMI FRONTSZEMÉLYZETET?

A III. Országos Múzeumandragógiai Konferencia nem véletlenül viselte „A jövő múzeumai” címet. Múzeumandragógiai szempontból Magyarországon még jelentős azoknak a múzeumoknak a száma, főleg vidéken, akik nem találták meg a helyüket teljes mértékben a kultúráközvetítő intézmények között. Helyenként – külső szemlélő, látogató számára – a múzeum még mindig csak egy olyan, jobb esetben impozáns, kívülről csalogató épület, ahová az érdeklődő betér, szétnéz, sétálgat, és törekszik a kiállítás befogadására. A befogadáshoz, az értékek felismeréséhez és megértéséhez előfordul, hogy csak a tárlatvezetés nyújt segítséget, de pl. számos kisebb település tájházában még ez sem áll rendelkezésre.

Ezek, a paradigmaváltás szükségességét érző, de tenni még nem képes múzeumok lehetnek a jövő múzeumai, ha megfelelő múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai stratégiát tudnak kidolgozni és alkalmazni a mindennapokban. Ehhez viszont szükséges a tapasztaltabb múzeumok tudásátadása, tapasztalatcseréje, amihez a jó gyakorlatok bemutatása nagy segítséget nyújthat.

Jelen tanulmányban mi is egyfajta jó gyakorlatot fogunk közzétenni, megosztani az olvasóval, ami a múzeumi frontszemélyzet képzését mutatja be módszertani szempontból.

A képzés fontosságát alátámasztandó, rövid szakirodalom elemzésbe fogtunk, melynek eredményét alább mutatjuk be.

Közismertek a múzeumok törvény által is meghatározott alapfeladatai, melyek a múzeum működési engedélyében meghatározott gyűjtőkörébe tartozó kulturális javak...

- a) gyűjteménygondozása, ennek keretében azok
  - gyarapítása,
  - nyilvántartása,
  - állományvédelme,
- b) tudományos feldolgozása és publikálása,
- c) hozzáférhetővé tétele, ennek keretében
  - állandó és időszakos kiállítások rendezése,
  - közművelődési és múzeumpedagógiai programok és kiadványok biztosítása,
  - a kulturális javak digitalizálása,
  - a kutatási tevékenység biztosítása.

A múzeum kultúraközvetítő, közművelődési tevékenységével hozzájárul az egész életen át tartó tanulás folyamatához,

- d) közművelődési rendezvényeket és egyéb programokat rendez,
- e) együttműködik a nevelési-oktatási intézményekkel és múzeumpedagógiai programjaival segíti az iskolai és az iskolán kívüli nevelés céljainak elérését,
- f) elvégzi a kulturális javak múzeumpedagógiai célú feldolgozását, folyamatosan megújuló múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai programkínálatot biztosít. (1997. évi CXL. törvény, 2013)

Ezek a feladatok képezik a kultúraközvetítő tevékenységek szerves részét a 1997. évi CXL. törvény – a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről – szerint.

Más kérdés, hogy ezeknek a tevékenységeknek az ellátására mennyire felkészült a múzeumi szakembergárda, és mennyi segítséget kap például a múzeumi frontszemélyzet.

A terület támogatására, megerősítésére jó és mindenképpen kiemelendő példa az Új Széchenyi Terv keretében megjelent TÁMOP „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című konstrukció, ami pont a múzeumpedagógia, és valamelyest a múzeumandragógia fejlesztését hivatott segíteni állami oldalról. Számos projekt megvalósult a pályázat keretében, mely hazánkban jelentős fejlődésként könyvelhető el. A konkrét eredményekről bővebben a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Közgyűjteményi Főosztály, Múzeumi közművelődés, múzeumpedagógia szakfelügyeleti szakági csoportja által készített „Vizsgálati jelentés a TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű, „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című pályázat tapasztalatairól és hasznosulásáról a támogatásban részesült muzeális intézmények körében” című jelentésből is lehet tájékozódni. (NFÜ 2013)

Miszné Korenchy Anikó a II. Múzeumandragógiai Konferencián elhangzott előadásában rámutatott, hogy egy társadalmilag felelősen gondolkozó múzeum....

- Gondol a szépkorúakra, sőt minden korosztályra,
- Halad a korrall a kiállítás készítésben,
- Partnerként kezeli a látogatót,
- Szereti és bevonja a látogatót és türelmes vele,
- Minőségi formában osztja meg a közgyűjteményét,
- Együttműködik a közintézményekkel: óvodától kezdve... önkormányzaton át stb. (Miszné 2011)

Miért fontos a társadalmilag felelősen gondolkozó múzeum?

Kurta Mihály „A múzeumandragógia relevanciája és a múzeumi közművelődés elavulása” című munkájában írja le, hogy minél gyorsabban fejlődik egy ország, annál nagyobb a megőrzendő tárgyak múzeumainak száma. Tehát a múlt a fejlődés dinamikájával egyenes arányban egyre fontosabb. A megőrzendő emléktárgyak mennyisége és a múzeumokban

felhalmozott, átadásra váró tudás a civilizáció dinamikájával arányosan növekszik. (Kurta 2013)

A nemzeti emlékezésekben látszólag a múlt megbecsülése, valójában a jelen önbecsülése és a jövő lehetősége a tét. Ott rejtőzik benne a tragédia: a jövőbeli perspektívák elhalványulása majd elvesztése a múltbeli értékek „hűtlen kezelésével” kezdődik (Éles 2010, 63-72).

A múzeumok kultúráközvetítő tevékenységével szemben támasztott elvárásainkat a Magyar Múzeumi Etikai Kódex kézzelfoghatóan, ekképpen határozza meg:

„A múzeumok igyekezzenek minél szélesebb körben biztosítani a társadalom számára minden olyan eszközt, amelyekkel a látogatók ismeret- és élményszerzését, valamint a gyűjtemények jobb megértését segítik elő.

A múzeumok rendszeresen mérjék fel látogatóik és használóik összetételét és igényeit, hogy ez által teljesebb körű kiszolgálást nyújthassanak a különböző társadalmi csoportokból jövő, eltérő életkorú és felkészültségű látogatók számára.”

A múzeumi kultúráközvetítés jelenkori célja, hogy minden egyes személy és közösség számára a múzeum interaktív keretek között elérhető legyen, függetlenül attól, hogy egyén, család, formális, informális, civil csoport igényli a szolgáltatásokat. A konkrét korosztályokat célzó és aktivizáló múzeumi kultúráközvetítő programok szakmuzeológusok közreműködésével valósuljanak meg múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai, múzeumgerontológiai programok keretében. Mind az egyénileg, mind a társas formában érdeklődő, tanulni, szórakozni akaró emberek számára legyenek biztosítva az aktivitás feltételei. A magyar múzeumok ebben az értelmezésben gyermek,- család,- és látogatóbarát intézmények, a „Múzeumok mindenkinek” program alapján pedig a múzeumok társadalombarát közösségi terek, tanulási helyszínek is.

Mi a probléma?

„Az andragógia esélyei a magyar múzeumokban – egy országos múzeumpedagógiai vizsgálat (Múzeumi Oktatási és Képzési Központ 2008-2009) tanulságai” címmel a 2011-es Múzeumandragógiai Konferencián Kárpáti Andrea rámutatott, hogy még a múzeumpedagógia sem kap elég figyelmet a múzeumokban. (Kárpáti 2011)

Többségében ugyan a fontosságát belátják, de alig vannak ilyen programjaik, aminek fő okai a következők lehetnek:

- nem kapnak hozzá elég és folyamatos anyagi támogatást,
- nincs emberük erre a feladatkörre,
- nem ismerik a modern módszereket,
- nincsenek hozzá megfelelő eszközeik, módszertani tapasztalataik.

Bár az utóbbi időben egyre szélesebb körű figyelmet szentelünk a múzeumok pedagógiai, andragógiai szintéren betöltött szerepének, az elmúlt 2 évben mégsem feltételezhető olyan változás, ami megcáfolhatná a kutatás eredményeit.

Azt feltérképezni, hogy hol van múzeumandragógiai, múzeumpedagógiai program, és hogy ez milyen szintű, mennyire sikeres, kik a megvalósítói, és ők milyen szakmai-módszertani tudással rendelkeznek és milyen eszközök, valamint anyagi források állnak rendelkezésükre – külön kutatás tárgyát képezi.

A múzeumban dolgozó, vagy majdan a múzeumi szférában elhelyezkedő szakemberek számára a múzeumokra és azok új, speciális feladataira vonatkozó ismeretek, valamint a megváltozott társadalmi, kulturális környezethez alkalmazkodó, versenyképes kompetenciák megszerzése kiemelten fontos kérdés. (Koltai-Koltai 2005)

Hazánkban számos jó gyakorlatra tudunk példát, ami a múzeumok andragógiai, pedagógiai tevékenységét mutatja be, valamint olyan jó gyakorlatokról is van tudomásunk, amik a múzeumi szakembergárda képzésére koncentrálnak, de ezek a képzések többségében valamilyen felsőoktatási intézményben zajlanak, mint specializáció, szakirányú továbbképzés.

Kevesebb azoknak a múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai képzéseknek a száma, amik a már széleskörű tapasztalattal rendelkező, múzeumban dolgozó szakemberek képzésére koncentrálnak helyben, bár erre is van precedens: vannak olyan szervezetek, intézmények, akik felkarolták ezt a területet, és képzéseket szerveznek, projekteket dolgoznak ki.

Saját kutatásom „A látogatóbarát múzeumokért! Múzeumok mindenkinek” programra irányul, ami az Oktatási és Kulturális Minisztérium Alfa-programja keretében valósult meg 2008-ban, az Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi régióban. A program célja a múzeumi frontszemélyzet képzése volt, kiemelt figyelmet fordítva a látogatóbarát múzeumi szemlélet fejlesztésére, amelynek célcsoportja a látogatókkal elsődlegesen találkozó teremőrök, pénztárosok, jegyszedők, biztonsági őrök, valamint a tárlatvezetők voltak. Ezt a programot, és a képzésben alkalmazott módszertani sajátosságokat szeretnénk most bemutatni, mint egy, a területen kiemelkedő, és sikeresnek bizonyult jó gyakorlatot.

Kutatásomban Dr. Juhász Erika témában megjelent tanulmányaira és Pete Nikoletta szakdolgozatára fókuszáltam, aki megfigyelőként vett részt a képzéseken és tapasztalatait a szakdolgozatban összegezte.

Az Alfa program kapcsán kezdeményezte szakmai körökben dr. Veres Gábor, a Heves Megyei Múzeumi Szervezet igazgatója egy tréningterv összeállítását a múzeumi frontszemélyzet részére. 2008 áprilisában, Egerben bemutató jelleggel zajlott le az első képzés, amelyen 61 fő vett részt a Heves Megyei Múzeumi Szervezet frontszemélyzetéből. A tréningen megfigyelőként részt vettek a Múzeumi Oktatási és Képzési Központ munkatársai mellett az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi Régió hat megyei múzeumának képviselői is. A tréningnap végére a megfigyelők úgy döntöttek, hogy megrendelik a képzést saját múzeumuk frontszemélyzete számára is.

A tréningterv összeállítása és a képzés Dr. Juhász Erika tanszékvezető, főiskolai docens vezetésével zajlott, valamint az Eszterházy Károly Főiskola Andragógiai és Közművelődési Tanszékének és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Andragógia Tanszékének oktatói segítségével valósult meg.

Az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi Régió megyeszékhelyein, összesen hat helyszínen (Eger, Salgótarján, Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok) szervezték meg a múzeumi frontszemélyzet képzést, amely a megyék múzeumaiban dolgozó középfokú végzettséggel rendelkező munkatársaknak – tárlatvezetőknek, teremőröknek, jegyszedőknek, pénztárosoknak – szólt.

Az előadásból és tréningből álló komplex rövid időtartamú képzés fő céljai voltak:

- Látogatóbarát szemlélet formálása,
- Tapasztalatcsere az egyes múzeumok munkatársai között,
- Megjelenéssel, öltözködéssel kapcsolatos elvárások egyeztetése,
- A látogatókkal, munkatársakkal való kommunikáció segítése szituációs játékokkal,
- A látogatókkal és a kollégákkal való viselkedés elvárásainak egyeztetése,
- A látogatókkal és a munkával kapcsolatos tapasztalatok feldolgozása.

A múzeumi frontszemélyzet képzés felépítését tekintve két részből állt. A képzés 60 perces prezentációval kísért és esetpéldákkal alátámasztott előadással indult, amely a képzésre és a napi munkára hangolódást szolgálta. Az előadás fontos része volt a képzésnek, mert a meglévő ismeretek összefoglalását és bővülését szolgálta. Ezeket az új tudáselemeket gyakorolhatták a résztvevők a tréning csoportos feladatai során és beépíthették mindennapi gyakorlatukba is.

A második részben az előadás után 2 x 90 perces viselkedési- és konfliktuskezelési tréningprogram következett. Ennek keretében azonos létszámú csoportokat alakítva gyakorlati, szituációs feladatokat oldottak meg a résztvevők.

A különböző képzések időtervezése során fontos szempont a célcsoport időbeosztásának és a képzés céljaiból, jellegéből adódó szempontoknak a figyelembevétele. Ez esetben a hétfői nap bizonyult a legalkalmasabbnak a múzeumi frontszemélyzet képzésének megtartására, ugyanis hétfőnként minden múzeum zárva tart.

A képzések helyszínéül a múzeumokat választották, melynek előnye, hogy a képzés a résztvevők számára ismert, otthonosnak mondható terepen valósult meg. Ugyanakkor módszertani szempontból nem a legszerencsésebb, mert megfelelő nagyságú helységek, könnyen mozgatható berendezések, plakátok

kiragasztásához szükséges szabad falfelületek, eszközök korlátozott mértékben álltak a trénerek és a csoporttagok rendelkezésére az egyes helyszíneken. A trénereknek folyamatosan alkalmazkodniuk kellett a helyi viszonylatokhoz és ennek függvényében alakítani a tréningterven. A tréningeknek mind a hét képzés során megyei múzeumok adtak otthont. Ez a megoldás a költséghatékonyság szempontjából is előnyös volt, hiszen a szervezőknek nem kellett például terembérletet fizetni.

A tréning 10-11 fős csoportokban zajlott 1-1 tréner vezetésével. Tekintettel arra, hogy az egyes csoportokba került emberek ismeretlenek voltak egymás számára, bemutatkozással indult a munka. Ennek során a résztvevő elmondta a nevét illetve, hogy melyik múzeum alkalmazásában és milyen munkakörben dolgozik, továbbá egyéb olyan információkat is megoszthatott, amit fontosnak tartott elmondani magáról. A bemutatkozás során mesélt egy múzeumi negatív vagy pozitív tapasztalatáról is. Ennek a „mi tudat” erősítésében van fontos szerepe, hogy az egyes problémák felbukkanása során a résztvevők érezzék, nem csak ők küzdenek ilyen jellegű problémával.

A tréning gyakorlatai az előadás főbb tartalmi elemeihez kapcsolódtak, amelyek során az előadásban elhangzottak feldolgozásával és gyakorlatban való alkalmazhatóságával foglalkoztak a résztvevők a trénerek vezetésével. A megfelelő öltözködéssel kapcsolatos vélemények összegyűjtésével, az ehhez kapcsolódó javaslatok és viták eredményeként összeállt a közös megoldási javaslat a helyes öltözködés kritériumait illetően.

A képzés fontos elemei voltak a helyzetgyakorlatok, amelyek valós szituációkra épültek. A gyakorlati szituációkhoz az esetpéldákat múzeumi vendégkönyvből kiválasztott megtörtént események és konfliktushelyzetek adták. A kis csoportokban való végig gondolása egy-egy szituációnak segíti az együttműködést és a legjobb megoldás megtalálását az adott helyzetben. A helyzetgyakorlatok abban is segítenek a résztvevőknek, hogy kockázatmentes körülmények között kipróbálják magukat, és használják az új ismereteket a kapott szituációkban, valamint fejlődjön a konfliktus megoldási készségük.

A nap zárásaként minden résztvevőnek meg kellett fogalmazni egy-két mondatban, hogy mit szeret a munkájában. Az ilyen és ehhez hasonló záró feladatoknak kettős funkciója van. Egyrészt a résztvevő önmaga számára megfogalmazza és összefoglalja saját gondolatait a tréning témája vagy jelen

esetben a munkája kapcsán, másrészt pedig pozitív zárása a tréningnapnak, amely segít ráhangolódni a másnapi munkára.

A továbbiakban a képzés megvalósítóinak néhány tapasztalatát emelném ki a múzeumi frontszemélyzet képzéséről. A résztvevők a kezdeti „szorongások” után kellemes légkörben töltötték a képzés idejét, aktívak, lelkesek voltak, az előadáson figyeltek, a tréningen gyorsan feloldódtak, kevés „elégedetlen” résztvevővel találkoztak. Alapvetően a két régió frontszemélyzetéről a viselkedésük, megjelenésük és elmondásaik alapján a trénerek is kellemes képet kaptak: munkájuk iránt nagyfokon elkötelezett, megújulásra kész a többségük, és remélhetőleg ez a pozitív, optimista „mag” a többieket is tovább tudja lendíteni a látogatóbarát szemlélet kialakításában.

A képzés megvalósítói trénerként számos új élménnyel gazdagodtak és örömmel várják, látják a folytatás lehetőségeit. Lehetőség lenne más régiók és megyék múzeumi számára lefolytatni a képzést, de az eddigi helyszíneken is évente legalább egyszer és legalább ilyen időtartamban ismétlő/megújító képzésre lehetne szükség. Elindult egy folyamat, egy közös gondolkodás, amelynek folyamatos érlelése, fejlesztése nélkül ez a kezdeményezés elsorvadhat. A folytatás keretében azonban nem csak a frontszemélyzet, hanem más múzeumi célcsoportok képzését is fontosnak tartják, különösen a múzeumandragógusok képzésében látnak nagy lehetőségeket.

Irodalom

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. In:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV ,

2013. 05. 30. 17:42

Míszné Korenchy Anikó (2011, Múzeumok és Látogatók Alapítvány): A múzeumok

társadalmi szerepéből fakadó felnőtt programok. II. Múzeumandragógiai Konferencia, 2011. október 17. In:

http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/konferenciak/muzan dr_20111017/ppt/4szekcio_Tarsadalmi_szerep_Andragogia_muhely_mka.pdf , 2013.

05. 30. 17:40

- Éles Csaba (2010): Szép szavak, mély eszmék a magyar „muszeioni” szemléletért. In: Kurta Mihály - Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc - Szentendre, 63-72. p.
- Nemzeti Fejlesztési Ügynökség: TÁMOP-3.2.8.B-12/1 Múzeumok Mindenkinek Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése. In: <http://www.nfu.hu/doc/3353> , 2013. 05. 30. 17:45
- Koltai Dénes – Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. In: Tudásmenedzsment, VI. évfolyam, 1. szám, 75-83. p.
- Juhász Erika (összeáll.) (2008): Múzeumi tréningterv. (Belső dokumentum)
- Herpainé Lakó Judit: Tréning nem csak teremőröknek. In: <http://www.magyarmuzeumok.hu/latogato/189> , 2013. 05. 30. 17:51
- Herpainé Lakó Judit: Múzeumi frontszemélyzet tréningje két régióban. In: <http://www.mlalapotvany.hu/csatolt/1752/herpaine.doc> , 2013. 05. 30. 17:59
- Juhász Erika: A múzeumi frontszemélyzet képzésétől a múzeumandragógiai képzésig.
- Pete Nikolett (2009): A tréningezés elmélete és gyakorlata. (szakdolgozat) 32-36.p.
- Kurta Mihály: A múzeumandragógia relevanciája és a múzeumi közművelődés elavulása. In: <http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/hirek/2011/2konferencia/2011%20debrecen.pdf> , 2013. 05. 30. 18:11
- Kárpáti Andrea (2011): „Az andragógia esélyei a magyar múzeumokban – egy országos múzeumpedagógiai vizsgálat (Múzeumi Oktatási és Képzési Központ 2008-2009) tanulságai”. In: http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/konferenciak/muzandr_20111017/ppt/Karpati_Andragogia_eselyei_2012_04_03.pdf , 2013. 05. 30. 18:21

Buzás Kálmán:
A DOLGOK LEGINKÁBB CSELEKVÉSSEL
TANÍTHATÓK

A pedagógia és az andragógia a munkám és több évtizedes tapasztalataim alapján a fogalom nem kétséges, hogy inkább egységet képvisel. Úgy tapasztaltam, hogy a különböző korosztályok, neveltségi szintű emberek az ismeretlen dolgokra hasonlóan csodálkoznak rá, és ha együtt tanulnak, nevelkednek, úgy egymástól is tanulnak egymást is erősítik. Magam is megéltem az elmúlt évek alatt, hogy ugyanannyit tanultam az óvodáskorú gyermektől, mint amennyit igyekeztem neki átadni. A pedagógusok (andragógusok), ha ráállnak a befogadásra, együtt játszanak, tanulnak a gyerekekkel a foglalkozásaimon. Felvett szerepeiket elveszíti, és átadják magukat a rácsodálkozásra és a játékra.

Jól sikerült pedagógiai **kísérletsorozat**om néhány eleméről **számolnék be**, hogy a **hallgatóság elkötelezettségét erősítsem**, mert elsősorban csak a pedagógusokra és a többi napszámosra számíthatunk a felnőttek elveszített- és gyermekeink kialakuló identitásának erősítésében. A velünk született ősi igényünk, a valahová tartozás tudatát elsősorban a nevelők tudják odaadni (visszaadni) gyerekeinknek, amely nélkül elgyengül, megbetegszik a személyiségük(günk).

Így elsősorban a kollégák motivációját tartom fontosnak. Erre a gondolatra építettem előadásomat, amelyet egy felnőttek számára is érdekes feladatsorral mutatok be. Pedagógiai tudatosságunk első lépése a környezet tudatos megismertetése, kiemelve azokat a természeti, társadalmi, történelmi tényeket, amelyekre büszkéké lehetünk, mint a hely lakói. Az erre való törekvéseket, egy néhány kőbányai intézmény – sőt előadásaim kapcsán másutt is Budapesten – már magáénak vallhatja kollégáinak elhivatottsága folytán.

A dolgok leginkább cselekvéssel taníthatóak gyermeknek és pedagógusnak egyaránt.

Nem valamely iskolai tantárgyról, vagy konkrét múzeumtematika kapcsán kívánok előadni, hanem olyan tudás- és készségrendszerrel, amelynek helye

van a magyar óvodákban és iskolákban. Nem is tudom, hol kezdjem? Talán érdemes lenne valahol a régi időkben, amikor még a számunkra közeli dolgok voltak a tanító erejűek, amikor a szülőföld szagát még éreztük, – de ennyi tinta nincs is a világon. Meg minek, hiszen pedagógusaink nagyobb része érzi is ezt. De valami miatt távol tartjuk magunkat ettől, nem vagyunk motiváltak. Talán azért, mert sok a tananyag, vagy mert mi is annak – az immáron harmadik – generációnak a tagjai vagyunk, akiknek újrászervezett tudása van, globalizált világunkban. Pedig igazán most időszerű a közvetlen, kicsiny **Hazáról ismeretet, tudást és szeretetet terjeszteni**. Talán ez lehet az, az utolsó kapaszkodó-ágacska, amellyel kimászhatunk abból a torz, formátlan, sikamlós szélű, nem túl mély, de szeretetnélküli, istentelen gödörből, amelybe saját magunk ugrottunk bele. Pedig **a gyermekek és felnőttek fejlődésének lényeges mozzanata az identitástudat kialakítása** a nemzeti hovatartozás tudata, az önkép, a jövőkép, a történelmi tudat, a vallási és kulturális identitás. Néhányan még emlékezünk a régi műbörkötésű, fűzött személyazonossági igazolványra. Mindig hordtuk magunknál azonosságunk igazolására, egymásnak mutogattuk süldő korunkban, miközben jót mulattunk a bene lévő fényképen. Ha lapozgatta a marcona rendőr, vagy szívyszerelmünk, megtudhatta szüleink nevét, az iskolát ahova jártunk, végzettségeinket és foglalkozásunkat, munkahelyeinket, a várost ahol születünk a kerülettel, a gyermekeink nevét, mindent, amire büszke lehettünk, amik mi vagyunk. Ma már csak egy pasztik kártya jellemez minket. Sajnálom. A változás úgy, mint a benn lévő információcsökkenés igazán jellemzi társadalmunk azonosságtudatának változását is. Beszélgetve gyerekekkel, máskor főiskolásokkal, mi több felnőttekkel, meghökkenve tapasztalom, hogy nem tudják, hogy ki is volt dédszüelőjük, mi volt a foglalkozásuk. Nem járnak ki szüleikkel a temetőbe, nem ismerik rokonaikat. Ma már nincsenek a falainkon családi festmények, de még fotók sem. Nem azért mert, kicsi a lakás. Nem. Így szocializáltak minket.

Tapasztalva az eluralkodó tendenciákat újra és újra meg kell erősítenünk magunkban, és általunk elérhető emberek körében azt a meggyőződést, hogy – bár az idő ugyan módosítja, a haza és a nagyvilág kapcsolatát, minden mindig változik – azonban az ember és a nemzet relációja nem változhat, s ennek nélkülözhetetlen eleme a talaj, amelyben gyökerezünk, ahonnan táplálkozunk. Boldogságunk és boldogulásunk alapvető feltétele, a valahová

tartozás tudata, amely nélkül elgyengül, megbetegszik személyiség. Mindnyájunknak szüksége van gyökereire: a családra, és a honra, mert ez táptalaja. Az otthon, az a hely, ahová tartozunk, nem egy földrajzi név, hanem a benne élők történelmi közössége, kultúrája, hagyományai, az érzelmi világunk harmóniája. Ez az identitás. A köznapi ember magán is megtapasztalhatja, hogy jó néha eldicsekedni a hozzá közel álló dolgokkal. Vajon büszke-e lakóhelyére az átlag budapesti, Isten bocsá' kőbányai fiatal?

Egy közelmúltban készült ifjúságkutatói jelentés összesített elemzése, megfelelő identitással jellemezte a vizsgált kőbányai csoportot, bár a kiemelt pozitív válaszok nem az általam megfogalmazott azonosságtudatra utaltak. „*Nem az a fontos hol lakik az ember, hanem hogy hogyan érzi magát ott ahol lakik. Ha utálsz kényszerűvé.*” (Stratégia az ifjúsági kérdések kezelésére. Ifjúságkutatói jelentés 2010. 7.p) – írta valaki.

Ezeket az előjeleket nem kerülhetik el a kultúraközvetítők figyelmét! Magam így vélem, ezért 1993. június 27-én, Szent László Napon (éppen 20 évvel ezelőtt), felkínáltam az ott élő embereknek, hogy a saját lakóhelyüket bemutatom nekik. Hogy vonzóbb legyen az attrakció buszos városnézést ajánlottam. Nagy kihívás volt bemutatni egy romosodó város szépségeit. 14-en voltak az 50 személyes ingyenes buszon. 20 év után 5-ször indul a járat, nem beszélve az év közbeni charterjáratokról. Ennek következményeképpen gyerekek és felnőttek, mi több pedagógusok érdeklődtek, sőt továbbadták a történeteimhez.

A személyiség fejlődésének lényeges mozzanata az identitástudat kialakulása. A nagyvilágban egyébként is egyre inkább erősödő tendencia a nemzeti tudat erősödése, szerencsére ez a folyamat a helyi civil közösségek egészséges kialakulásával, és fejlődésével egészül ki. Ezt a folyamatot tudatosan az azonosságtudattal, megfelelő én-ismerettel, a környezettel és a társadalommal való kapcsolattal, és nem utolsó sorban, sőt első lépésként a hely történelmi szellemének ismeretével lehet fejleszteni – mondhatjuk – kötelességünk fejleszteni. Bár patetikus hangzik, mégis úgy vélem ez a legfontosabb

argumentuma a hazaszeretet kialakításának. Pedagógiai tudatosságunk első lépése a környezet tudatos megismertetése, kiemelve azokat a természeti, társadalmi, történelmi tényeket, amelyekre büszkék lehetnek.

A fentebb említett baljós előjelekkel összetalálkozva, kezdeményeztem egy nyári helytörténeti tábort – **„SZERESD A CSALÁDOD, SZERESD KŐBÁNYÁT!”** címmel, hogy a kőbányai iskoláskorú gyerekek, igazán közel kerülhessenek lakóhelyükhöz, mert csak azt szerethetik, amit ismernek. A táborról most nem beszélek idő hiányában ennek vezérgondolatai és programfonalai megtalálható a museum.hu honlapon. A non-formális iskolafüggetlen sikereken felbátorosodva kerestem kísérletemhez iskolákat, hátha intézményesülhet az identitásnevelés, a hely szellemének megismertetése. Partnereim lettek több közoktatási intézményben. Azok közül a pedagógusok közül kerültek ki partnereim, akik mondhatom elhivatottak a gondolat mentén.

Példák, amelyek inspirálhatnak, motiválhatnak

A cél

Egy olyan foglalkozássorozat: a lakóhely, illetve a közvetlen környezet megismerése kapcsán a kulturális érzékenységet, kreativitást és helyes értékrend kialakítását fejleszti jelen esetben a formális tevékenységek által. A foglalkozások hozzájárulnak a célcsoport tagjainak személyiség-, a beszédértés, az anyanyelvi kommunikáció, kompetencia-, figyelem és koncentrációs képességek fejlesztéséhez.

Elsődlegesen: Saját maguk és társaik megismeréséhez és ennek mentén a közösségépítéshez és a társadalmi befogadás előmozdításához. Tisztázni a gyermek helyét a közvetlen környezetben, miközben a hely szellemének és tárgyi megnyilvánulásainak kapcsolatát erősítjük bennük.

Másodlagosan: Legyen, a lakóhely a legkedvesebb az ott élőknek különösen akkor, ha olyan érdekes, gazdag és nagyszerű múlttal, és történelmi személyekkel bír, mint Kőbánya. Foglalkozásaink, sétáink, kirándulásaink

során elsősorban az érzelmeken keresztül kívánunk hatni, miközben az ismeretanyagot is ennek mentén adjuk át a gyerekeknek.

Harmadsorban: A közoktatásban résztvevő gyermekek formális és informális nevelésének támogatása. Egy kísérlet melyben azt vizsgáljuk, hogyan lehet a nevelési folyamatok fentebb leírt tudatos alkalmazása, átadása a pedagógusok számára, illetve az program tapasztalatai mentén a pedagógiai technikákat finomítva előkészítsük, illetve megfogalmazzuk a Városi Tantervet.

Emellett tudatosan előveszünk szokásokat a múlt század elejéről és közepéről, amely bár avítottnak tűnik, mégis hordoz hagyományaiban olyan erkölcs szabályokat, lelki finomságokat amely, ha megérinti a gyermeket talán egyszer-egyszer, vagy tán gyakran használni is fogja, de biztos, hogy hall róla.

Negyedlegesen: A gyermekekkel kapcsolatban lévő pedagógusok és szülők motivációja – ugyanennyire fontos, és elengedhetetlen a program sikeres lefolytatásához és további megvalósulásához, – akik gyerekek által kerüljenek közelebb saját lakóhelyük történetéhez.

A célcsoport

A programban célzottan óvodás nagycsoportosok, sajátos nevelési igényű, halmozottan hátrányos helyzetű, enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos, vegyes korosztályú, általános iskolás gyermekek, továbbá, többségi általános iskolás gyermekek, és gimnazisták vettek rész különféle csoportosulásban. Érdeklődő szülők, pedagógusok számára a foglalkozások nyitottak, amelyen nagy számban részt is vettek.

A ráhangolás

Ismerjék meg, fogadják el az alkalmi csoportvezetőket, az első feladatok motiválók legyenek, a játék, a rácsodálkozás körül mozogjanak. Az első tíz perc a bemutatkozás személyesen egyenként, mert fontos a családnév, a keresztnév, és a kézfogás, amely összeköt. Ez a későbbiekben minden

foglalkozás elején kézfogással megerősítjük, úgy ahogy a mesét, a mítoszt, amely elővezeti a tudást, a logoszt.

Én magam, helyem a világban, A LEKÉPEZÉS

sajátos nevelésigényű gyerekeknek tervezve, azonban bármilyen korosztálynál és nevelési igénynél alkalmazható

A foglalkozás koncepciója: A több célú a foglalkozás: Először a saját személyét, személyiségét tisztázza. Bemutatkozás: a családnév, a keresztnév, a lakhely és az iskola bemutatása. Összeismerkedés, kézfogás, és összebarátkozás egy új helyzetben egy új személlyel és tán egy új koncepcióval. Elsősorban az iskola illetve a saját tárgyaik, testük a legkönnyebben megfogalmazható dolog a számukra. Ez lehet a közvetlen környezet megismerésének kiinduló pontja.

A foglalkozást megelőző feladatok: Az SNI-s csoportban különösen fontos a megbízható, következetes, kiszámítható pedagógiai munka, ezért előzetesen fel kell készíteni a résztvevőket, a találkozásra, a feladatok tisztázására, a sokszínűsége. Néhány előzetes feladatot érdemes az időfaktor miatt előkészíteni.

- Tanáruk kérésére – hozzanak otthonról olyan kisebb tárgyakat, amelyek őket jellemzik 1-1 fényképet, a családról.
- Három munkacsoport kialakítása.
- Készítsen mindenki 1-1 digitális képet iskolája ablakából a kedvenc helyéről, amelyhez ő kötődik (erre van egy hét hogy kigondolja). Ezt kinyomtatjuk a foglalkozás napjára fekete fehérben.
- Vittem magammal fotó papírhívót, fotó fixírt, fotópapírt, piros hívófényt, hívótálapot, nyomtatót, papír, fonalat.

Kreatív munka 3 csoportban 20 percenként váltva a helyszínt (elsősorban az időtényező miatt, hogy több dologgal találkozhassanak a rövid foglalkozási idő alatt). A későbbiekben együtt is dolgozhatnak különböző napokon.

1. feladat: ***Te vagy a kőbányai fényképész.*** A fényképezőgép, a (telefon) használata. A gyerekek bemutatnak a családról papírképeket, mesélnek arról, ki van a képen, mi látszik a háttérben, milyen alkalomból készült. Bemutatunk régi (digitális) képeket, vetítve olyanokat, amelyen még ma is felismerhető, vagy legalább felsejthető épület van Kőbányáról (felismerés, rácsodálkozás). Fényképek készítése egymásról különféle beállított pozícióban, annak kinyomtatása. (eszközhasználat technológiai ismeret). Továbbá képes-e elvonatkoztatva a tantermi környezettől különféle pozitúrákat felvenni egy képzeletbeli környezetben? (szerepjáték, szoborjáték)

2. feladat: ***a fény és sötétség játéka, a fotogram*** (Egyszerű könnyen megvalósítható technika, a sötétkamrában a fényérzékeny papírra közvetlen ráhelyezzük a tárgyat, testrészt rövid időre felkapcsoljuk a lámpát, majd szokásos fototechnikai eljárással előhívják.) Mik azok a személyes tárgyak, melyek jellemeznek engem, vagy mindig magamnál hordom? (hajcsat, kulcsaim, kedvenc ceruzám vagy tollam stb. ezeket kombináljuk érdekes anyagokkal pl. géz, üvegpohár a saját kezem, profilom, melyekből kompozíciót hozunk létre. Levilágítjuk fotópapírra a sötétkamrában, majd előhívjuk, (műveltetés, tapasztalás, finom motoros gyakorlatok, időtényező bonyolult összefüggései) amelyekből csodálatos kompozíciók keletkeznek. A keletkezett műtárgyakat szárítjuk. Ebből kiállítás készül.

3. feladat: ***Látkép, amelyet mi színezzünk.*** (Az iskolaablakból előzetesen elkészített digitális kép felhasználása.) Fekete-fehér kinyomtatott kép számára egy fontos részletét kivarrják zöld hímzőfonallal. Valamit „zölddé” varázsolnak. Érdekes lehet, hogy mit választanak ki. A fekete-fehér kép így izgalmas „domborzatot” kap.

Ismeretek szerzése: A bemutatkozás szabályai. (kezet fog, ránéz a partnerére, teljes nevét mondja.) A felismert régi házak több mint száz

évesek. A kor ruhái. Digitális fényképezőgép egyszerű használata. Régi fotózási eljárások ismerete, próbálgatása.

Kompetenciák: narratív (beszédértési), feladat megértési, kommunikációs, problémakezelő (kognitív), pozitív önértékelő, autonómiai és együttműködési, önértékelési valamint normatív, szabályalkotó és elfogadó.

Mítosz: Az ócska, lejárt technológiák nehezítik az eredményt, és a logosz: A kísérlet, a megtapasztalás a legjobb tanítómester.

Szagrális és történelmi szimbolika

Ovisoknak: Mit mutat nekünk a Jóság palotája? – azonban bármilyen korosztálynál és nevelési igénynél alkalmazható

A foglalkozás koncepciója: Ismerje az informális jeleket és jelrendszert, pl.: a saját és a társának óvodai jeleit. Ismerje meg a körülette lévő egyéb szimbólumokat, értse azok jelentését. Ismerje meg a lakóhelye, sőt Budapest egyik legszebb templomát, csodálkozzon rá, érezze meg annak szagrális és kultikus jelentését, találkozzon a jelképeivel. A foglalkozást megelőző feladatok hasonlóak az előzőekhez. Itt szükséges: 50 cm hosszú 3-4 mm átmérőjű rézdrót, erős cérna.

Játék, amely motivál: Jel-memória. (Körbeállva labdázunk, aki dobja a labdát nevéen szólítja a célpontot, aki kapja a labdát, mondja az óvodai jelét, majd szólítja nevéen a célpontot. A második körben már óvodai jelén szólítja a célpontot.

Kirándulás, amely emlékezetes: a Szent László térre a templomhoz. Újra előkerül a perspektíva problematikája. Megfigyelés 100 méterről, majd 10 méterről, tapasztalatok gyűjtése, az óriásról és kicsinyről.

Keressenek az oromzaton angyal szobrokat! Mennyit találnak? Miben különbözik az angyal az embertől? Sétálják körül Szent László szobrát! Vajon ki lehet ez az ember? Milyen jelvényeket, jeleket visel? A keresztény templomi szokások (előzetes) megismerése. Belépéskor ennek megerősítése (sapka, csend, ábítat). Hagyjuk őket önállóan sétálgatni a templomban rácsodálkozni a kimondhatatlan csodára. Néhány perc elteltével maguktól visszatérnek vezetőjükhöz.

Beszélgetés a keresztelőmedence mellett a születésről, a születésnapról, az ünnepről, a családban betöltött helyről. A keresztvízről, az összetartozásról. A keresztelőmedence szimbolikája.

Játék, amely motivál: Keress angyalkát! (3-4-5 fős csoportban önállóan megpróbálnak angyalokat felfedezni a templomban. Szószéken, oltárokon, üvegablakokon, nem a teljesség igényével. Majd helyet foglalnak a templomhajóban. (A gyerekek – ahogy feltételeztük – nem szétszéledve ültek le!) Közös gondolatok az egyénről és együttlétről. A család, a nagycsalád, a nemzet fogalmat kell megfogalmazniuk, amelyet könnyedén megtesznek.

Mese, amely motivál: Mese Szent László királyról, aki megvédte a lányt és a magyarokat. (Oltárkép szimbolikája).

Kirándulás, amely emlékezetes: Toronyjárás. Együtt felérkezünk a templomtoronyba. Felkészülünk a magasságra, a csigalépcsőre és a harangok közeli hangjára. Hagyjuk őket önállóan sétálgatni a toronytérben rácsodálkozni a kimondhatatlan csodára. Néhány perc múlva három csoportra bomlunk három feladat mentén, 20 perces intervallumokkal új feladatot kell megoldani a gyerekeknek.

Mese, amely motivál: A harangok története, a harang, amely vonzza a jót és elűzi a gonoszt, amely hírt hoz, és búcsúztat, amely maga a csoda közben feladatokat kell megoldaniuk. Erre az alkalomra írtam a harang varázslatáról egy rövid mesét, melyből most csak részleteket közlök:

Egyszer volt, hol nem volt, a folyón túl, de a magas hegyeken innen, volt egy HELY, egy mű - HELY. Ott élt egy kedves, bobókás ember, kicsit vörös volt a képe, talán pocakja is volt. [...] Folyamatosan fűtötte a kemencéjét, amit ő kobónak hívott. A kobóban fémeket olvasztott és kevert. Csillogó fémeket: rezet és ónt. Bronznak nevezte a megkevert fémeket. Az egyik hajnalon felfűtötte kemencéjét, vagy ahogy ő nevezte: a kobót. Vörösen, forrón izzott a tűz. Egy óriási fazékba – ahogy ő nevezte üstbe – tett rezet és ónt. A fém lassan megolvadt. Úgy izzott, mint a nap. [...]

– Nekem is lehet harangom? – kérdezte Krisztián. Az a harang, ami a templomunkban kondul és zúg, az a tied is, neked is jelez, téged is megvéd. [...]

– Én egy olyat szeretnék, amelyik olyan szépen, mélyen szól, mint a templom harangja – feleselt a kisleány, – és...és, bármikor nálam lehet!

– Hát legyen – mondta a mester, és azonnal lehajolt a földre az öntőforma mellé és egy fogóval felvett egy hosszán kicsurgott, de már megdermedt fémet. Belemártotta a vízessvödörbe, ahol sziszegve lehűlt. Olyan volt, mint egy drót.

– Legyen ez a te harangod! – mondta. A kisleány kissé sértődötten csak ennyit mondott: Ez csak egy drót.

– De haranggá változik, ha akarod. Hajtsunk belőle harangformát! Nézd csak, máris olyan! Most csavard össze a drót két végét! Kézzel is lehet, de itt egy kis fogó, ez segít. Ez igen, nagyon szép lett!

– De ez nem kong. – méltatlankodott a kisleány.

– Kössünk rá két cérnát, így a két oldalára! Akaszd a két mutatóujjadra, és most dugd a füledbe az ujjad! A mester ekkor egy kis botocskával megütötte a harangot. A kisleány kitérő tekintettel figyelt. Csak ő hallotta, hogy zúg a harang és máris jött egy angyal, hogy védje, óvja őt.

1. feladat: a fejharang készítése egyszerű dróthajlítással. (Elkészítésére egy 5 éves gyermek is képes. Megszólaltatásához két ember szükséges, amely csodálatos élmény. Egyszerű fizikai jelenség, ahol a koponya rezonanciája valódi harangszót produkál, amit csak a harang tulajdonosa hall. Azonban ennél sokkal több, hiszen elvisszük magunkkal haza a harang üzenetét.)

2. feladat: cérnavágás, csomókötés, a fejharang felfüggesztése és kísérlet a megszólaltatásra a toronyban, otthoni feladat lesz szépen megszólaltatni és szüleidnek testvéreidnek elmesélni a harang történetét.

3. feladat: kitekintés a toronyból. Emlékeztető az elmúlt foglalkozás madártávlatára, a kicsi és nagy, a perspektíva problematikájára, az óvoda, vagy a lakóhely felderítése.

Elbúcsúzunk a Szent László templom harangjaitól.

Ismeretek szerzése: A templom, mint szakrális hely, Szent László legendája. Építészeti formák. A keresztség fogalma, az egyház, mint közösség, A harang, mint jelkép.

Kompetenciák: narratív (beszédértési), feladat megértési, kommunikációs, problémamegoldó, autonómiai és együttműködési, felelősségi és önértékelési valamint normatív, szabályelfogadó.

Logosz: A királyok uralkodnak, és védik alattvalóikat. és a mítosz: a szentek legendája, csodák, amelyek megtörténnek.

Életünk labirintusa, és a kőbányai pincerendszer

Sajátos nevelésigényű gyerekeknek tervezve, azonban bármilyen korosztálynál és nevelési igénynél alkalmazható

A foglalkozás koncepciója: Ismerje meg a foglalkoztató pedagógus a gyermekek lelkének rezdüléseit, miközben a sajátjával is ismerkedik. A gyermek saját gondolatai mentén, ismerje meg problémáit, amelyek foglalkoztatják. Találkozzon környezetének, lakóhelyének régi arcával. Tapasztalja meg Kőbánya történelmi helyszíneit, az ezzel összekapcsolódó történeteket, anekdotákat és a köré kapcsolódó multidiszciplináris ismereteket. Segítségére van ebben a holisztikus folyamatban: a labirintus, a kijelölt út, és az út végén a tanácsok, amelyeket összegyűjthet, miközben munkálkodik egy közös célon, a kőbányai filmkészítésen. Találja meg helyét egy új idegen környezetében, ismerkedjen vele, csodálja, és használja a saját céljaira.

A foglalkozást megelőző feladatok:

- Tengeri hordalék, üledék előkészítése, „erőszavakkal”.
- Labirintusfelületek előkészítése, 4m x 4m-es lepedő, 20 m hajókötel, 100 m kötöző zsineg
- Pince előkészítése lámpásokkal

Kirándulás, amely emlékezetes: Indulás a kőbányai pincerendszerhez. Indulás a bányába a föld alá. *(Fejlámpák, mécsesek begyűjtása).* A járatban szándékosan sötét van, mindenki a saját fényére, illetve a társáéra van utalva.

Ez egy bátorságpróba, erősíti az egymásrautaltságot és a segítő szociális kompetenciát. Próba képen egy könnyed, de nem szakadó selyem szalaggal egymáshoz hurkoljuk mindannyiunkat 1,5-2 m-es távolságban. (Érdekes, hogy eszükbe sem jutott ezt a köteléket lebontani, pedig meglehetősen öntörvényű csapat.) A viselkedési szabályok ismerete és betartása egyébként is fontos a földalatti barlangi sétáknál.

Rácsodálkozás a látványra. A bányában mécsesekkel egy rövid, 25-30 perces út van jelölve. 2-3 perc gyaloglási periódus után hagyjuk őket csodálkozni, majd:

Motivációs mese: a Kőbánya szó jelentéséről, az építőanyagról, a városfalról, az ismert budapesti épületekről, a háborús bűvőhelyről a bányaomlásokról, a közvetlen körülöttünk lévő gyerekeknek. (Figyelemre méltó, a néma csend és a visszhangos zajok váltakozása a viselkedésükben.)

Misztikum, amely motivál: A földalatti kápolnához érkezve mese a miocén földtörténeti időszakról, amely 20 millió év üzenetét hordozza. *Ezeket az üzeneteket mi magunk is megkaphatjuk, ha elfogadjuk őket.* Előkerülnek azok az előkészített és kézzel megírt tengeri kagylóvázak, amelyekbe úgynevezett **erőszavakat** írtunk minden résztvevő gyerekeknek, *amelyeket az emberiség mióta világ a világ hordoz és mindig újra és újra megtanul.* Erőszavaink például: **bátorság, türelem, szeretet, gondosság, figyelem, becsület, szorgalom, igazság, irgalom, hősiesség, bölcsesség, tudás, remény, hit, család, alázat, haza...** Ezt követően utasítást kaptak, hogy az előre meghatározott útvonalon – a félhomályos földalatti kápolna fala mentén – egy mécsessel megvilágított fülkéig menjenek, ahol véletlenszerűen választottak maguknak a végtelenidejű kövek, tengeri üledékek közül a rajta lévő üzeneteket. (Figyelemreméltó, hogy a viselkedészavaros vonuló gyerekek elcsendesedtek. Átvették az erőkövet és erősen szorították, olvasták, majd szó nélkül visszatértek a kápolna közepére. A csend rítusa igazolta a feltételezéseinket. A gyerek-operatőrök forgatása is abbamaradt. A hatás megdöbbentő volt. Ezt követően mindenki, hangosan felolvasta az erőszavát. Visszaindultunk.

Mítosz: A kigondolt gondolat, a kimondott szó megalósul mint a logosz: A kigondolt gondolat, a kimondott szó megalósul.

Életünk labirintusa, amely elvezet a kijelölt úton. A labirintus nem útvesztő, mint a földalatti pincerendszer, amelyben egy rossz döntés alapján

akár örökre eltévedhet az utazó. A labirintus mutatja az utat, segít az eligazodásban, egy ősi életdiagram. Az előkészített 4x4 méteres lepedőre festett (2D-s) egy utas labirintus, valamint egy hajókötélből megformált labirintus, amely – a kötélen jelentős vastagsága miatt – 3D-snek fogható fel – várta a gyerekeket. A 2D-s labirintussal sok gyerek nehezen küzdött meg, a hajókötéles labirintussal könnyebben megbirkóztak. Érdekes momentum, volt, hogy egymást segítették, vezették a labirintusban, ugyanazok a gyerekek, akiket láttam egymással agresszíven viselkedni.

Ismeretek szerzése: A mészki létrejötte, a kőfejtés technikája, a kő, mint építőanyag.

Kompetenciák: narratív (beszédértési), feladat megértési, (kognitív) kommunikációs, problémakezelő, pozitív önértékelő, autonómiai és együttműködési, önértékelési valamint normatív, szabályalkotó és- elfogadó attitűd.

Konklúzió

Csupán három témát emeletem ki a foglalkozás-sorozatból. Mindhárom téma megvalósítható bármely korosztálynál. A résztvevők szinte azonosan viselkedtek. A pedagógusok és kísérő szülők (merthogy ők is csatlakoztak a második, harmadik alkalommal) nem játszottak felnőtt szerepet. A társaság teljes egészében összesimult. Mindenkinek meg kellett megmászni a tornyot, elcsendesedni a templomban, vagy fogni a társa kezét a pincében. Mindenki hajtogatta fejharangját. Mert a tudást cselekvéssel tanultuk meg. A mostanság oly divatos inkluzív oktatás látszott megvalósulni. De hát mit jelent ez? Csupán annyit, hogy ez a foglalkozássorozat sokoldalú és sokrétű kommunikáció volt, és folyamatosan kooperáltak a résztvevők egymással. Egyfajta összeolvadása történt a tanárnak és a gyermeknek. Teljes egységélményt éltek meg. A varázslatok közepette közösségi élmény született. Ez a fajta pedagógiai módszer igen közel áll az inkluzív

pedagógiához. Az egységélményhez, amikor egyformán csodálkozik, tapasztal, tanul a gyermek és a felnőtt, még akkor is ha egyikük „műveltebb”. Fontos, hogy a pedagógusokat felkészítsük erre az attitűdre, hogy képes legyen átállni erre a kooperációs stratégiára. Nem könnyű. Ehhez a legkönnyebb út tapasztalatom szerint, ha néhány alkalommal (a továbbképzések mezsgyéjén a pedagógusok nem hallgatói, szemlélői, hospitálói a foglalkozásoknak, hanem végigcsináltatjuk velük az általunk kitűzött, megjelölt programot, úgy mint a gyerekekkel. Csodát tapasztaltam. Nem kontrolálva gyökeres változás történt. Kreativitásuk előbukkant, a sémákat, betanult folyamatokat félretették. Egymásnak feszülnek ebben a konstellációban a mítoszok és logoszok. Higgyék el érdemes!

Irodalom

Dr. Kovács Dániel: Gondolatok a honismeret iskolai alkalmazásának lehetőségeiről című előadás (elhangzott: „Iskola és honismeret” című konferencián 2008. november 14-én).
Stratégia az ifjúsági kérdések kezelésére. Ifjúságkutatási jelentés Kőbánya 2010. (Belső használatú szociológiai tanulmány)

Deák Orsolya:
A MÚZEUMPEDAGÓGIA ÉS MÚZEUMANDRAGÓGIA
VIZSGÁLATA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM
KAPCSÁN

Jelen kutatásom kapcsán nem kerülhető meg az a tény, hogy egy jelenleg is zajló kutatást mutatok be. A kutatás jelen fázisában főképp dokumentumelemzésre és egy elektronikus interjúra épül, de később mélyíteni és szélesíteni is kívánom a vizsgálatot. Egyrészt a múzeum múzeumpedagógiai programjának alaposabb megismerésével, másrészt pedig több múzeumra kiterjesztve érdeklődésemet. A kutatás hosszú távú célja a több múzeum vizsgálatán alapuló jó gyakorlatok bemutatása, továbbá a mesterképzés végén ebből a kutatásból szeretném összeállítani a szakdolgozatomat.

A kutatás három részből áll, az első rész egy általános, a múzeumandragógiával foglalkozó rész, ahol a múzeumandragógia fogalmát vizsgálom, továbbá az ehhez kapcsolódó jelenségeket, kihívásokat igyekszem felvázolni. A következő két rész már az Iparművészeti Múzeumra fókuszál. Egyrészt a múzeum bemutatása, története kerül bemutatásra, másrészt pedig a múzeum múzeumpedagógiai tevékenységét mutatom be.

Elsőként elemzett intézménynek azért választottam az Iparművészeti Múzeumot, mert olyan intézményt kerestem, amelyben egyrészt működik múzeumandragógiai vagy múzeumpedagógiai program, másrészt interaktív, folytat pályázói tevékenységeket, honlapot működtet, igyekszik alkalmazkodni napjaink kihívásához

I. A múzeumok új szerepe

A felnőttoktatás az elmúlt évek, évtizedek során, részben az Európai Unió programjainak köszönhetően, részben pedig az átalakuló, felgyorsuló életmódnak, a globalizációnak és a lifelong learning koncepció elterjedésének köszönhetően felértékelődött, kultúráközvetítő szerepe mellett gazdaságfejlesztő, foglalkoztatáspolitikai, és társadalmi – gazdasági stabilizációs funkciót is nyert. Ennek köszönhetően a múzeumok fontos tanulási helyszínné váltak, mivel a gyűjtésen, kutatáson, és konzerváláson túl kiállítanak, közléstesznek, oktatnak, nevelnek és szórakoztatnak is. A felnőttoktatásnak, felnőttképzésnek számos különböző megvalósulási terepe van, amiket jelen tanulmányban nem kívánok elemezni. A fejezetben kimondottan a múzeumok szerepével, felnőttoktatási munkájával igyekszem foglalkozni.

A múzeumban a sokféle tevékenység szétválik. A szaktudományhoz kötődő alaptevékenységek mellett megjelenik az intézmények fenntartása, a marketing, közgazdaságtan és a pszichológia is. Kialakulóban van annak módszertana, hogy a múzeum, mint nevelő, képző-oktató intézmény mit tud elérni, milyen tudástartalmakat miként tud közvetíteni, milyen kompetenciák fejlesztése lehetséges a múzeumi foglalkozások, programok keretén belül. A világ nagy és kis múzeumaiban elterjedtek már azok a módszerek, melyek az embert befogadóvá alakítják, és lehetőséget teremtenek a múzeummal való szoros kapcsolat megélésére. (Koltai 2005)

Andragógus hallgatóként nem kerülhettem meg, hogy a fogalmak meghatározását a Felnőttoktatási- és képzési lexikon szócikkével kezdjem. A lexikon a múzeumok felnőttképzési tevékenységét a következőképp definiálja: „*a múzeumok világszerte az egész életen át tartó oktatás, képzés, önképzés színhelyei és műhelyei. Tevékenységük általában három területen érvényesül; - gyűjteményeik vannak; - az anyagot tudományosan feldolgozzák, publikálják; - kiállításokat rendeznek, és más ismeretterjesztő, közművelődési feladatokat is ellátnak. Mindhárom fajta tevékenység szerepet játszhat a felnőttoktatásban... Intézményeik az egész országot behálózzák, így szolgáltatásaik, kiállításaiik lényegében mindenki számára hozzáférhetőek... A múzeumok szakmai vagy ismeretterjesztő előadásorozatokat*

szervezhetnek, a szakmai továbbképzések, a formális felnőttoktatás és a felnőttoktatás kiegészítő helyszínei is lehetnek.” (Vásárhelyi 2000, 374.)

A múzeumpedagógiai– múzeumandragógiai– múzeumgerontológiai programok összeállítása, a múzeumok megújulásának egyik lehetséges formája. A múzeumi paradigmaváltás lényege, hogy múzeumaink aktívabb szerepet töltsenek be az emberek, a múzeumok közönségének, és a társadalom szabadművelődésében, közösségfejlesztésében, kielégítve a dinamikus ütemben fokozódó önálló tanulási-közösségi igényeket és szükségleteket, amely egyidejűleg jelenti a személyiségfejlesztést, személyiségformálást. (Kurta, 2007)

A hazai muzeológiában bekövetkezett változásokat a rendszerváltás után azok a muzeológus szakemberek kezdeményezték, akik nemzetközi tapasztalatokra tettek szert, s megtapasztalták más országokban a nyitottabb szisztémákban működő múzeumi gyakorlatot, a látogatóbarát múzeumi filozófia lényegét. (Kurta, 2007) Ezek azok a tapasztalatok, gyakorlatok amiket a múzeumok egyre növekvő számban vesznek át hazánkban.

A 21. század elejére a múzeumok hagyományos hármas feladatrendszere (gyűjtés, konzerválás-kutatás, kiállítás), amely a lexikon fent idézett meghatározásában is olvasható, új funkciókkal bővült. Napjainkban a múzeumnak szerepet kell vállalnia a lokális közösség építésében, a helyi tradíciók megőrzésében, a lokális identitás erősítésében. (Koltai, 2005) Az egyre globálisabbá váló világban erre különösen nagy szükség van, és a múzeumok, mint az élethosszig tartó tanulás meghatározó színhelyei, tökéletes terepet képeznek, továbbá szerepet játszanak az egyes etnikai, nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésében is.

Hogy miért fontos a múzeumok számára megújulni? Ezzel kapcsolatban érdemesnek tartom idézni Cseri Miklóst, aki megfogalmazta a múzeumpedagógia egyik lehetséges meghatározását: „*A kiállítások és a bennük*

lévő tárgyak sok esetben primér megjelenési formájukban nem tudják közvetíteni azokat az információkat és üzeneteket, amelyeket megalkotójuk, a muzeológus szeretett volna átadni. Ezért szükséges az interpretáció, a magyarázat, a közönséggel való megismertetés. S az én olvasatomban ez igazán a múzeumpedagógia lényege.” (Cseri, 2002, 57. p.)

Ahogy a fenti leírásokban olvasható, a múzeumok egyrészt támogatják a kiállítások megértését, közelebb hozzák a kapcsolódó ismereteket, másrészt az oktatásnak egy egészen új terepét nyithatják meg az érdeklődő közönség előtt. Az iskolai oktatással szemben a múzeumi oktatásnak (többek közt) nagy előnye maga a múzeumi tér, ami egy oldottabb légkört jelent, sokkal kevésbé kapcsolódik az emberek tudatában élő iskolaképhez. A légkör megteremtí az alapot, ami tovább erősíthető különböző szórakoztató és az aktiválást, interaktivitást, bevonást célzó programokkal. Az ilyen programok nem csak az élmény-jellegük miatt fontosak, hanem a tanulást is hatékonyabbá teszik, mivel a cselekvés közbeni tanulás a hagyományos tanuláshoz képest erősebben rögzült tudást eredményez.

II. A múzeum története

A budapesti Iparművészeti Múzeumot a londoni és a bécsi után, 1872-ben alapították, Európában harmadikként. A kezdetektől fogva gyűjtötte a magyar és egyetemes, a régi és kortárs iparművészeti alkotásokat. Gyűjteményei több forrásból származnak.

A történeti gyűjtemény magját a Magyar Nemzeti Múzeumból áthelyezett egyetemes régiségek jelentették, míg a kortárs gyűjtést világkiállítási vásárlások (1873, Bécs; 1878, Párizs; 1889, Párizs) és neves cégek (Herendi Porcelánmanufaktúra, Zsolnay-gyár) ajándékai alapozták meg.

A gyűjteménynek önálló épületet emeltek, a jelenlegi épületet, amit 1896. október 25-én Ferenc József uralkodó jelenlétében adtak át, a millenniumi rendezvények záróakkordjaként.

A múzeum első két főigazgatója, Ráth György és Radisics Jenő elismertségének köszönhetően a múzeum kiterjedt nemzetközi és hazai kapcsolatokkal rendelkezett, mely a kollekciók gyarapodásának is nagy lendületet adott. 1917-ben az intézmény élére Végh Gyula került, s ezt

követően elsősorban a műgyűjtőkkel kialakult kapcsolat vált meghatározóvá. A Múzeumbarátok Egyesületének köszönhetően kitűnő tárgyakkal, gyűjteményegységekkel gyarapodott a múzeum.

1922-ben létrehozták az Országos Gyűjteményegyetemet, több közgyűjtemény érdekeinek hatékonyabb, közös képviselése céljából. 1934–1948 között az Iparművészeti Múzeum egy időre elveszítette intézményi önállóságát, és a Magyar Nemzeti Múzeum egyik, ún. iparművészeti táráként működött.

Az 1940-es évek végétől egészen az 1960-as évek elejéig hihetetlen mérvű műtárgy-gyarapodásnak lehetünk tanúi. Kastélyokból, palotákból a múzeumokba kerültek a még megmenthető, megmaradt műtárgyak. A fordulat évét (1948) követően több, addig önálló gyűjteményt újjászervezés, racionalizálás címen felszámoltak ezek anyaga különböző közgyűjteményekben, így az Iparművészeti Múzeumban nagyrészt megmaradt.

A 20. század második felétől elsősorban magyar történeti vonatkozású és egyre inkább modern, korabeli tárgyak kerültek a gyűjteménybe. Ma is a kortárs magyar alkotások gyűjtése jelenti a gyarapodás fő irányát.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében kiemelkedő, pazar műrecek származnak az egyik leggazdagabb magyar főúri család, az Esterházyak kincstárából. Káprázatos ötvös kincsek, török fegyverek, régi magyar főúri viseletek és ékszerek, valamint számos különleges műtárgy reprezentálja az egykori magyar arisztokrácia életmódját és gazdagságát.

(Forrás: Az Iparművészeti Múzeum honlapja)

III. A múzeum múzeumpedagógiai tevékenysége

Az Iparművészeti Múzeumban a múzeumpedagógiai programok előkészítését és megvalósítását körülbelül 10 fő végzi, akik egyrészt a múzeum által foglalkoztatott szakemberek, másrészt pedig külső

munkatársak. A múzeum munkatársai, akik a múzeumpedagógiai programokért felelősek, jellemzően csak ezzel a területtel foglalkoznak munkájuk során. Végzettségüket tekintve a munkatársak között található múzeumpedagógus, művészettörténész, közművelődési szakember, és népművelő.

A múzeum már az 1970-es évek elejétől valósít meg múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai programokat. A múzeumba érkezőknek sokféle izgalmas ismeretszerző, alkotó és játékos programot kínál az intézmény. A múzeumpedagógiai és -andragógiai programokban fontos szerepet kap az interaktivitás és a drámajáték, a kreatív kézművesség, a történelmi, társadalmi és művészeti ismeretek és a kortárs kulturális összefüggések kooperatív feldolgozása, továbbá igyekeznek a programokat az egyes kiállítások stratégiájához igazítani. A legkisebb gyermekeknek mesés szerepjátékos foglalkozásokat tartanak, míg a múzeumba látogató általános és középiskolás diákcsoportoknak 90 perces komplex múzeumi órákat, alkotóműhelyeket és szakköröket szerveznek. A legfőbb programok:

- Felnőtteknek: **ismeretterjesztő előadások; vezetések** („Épületséták”); **teaházak** (egy-egy kiállításhoz kapcsolódó témában, rövid előadás utáni „kötetlen” beszélgetések, eszmecsere)
- Gyermekeknek: **múzeumpedagógiai órák** (és kézműves foglalkozások) főképp iskolai/óvodai csoportoknak; **„születésnapok”** – jellemzően játékos múzeumi óra valamilyen kreatív foglalkozással kiegészítve; **rajzpályázatok**
- Családoknak illetve vegyes korosztályú csoportoknak: **workshopok, finisszázok, családi napok**

A programok résztvevői jellemzően Budapestről és vonzáskörzetéből érkeznek. A célcsoport elérése és bevonása érdekében a múzeum számos kommunikációs lehetőséggel él. Ilyenek a saját (akadálymentesített) honlap, szórólapok, brosúrák, hírlevél, személyes kapcsolatok, kedvezmények, a pedagógus tájékoztató napok, a partnerek honlapjai, internetes hírportálok, illetve az ingyenes programajánlók.

A programok hosszáról elmondható, hogy a felnőtt programok általában 120 percesek. A múzeumpedagógiai órák 60-90 percesek, a születésnapok 120 percesek. A családi napok 5-8 órák, a workshopok általában 180 percesek. Az egyes múzeumpedagógiai programok leírása az Iparművészeti Múzeum honlapján is megtalálható, részletes leírás kíséretében.

A múzeum munkatársai próbálkoztak különböző témanapokkal is (iskolás programokban), de nagyon nehezen működtek, aminek oka egyrészt a feszített tanmenet az iskolákban, másrészt pedig a szülők anyagi lehetőségei. Ebből kifolyólag ilyen napokban mostanság nem gondolkodnak.

A munkatársak szakmai felkészültségüknek fejlesztése érdekében részt vesznek továbbképzéseken, de az önálló olvasás, és a szakmai konferenciákon, megbeszéléseken való részvétel is segíti a naprakész ismeretek megszerzését, és a folyamatos módszertani felkészültséget.

Irodalom

- Koltai Dénes, Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. In: Tudásmenedzsment, 6/1. 78. p.
- Vásárhelyi Tamás (2000): Múzeumok felnőttoktatási tevékenysége. In: BENEDEK András (szerk.): Felnőttoktatási és -képzési lexikon. Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság-OKI Kiadó-Szaktudás Kiadó Ház. 374.p.
- Kurta Mihály: Múzeumandragógia. Paradigmaváltás a múzeumi kultúrák közvetítésben. Pató Mária (szerk.) Nyitott kapukkal. Múzeumok ma-holnap. Nyíregyháza - Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2007. 1.p., 3.p.
- Cseri Miklós: 2002A múzeumpedagógia helye és szerepe a magyar múzeumokban. In: Kovács Judit (szerk.) Múzeumok a „köz művelődéséért” Nemzetközi Múzeumpedagógiai Konferencia. Budapest, 1999. október 25–27. Budapest, 57. p.
- Az Iparművészeti Múzeum honlapja: <http://www.imm.hu/hu/index>

Kerényi B. Eszter:
GÖRÖG PÉLDÁK A MÚZEUM VILÁGÁBÓL

A Tempus Közalapítvány – Gruntvig Program *Az Egész Életen Át Tanulás Programja* keretében egy hetet töltöttem egy szemináriumon Görögországban, amikor is több múzeumot kereshettem fel mind a fővárosban, mind a fővároshoz közeli Aegina szigetén.

I. Az új Acropolis Múzeum (Το Καινούριο Μουσείο της Ακρόπολης)

Az 1994-ben elhunyt Melina Merkouri álma vált valóra 2009. június 21-én, amikor megnyitotta kapuit az új Acropolis Múzeum az Acropolis lábánál. Persze mint mindent, ennek az építését (2001–2009) is viták kísérték Görögországban: kávézóknak, napilapoknak, politikai hetilapoknak taglalták, hogy vajon helyes-e hogy külföldi építész tervezi az épületet, és egy ilyen modern épület hogy fog kinézni az ókori és neoklasszicista társai szomszédságában. Való igaz, első látásra kirí onnan, megdöbben, taszít is kicsit, főleg, ha hátulról pillantjuk meg, de ha belépünk, végigsétálunk, ráadásul ki-kipillantva a hatalmas ablakokon felnézünk az Acropolisra, akkor át tudjuk élni, hogy milyen lehetett az ókor csodás szentélye teljes szépségében, amikor még a szobrok nem a múzeumban, hanem a szentélykörzetben álltak. Végül úgy tűnik, hogy a görögök is lehiggadtak és belenyugodtak, hogy egy nem-görög is képes volt megfelelő épületet alkotni az Acropolis kincseinek.

Biztos sokan emlékeznek még a régi múzeumra, amely a Parthenon mögött, attól délkeletre helyezkedett el, a sziklába süllyesztve a maga 1.450 négyzetméterével. Zsúfolt termekben mutatta be az ásatások során előkerült leleteket, örülhettünk, ha a turista társunk nem lökött neki az egyik szobornak, és valamennyire élvezni tudtuk a gyűjteményt. Ennek „rég” épületnek az építését 1953-ban kezdték meg, az első termei 1953-ban nyíltak meg, de már az 1970-es években szó volt arról, hogy szükséges lesz egy új múzeum megépítése, majd Melina Merkouri kulturális minisztersége (1981-1989) alatt, a Lord Elgin által elvitt Parthenon-díszek visszaszerzéséért

indított propaganda keretében felerősödtek az új múzeum mellett szóló hangok. Az angolok azzal érveltek, hogy addig nem adják vissza az utolsó kariatidát, és a többi elrabolt műkincset, amíg nem biztosítottak a megfelelő tárolási körülmények. Nem bíztak a görögökben, azaz abban, hogy valaha is képesek lesznek felépíteni egy olyan múzeumot, amely megfelel a modern értelemben vett műtárgyvédelemnek. Kezdetben úgy tűnt, hogy igazuk lesz, ugyanis már 1976-ban és 1979-ben nemzeti, majd 1989-ben nemzetközi tervpályázatot írtak ki, de az építkezések megkezdése előtti ásatások klasszikus és bizánci kori leleteket eredményeztek, amik persze újabb és újabb késéseket okoztak. Tehát a dolgok kezdtek a végtelenségbe nyúlni. Végül azonban 2000-ben befejeződtek az ásatások, 2001-ben kiírták a második nagy nemzetközi tervpályázatot, és a nemzetközi zsűri nyertesnek a Bernard Tschumi Architects-et¹ (Parc de La Villette – New York) nyilvánította. (Görög együttműködő építész: Mihail Fotiadis.)²

2002 augusztusában elkészültek a tervek, 2003-ban volt az alapkőletétel, 2007 szeptemberében fejeződött be az építkezés. A régi múzeumból 2007 szeptembere és decembere között szállították át a tárgyakat az új épületbe, és 2009. június 20-án nyitotta meg kapuit az új múzeum.

A tervezés legfontosabb koncepciója a fény beengedése az épületbe: a festményeknél olyannyira káros elem itt éppen ellenkező hatást vált ki. Az épület külső falai szinte teljes egészében üvegből (és azt tartó acélból) készültek, hogy a nap minden időszakában átjárhassa a fény a kiállítótereket, megvilágítva az ókori szobrászat remekait. Fontos volt továbbá, hogy a kiállítások olyan körüljárhatósággal rendelkezzenek, amelyek alkalmasak arra, hogy a napi 10.000 látogató ne torlódjon fel, valamint az útvonal megtétele a legfelső Parthenon teremig emlékeztessen arra az útra, amit meg kellett tenni

---

¹ Bernard Tschumi Architects1

² Néhány megdöbbentő adat: a kiállítóterek alapterülete 14.000 m², az összes alapterület 23.000 m², 3 szintes, 2 félemeletes épület, az ásatási terület feletti részt 43 oszlop tartja, az épület többi részén összesen 28 oszlop van elhelyezve. A Parthenon terem nagysága: 39x84 m, az üveglakok összes felülete 1.302 m². Az építkezés 130 millió Euróba került. (Bernard Tschumi Architects2)

az ókori Acropolison, illetve emellett még elvezessen a prehisztórikus koroktól kezdve egészen a késő római korig.³

Az új Acropolis Múzeum kb. 300 méterre délkeletre található az Acropolistól. A 2001 és 2009 között készült üveg és beton épületet úgy alkották meg, hogy az ásások során előkerült leletek ne szenvedjenek kárt: a látogató egy hosszú átlátszó járőfelületen keresztül jut el a bejáratig. (Ez a megoldás tulajdonképpen minden szintelválasztáskor visszaköszön az épületben, és az épület belső tömbjét így átláthatóvá, könnyedebbé, lebegővé teszi.) A bejáratnál szigorú ellenőrzés vár a látogatóra, hasonló a repülőtereknél tapasztaltakra, minden szűrő- és vágóeszközt elvesznek, az előzőekkel ellentétben itt azonban vissza is adják a látogatás végén. Sajnos fényképezni csak a földszinten, és a harmadik emeleten (Parthenon terem) lehet. De talán nem is baj, mert az ember ahelyett, hogy a fényképezésre koncentrálna, kénytelen a tárgyakra figyelni. A kiállítás maga, hiszen csupacsupa agyag és kő leletről van szó időrendi és azon belül tematikus elrendezésben tálalva első látásra nem túl érdekes, de aztán el lehet veszni a részletekben. Csak legyünk óvatosak, mert eljön az a pillanat, amikor az elménk telítődik, és úgy érezzük, képtelenek vagyunk többet befogadni, ekkor viszont, az építészeknek köszönhetően leülhetünk az ablakpárkányhoz megpihenni, és frissíthetjük a szemünket az Acropolis vagy Athén egy másik dombjának látványában gyönyörködve. És szerintem ez az a pont, amikor mindenki fejet hajt a zseniális építészek előtt, mert ez az épület úgy tökéletes, ahogy van.

A múzeumnak a 2009. június 20-i megnyitása óta 6 millió látogatója volt. Érdeemes megjegyezni, hogy az első másfél évben mindössze 1 Euró volt a belépő, és ezután sem emelkedett nagyon a jegyek ára, a teljes árú jegy 5 Euró, a kedvezményes 3 Euró. Ugyanakkor az utóbbi két évben Görögország legjelentősebb múzeumában is csökkent a látogatók száma, mégpedig jelentősen: 2010 – 1,3 millió; 2011 – 1,2 millió; 2012 – 1 millió volt a látogatói szám. Mindeközben a másik jelentős fővárosi múzeumban, a Nemzeti Régészeti Múzeumban csak évi 170-190 ezer látogató van.⁴ A

---

³ Bernard Tschumi Architects1

⁴ http://www.tourismpress.gr/2012/01/blog-post_10.html és http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1802/PressReleases/A1802_SCI21_DT_MM_09_2011_01_F_GR.pdf

csökkenő látogatószám arra ösztönözte az Acropolis Múzeum igazgatóját, Dimitris Pantermalist, hogy új nyitvatartási rendet vezessen be, és hétfőnként most már nem lesz látogatható az intézmény, egyébként a megszokott hosszú időtartamban várják a látogatókat keddtől vasárnapig reggel 8-tól este 8-ig.

Igen nagy kihívás a rengeteg turista mellett az, hogy visszatérő látogatókra tegyenek szert, és a helyi lakosok igényeit is ki tudják szolgálni, ne elégedjenek meg csupán azzal, hogy a múzeum, kötelező programként amúgy is biztos szerepel a turisták tervei között. Úgy tűnik ez sikerül, mert rengeteg iskolással találkozni az épületben, illetve a látogatók 25%-a másodszor, vagy harmadszor tér vissza a kiállításokra.

Az időszaki kiállítások érdekessége, hogy nem egy elkülönülő térben kapnak helyet, hanem az állandó kiállításokba beépülve, azokra építkezve valósulnak meg. Például a jelenlegi időszaki kiállítás 2012. július 31-től egy éven keresztül az **„Τα αρχαία χρώματα” – „Az ókor színei”** témában zajlik, és az ókori szobrok színeit járja körbe. A restaurátorok és régészek életre keltették az ókor színeit. Mindannyian tudjuk, hallottuk már, hogy az ókori szobrok és épületek színesek voltak, de nehéz ezt elképzelnünk. Az időszaki tárlat segítségével azonban meglevenedhet a fantáziánk, és könnyebben meggyőződhetünk milyenek voltak az ókor híres remekművei. A megmaradt festéknyomok segítségével néhány alkotás gipsz mását elkészítették a restaurátor-szakemberek, és megfestették a rajtuk a ruhákat, az arcvonásaikat. A kutatások bebizonyították, hogy a festés nem csak díszítésre de karakterábrázolásra is szolgált: például az isteneket mindig szőke hajjal ábrázolták (ez fejezte ki az erejüket), a sportolókat, harcosokat barna bőrrrel jelezték (ez a férfiasság és erény jelölése volt), a lányok fehér bőre a báj, szépség és ifjúi ragyogás jele volt.

Felnőttek számára jelenleg a múzeum egy komplex csomagot kínál **„Μια μέρα στο Μουσείο της Ακρόπολης” (Egy nap az Acropolis Múzeumban)** címmel, amelynek egyes elemei természetesen külön is igénybe vehetők.

1.) Zenei estek

Rendkívül népszerűek a múzeum belső tereiben tartott kamarazenei koncertek, vagy nyáron a bejárat előtt tartott ingyenes nagy koncertek. 2013. február 15. és Húsvét között négy péntek esti koncert volt az európai zenei életből merítve. Ilyenkor a kiállítások este 10-ig, a múzeum étterme éjfélig tart nyitva.

2.) Tematikus tárlatvezetések

A látogatók a kiállításokban sétálva, kérdéseket tehetnek fel az ott lévő tárlatvezetőknek, muzeológusoknak, akik megkülönböztető jelzést viselnek a ruhájukon. Ugyanakkor tematikus tárlatvezetések vannak minden pénteken délután görög és szombaton, vasárnap angol nyelven az adott időszaki kiállításhoz kapcsolódóan.

3.) 3D-s vetítések

Szombaton és vasárnap 11 órakor angolul és 12 órakor görögül 3D-s filmvetítést tartanak az Acropolisról és az egykoron azt díszítő szobrokról, hogy a nézők jobban el tudják képzelni a látottak alapján a Pallas Athéné tiszteletére épült templom együttest. Hétköznaponként csoportok és iskoláscsoportok jelentkezését is várják. A vetítésen való részvétel 1 Euró. A harmadik emeleten folyamatos filmvetítés zajlik, amely ugyan hagyományos technikájú, de szintén az Acropolist mutatja be, és ingyenesen, a látogatás végén megtekinthető.

4.) Családi játékok

Családi felfedező hátizsák igényelhető két témában jelenleg. „Αναζητώντας τη θεά Αθηνά”, azaz „Athéné istennő felfedezése”. Ebben a hátizsákban háromféle játék van, amely a kiállítóterben játszható, 12 téma köré csoportosítva. A felkészülést segíti egy otthon már megtekinthető internetes honlap: www.acropolis-athena.gr. A másik családi téma a jelenlegi időszaki kiállításhoz kapcsolódik, és a családi csomagon kívül (amelyben dominó, kifestő és a szobrokon felfedezhető szín-kalauz) szintén kapcsolódik hozzá egy jópofa internetes játék: <http://www.theacropolismuseum.gr/peploforos/>.

5.) Kariatidák

A második emeleten az egykor az Erechteiont díszítő és jelenleg itt kiállított öt kariatida (egy ugye még Londonban van) restaurálása jelenleg folyamatban van, de még egy felesleges elszállítás nélkül, ezért inkább elkerítik mindig az éppen aktuálisan érintett oszlopot, és kivetítőn mutatják a munka lényegét a

látogatóknak. Krétai restaurátorok dolgoztak ki egy lézeres technikát, amellyel az utóbbi évszázadok ráakódott szennyeződését távolítják el aprólékos munkával, mindeközben dokumentálják a munka lényegét.

6.) Művészeti műhely

2013. január 15-én indult az a műhelyfoglalkozás, amelynek keretében keddtől vasárnapig minden nap 11 és 12 órakor tartanak bemutatót a múzeum restaurátorai, mégpedig arról, hogy hogyan készítenek pontos másolatokat egyes műalkotásokról. A programsorozat rendkívül népszerű.

7.) Spyros Louis „Bréal-kelyhe”

2012. augusztus 12-től egy éven át látható az Acropolis Múzeum előcsarnokában (azaz látogatói jegy nélkül) az az ezüstserleg, amelyet az első újkori olimpia (1896) maratoni távon győztes futója, a görög származású Spyros Louis nyert. A serleget a Christie's árverésén vásárolta meg a „Stavros Niarchos” alapítvány, és egy évre kölcsönözte a múzeumnak.

8.) Étterem és kávézó

A görög ember életében nagyon fontos a nyugodt kávézás és étkezés, és lehetőleg ezt igyekszik minél szebb környezetben megtenni. A gazdasági válság jelentkezése előtt pedig megszokott dolog volt a középosztály számára is, hogy nem otthoni, hanem éttermi környezetben költötték el a heti étkezések egy részét, baráti társasággal. Az Acropolis Múzeum étterme a csodálatos kilátással az igényesebb réteget is kiszolgálta, a kávézója pedig a turisták és a görög fiatalok kedvelt helye is lett.

9.) Múzeumi bolt

Igényes és széles választékkal rendelkezik a diákoktól kezdve a gazdagabb turistáknak és a görög vásárlóknak is kínál kiadványokat és iparművész ékszereket is. Széles a paletta. Két bolt van, az egyik a második emeleten, a másik a földszinten, ami belépő nélkül is megközelíthető.

II. Aegina – Helytörténeti és Néprajzi Múzeum (Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αίγινας)

Aegina kicsiny, alig 87 km²-es sziget, 27 km-re a görög fővárostól, de már teljesen más hangulatban. Állandó lakosainak száma csak 13ezer (2001), de nyáron ez háromszorosára nő. Legfőképp nem külföldiek, hanem görög turisták választják nyaralási célpontként a nyugodt kis szigetet, sok athéninak van itt háza. A sziget állandó lakosai a turizmusból, a pisztácia- és olajtermesztésből élnek, illetve a rendszeres hajóforgalomnak köszönhetően sokan ingáznak Athénba dolgozni, a szárnyashajóval akár fél óra alatt is be lehet érni Pireuszba. A sziget történelmi jelentőségét az adja, hogy a török alóli felszabadulás hosszú és küzdelmes éveiben két évig 1826- és 1828 között a függetlenedő Görögország fővárosa volt.

Mivel Aegina az ország pisztáciatermesztő központja, ezért a sziget legfontosabb eseménye a szeptember végén minden évben megrendezésre kerülő Fistiki Fest (Pisztácia-fesztivál), amely nemcsak kereskedelmi, de kulturális, művészeti esemény is. Nekünk szerintem ez korántsem meglepő, hisz itthon is egyre meglepőbb fesztiválokról hallunk: sztrapacska-, rétes-, pálinka- szilva- és egyéb fesztiválok szövik át a magyar nyarat.

A Pisztácia-fesztivál és a nyári kulturális események egyik fő színhelye **Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αίγινας**, azaz az **Aeginai Helytörténeti és Néprajzi Múzeum**. Egy **Sylogos**, azaz kulturális egyesület tartja fenn, az épületet, amelyben működnek ajándékba kapták, a műtárgyaikat úgyszintén. Az épület egy szép, neoklasszicista lakóház (1828), ahogy a sziget épületeinek nagy része. A házat a gyűjtemény nagy részével együtt Polimnia Igiotis adományozta a városnak, akinek a nagyapja emeltette az épületet. Polimnia, lány létére, bár nem tanulhatott, igen nagy műveltséggel rendelkezett. 1980-ban halt meg, és egy évvel a halála után, sajnálatos módon egy földrengés miatt igen rossz állapotba került az épület. 1989-ben egy közeli barátja alapította meg a Sylogost azzal a céllal, hogy különféle rendezvények szervezésével (bazárok, koncertek, felolvasóestek, kiállítások, táncestek) bevételre tegyenek szert, és így az önkormányzati pénzeket kiegészítve lehetővé tegyék az épület rendbetételét, és a múzeum megnyitását. Példátlan összefogással 2008. szeptember 29-én sikerült megnyitni a múzeumot a három kiállítási egységgel.

A földszinten kezdeni két szobát találunk, az egyik a „Falusi szoba”, a másik pedig a „Halász szobája”, mindkét név önmagáért beszél. Mindkettő igen gazdag anyaggal rendelkezik, nem is ezeket emelném most ki, hanem hogy a műtárgyvédelem, ahogy nálunk is a faluházakban és kisebb gyűjteményekben, mennyire nem létező fogalom: apró-cseprő tárgyak szerte a kiállításban: ez az, amitől a muzeológust a hideg kirázza, és rögtön felmerül benne a legrosszabb forgatókönyv.

A „Halász szobája” nálunk ismeretlen témát boncolgat, a szivacsshalászatot. Régi dokumentumok (engedélyek, fényképek), felszerelések, hajó-makettek vannak kiállítva korszerű (plexi doboz) és kevésbé korszerű módon (önmagában).

Az emeleten egy városi lakás berendezését és a városi élet kellékeit lehet megtekinteni (az alapító adományozása), igényes, szép elrendezésben. A falakon 19. századi freskók bukkantak elő néhány helyen, sajnálatos módon ezek a sok ókori emlék mellett nincsenek olyan nagy becsben tartva Görögországban, mint megérdemelnék.

A Syllogos 2000-ben elismerést kapott az Önkormányzattól a szigeten és annak fővárosában betöltött kiemelkedő kulturális szerepéért. Valóban, nemcsak helyi iskolások látogatnak el a tematikus foglalkozásokra, de például a fővárosból ideérkező gyerekcsoportok is részt vesznek ezen, holott csak egyetlen embert foglalkoztat a Syllogos ezen feladatokra, és ugyanez az ember az, aki besegít a felnőtt programok megszervezésében is. Ezt az egy embert 2010 óta az önkormányzat fizeti, tehát közalkalmazotti státuszban dolgozik, és ez teszi lehetővé, hogy az addigi kissé hektikus nyitva tartási rendet egy viszonylag (!) átlátható és rendszeres nyitva tartás váltsa fel. Areti Pigiaditi múzeumpedagógus, múzeumi titkár feladatát azonban nagyban megkönnyíti, hogy a múzeum kiépített baráti körrel rendelkezik, akik segítik a különféle feladatok elvégzésében. Tavasztól őszig szinte minden hétvégén van valamilyen rendezvény a hatalmas kertben, illetve folyamatosan tartanak időszaki tárlatokat is, így a sziget fővárosában (amit bármily meglepő, de szintén Aeginának neveznek) ez a legfontosabb kulturális központ. Ide el lehet jönni ezekre a programokra, lehet beszélgetni egy-egy pohár helyi bor

mellett, jó a társaság, kellemes a környezet, és szeretettel várják a felbukkanó idegeneket is, akik friss külhoni hírekkel szolgálnak. A Syllogos a múzeum megnyitása után is rendkívül széles programokkal várja az érdeklődőket. És a város lakói teljesen a magukénak érzik ezt a kis múzeumot (nyilván a hosszú, megnyitás előtti nehézségek miatt is), mert amikor csak kell, megjelennek, segítenek cipekedni, rendezkedni, ha kell, süteményt hoznak, ha kell, ismét bazárt rendeznek és felajánlják a régi tárgyaikat, emlékeiket a múzeum javára. A múzeumi éjszakán tartott bazárból befolyt összeg 75%-a továbbra is a múzeum fenntartására szolgál.

Mint már említettem a sziget legfontosabb eseménye a Fistikí Fest (www.aeginafistikifest.gr), azaz a Pisztácia Fesztivál az ősz elején. 2009-ben szervezték az elsőt, idén az ötödik ilyen fesztivál megrendezésére kerül sor, szintén széles városi (azaz inkább szigeti) összefogással. Az iskolás gyerekektől kezdve az itt élő és nyaraló művészekig mindenki bekapcsolódik. Külön kézművesek utcája van, kiállítások, táncesemények és egyébeken ezen a négy napon. Az eseménysorozat egyik fő szervezője a múzeum. Múzeumdrágógiai szempontból legérdekesebb program az első ilyen fesztiválon zajlott: tizennégy képzőművész kapott egy nagyméretű, pisztácia-fa alakú falemezt, amelyre tetszése szerinti alkotást készíthetett. Csodás alkotások születtek.

Bármily kicsi is a múzeum, jó a honlapja, érdemes megnézni: <http://laografiko.gr>

III. Összegzés

Két szélsőséges, kiragadott példát láthattunk Görögországból. Az Acropolis Múzeum olyan lehetőségekkel és látogatói számmal rendelkezik, amikkel nálunk egy nagy múzeum sem, ez nyilván a hatalmas görög turisztikai látogatottságnak köszönhető. Ami viszont megszívlelendő ebből, az az a példa, hogy ők sem elégszenek meg ezzel, hanem igenis szeretnék, ha lenne egy visszatérő, múzeumértő hazai közönségük. A kis Aegina-i múzeum pedig példaértékű összefogással mintaként szolgálhat bárhol.

Egy érdekességre hívnám még fel a figyelmet. Görögországban a Múzeumok Éjszakáját nem akkor tartják, mint nálunk (Szent Iván napján), hanem az

augusztusi holdtöltekor. Így ha valaki szeretne egy évben kétszer múzeumokban éjszakázni, mi sem egyszerűbb!!!

Források:

Bernard Tschumi Architects1: Ενημερωτικό δελτίο αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.
http://www.theacropolismuseum.gr/sites/default/files/enimerotiko_deltio_arhitektonikoy_shediasmoy_0.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

Bernard Tschumi Architects2: Ενημερωτικό δελτίο κατασκευής
http://www.theacropolismuseum.gr/sites/default/files/enimerotiko_deltio_kataskeyis_0.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

http://www.tourismpress.gr/2012/01/blog-post_10.html (Letöltés: 2013. május 6.)

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1802/PressReleases/A1802_SCI21_DT_MM_09_2011_01_F_GR.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

<http://laografiko.gr> (Letöltés: 2013. május 6.)

Pintérné Herczeg Andrea:
SZÓRAKOZTATVA TANULNI, TANULVA
SZÓRAKOZNI A SZABADTÉRI NÉPRAJZI
MÚZEUMBAN ÖRÖKSÉG MŰHELYEK

Tanulmányomban a „Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni” fogalomkört vizsgálom meg. Mitől válik élvezetessé és emlékezetessé egy tanulás, mik az ezeket befolyásoló tényezők. Hogyan lehet felosztani a múzeumi ismeretátadás eszközeit a különböző csatornákon érkező információk megtartása szerint, a szórakozás és a tanulás milyen arányban jelenik meg egy-egy ismeretátadási folyamatban.

Továbbá bemutatok egy felnőtteknek szóló rövid programos oktatási rendszert, az Örökség Műhelyek programsorozatot.

Látogatóbarát múzeum

Thomas Bloch Ravn (a dán Skanzen, a Den Gamble By vezetője) mondja, a múzeumot nem a muzeológusok, gyűjteménykezelők és igazgatók számára csináljuk. A múzeumot az emberekért csináljuk, azért mert hisszük, hogy a történelem mindannyiunknak fontos. Tehát a látogatóból kell kiindulni, természetesen a múzeumok fő feladatának, a gyűjtésnek, megőrzésnek, feldolgozásnak ugyanúgy hangsúlyt kell kapnia. Azt az utat kell megtalálni, ahogy a látogatót a múzeumba csáljuk, illetve hogyan hassunk a szívére, hogy nyitott legyen arra az élményre, aminek átadása a múzeum alapcélja. A látogató szabadidejét tölti a múzeumban, tehát nem csak azt várja el tőlünk, hogy felkeltsük érdeklődését a kiállításunk iránt, hanem ez idő alatt szeretné jól érezni magát.

Thomas Bloch Ravn szerint négy kulcstényező lesz döntő az önálló szabadtéri múzeumok jövőbeli fejlődése szempontjából:

1. A múzeumnak ki kell alakítania a saját és másoktól megkülönböztethető profilját, ami biztosítja a látogatók számára a máshol meg nem szerethető élményt.

2. A bemutatók/kiállítások alapja a legújabb kutatás és szakmai hozzáértés kell, hogy legyen.
3. A múzeum szolgáltatásainak olyan színvonalon kell lenniük, hogy versenyezzenek a kereskedelmi szolgáltatásokkal.
4. A múzeumoknak képesnek kell lenniük arra, hogy újítsanak és fejlődjenek – még akkor is, ha gazdasági és kereskedelmi kontextusról beszélünk. (Thomas Bloch Ravn 2009, 2)

Szemléletváltás a múzeumokban – Látogatóbarát Múzeum

A látogatóbarát múzeum program célja, átfogó múzeumi programok kifejlesztése valamennyi korosztály számára, az egész életen át tartó tanulás elvére alapozva, új típusú muzeális intézmények létrehozása, –olvashatjuk a „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási szerepének erősítése – Központi módszertani fejlesztés (TÁMOP-3.2.8/A-08-20008-0002) megvalósíthatósági tanulmányban. A modern múzeum legyen kulturális központ az adott közösség, város, régió számára. (Káldy Mária 2010,7)

A múzeumok expanziója a muzeális intézményeket új szerepkörrel egészíti ki, kiemelt feladatává teszi a tárgyak üzenetének minél szélesebb körű megismertetését, az üzenet mindenki számára érthetővé tételét és a hozzáférhetőség biztosítását. A múzeumokat tudásközpontként definiálja, oktató, szórakoztató, ismeretátadó funkciókkal látja el.

Múzeumandragógia

Az élethosszig tartó tanulás és a múzeum feladatainak összekapcsolása, a felnőttek múzeumban történő informális és formális tanulásának lehetősége és hatékonysága új perspektívákat nyit a múzeumi munkában.

A múzeumban meglévő értékek, ami oktató, ismeretterjesztő, szórakoztató céllal a közönség elé tárható, a látogatók számára hasznosíthatók, igen bő kínálatot nyújt. Az állandó, a vándor, az időszakos és a virtuális kiállításokon kívül, a gyűjteményraktárakban felhalmozott tárgyanyag is érdekességeket, ismeretanyagot kínál. A múzeumi szakma (kiállítás-rendező, restaurátorok, dokumentációval foglalkozó kollégák) tevékenysége, tapasztalata, más múzeumi szakemberek (történészek, néprajzosok, ácsok, kőfaragók, mesteremberek, interpretátorok) speciális, egy-egy területre kiterjedő tudása szintén átadható. A múzeum épülete, mint kulturális örökség elem vagy a múzeum természeti környezete szintén ismeretanyagot rejt.

A kiállítások megtekintése után többnyire hangulatok, impressziók maradnak meg bennünk, emellett csak másodlagosan érezzük, hogy milyen mértékben bővültek ismereteink. Ha a látogató gyermek vagy felnőtt meghatározott szempontok szerint a múzeumpedagógus, tárlatvezető vagy tanár, oktató, muzeológus irányításával, segítségével dolgozza fel a tárlat anyagát, akkor valósul meg a tudatos ismeretszerzés folyamata.

A múzeumi környezet oldottabb, kötetlenebb tanulási helyszínt nyújt egy iskolai oktatással szemben. A múzeum látogatói számára szórakoztató jellegű, aktivitást vagy interaktivitást adó tevékenységformákat kínál. A múzeumi szakmában teret nyert egy új kifejezés a „Edutainment”- oktatás (education) és szórakoztatás (entertainment) kifejezésekből összevont szó páros, ami a szórakoztatva tanulni vagy tanulva szórakozni jelenti. A múzeumi ismeretátadás, oktatás fő velejárója, hogy hatékonyságában felülmúlja a frontális módon zajló oktatási formát, a kizárólag verbális közlésen alapuló tanítási-tanulási formákat. Ebben a tanulási közegben lehetősége van a résztvevőnek több csatornán is információhoz jutni (megfigyelés, olvasás, hallgatás, cselekvés).

A különböző csatornákon érkező információk megtartásának átlaga:

Információs csatorna	Megtartás %
Olvasás	10
Meghallgatás	20
Megfigyelés	30
Meghallgatás és megfigyelés	50
Előadás, magyarázat	70
Cselekvés és magyarázat	90

(Szabó Mária 2011, 21)

A múzeumi aktivitások egy-egy jól irányzott kérdésfeltevés mellett vagy kognitív módon is megvalósulhat. Elterjedtek az „érints meg”, „próbálj ki” típusú kiállítások, az elektronikus berendezéseket felhasználó elemek, képernyők, filmvetítések, fülhallgatók, szenzoros érzékelők. Aktívabb tevékenységre van lehetőség a szakkörök, műhelyprogramok, múzeumi tanfolyamok, képzések keretében.

Emlékezetes és élvezetes tanulás akkor következik be, ha

- találkozik a magasan képzett, tanulást elősegítő személyzettel
- játékos, szórakoztató, élvezetes tevékenységben van része
- lehetősége van okszerű és elgondolkodtató beszélgetésekben
- több féle érzékszervet használ
- az egyén igényeinek megfelelő interakciók alakulnak ki
- függetlenül és önállóan irányíthatja a tanulási folyamatot
- az új ismereteket a korábban megszerzett tapasztalataihoz, tudásához kapcsolni tudja
- kreatív módon vizsgálódhat, felfedezhet, tapasztalatokat gyűjthet
- autentikus, valódi tárgyakkal, példányokkal találkozhat, azokat vizsgálhatja, megfoghatja (Vásárhelyi Tamás 2010)

A különböző csatornákon érkező információk megtartásának arányai szerint a leghatékonyabb tanulási módszer, ha a tanuló/ismeretszerző/látogató a tanulás folyamata közben közvetlen tapasztalatot szerez, cselekszik. A múzeumi ismeretátadás, tudásközvetítés formái is besorolhatók, felírhatóak mint különböző információs csatornák.

A különböző csatornákon érkező információk megtartása szerint

Olvasás 10%	Meghallgatás 20%	Megfigyelés 30%	Meghallgatás és megfigyelés 50%	Előadás és magyarázat 70%	Cselekvés és magyarázat 90%
honlap	audio- információs panel	a kiállítás tárgyai	hagyomány- őrök/ interpretátorok	konferenciák	feladatlapok
kiadványok		a kiállítás épületei	bemutatók	belsőtovább- képzések	<i>műhelyprogramok</i>
könyvek, tanulmány- kötetek		film	tárlatvezetés		szakmai gyakorlatok
magyarázó szövegek		vizuális eszközök, panelek			tanfolyamok
táblaszövegek		kiállításba helyezett számítógépes eszközök			tovább- képzések
					múzeum- pedagógiai foglalkozások
					kézműves foglalkozások

A művelődés (tanulás) és szórakozás befolyásolja egymást. Az érdeklődés felkeltése a szórakozáson keresztül megy végbe, az „alkotó öröm” a legfárasztóbb tanulási feladatot is kellemessé tudja tenni. A szórakozva művelődni vagy szórakoztatva tanulni (Edutainment) abból a szempontból is értékelhető, hogy a különböző múzeumi ismeretátadási formáknak milyen mértékű a szórakoztató és tanulási/művelődési arányuk.

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

„A személyiségformálódás folyamatosága csak a művelődési, nevelési formák egész rendszerében gondolkodva valósítható meg, és valósulhat meg a gyakorlatban.” (Durkó Máttyás 1999, 20)

Szórakozás/tanulás (művelődés) aránya szerint

Tanulás	Szórakozva művelődés	kiállítás látogatása
		magyarázó szövegek olvasása, bemutatók nézése
		vizuális és audio-információs panelek használata
		kiállítási térbe helyezett számítógépek használata
		feladatlapok kitöltése, tárlatvezetések
		kézműves foglalkozásokon részvétel
		<i>műhelyprogramokon, továbbképzéseken, tanfolyamokon, szakmai továbbképzéseken részvétel</i>

Tanuláskor/művelődéskor nem csak az a fontos, hogy hogyan tanulunk, hanem motivációink, életkorunk, élethelyzetünk is befolyásolnak minket, mikor, hol, miért tanulunk.

	Mikor?	Hol?	Miért?
Nevelés	0-3 éves korig	családban	mert felfedez
	3-6 éves korig	óvodában	mert felkészítjük
Intézményes oktatás	6-14 éves korig	ált. iskolában	mert kötelező
	14-18 éves korig	középiskolában	mert elvárják
	18 év felett	felsőoktatásban	mert céljai vannak
Képzés	30 év felett	bárhhol	mert önmegvalósít
	50 év felett	mindenhol	mert nem várják el

(Csesznák Éva 2009, 3)

A közművelődési szakembernek, múzeumpedagógusnak, múzeumandragógusnak tudnia kell a célja meghatározásánál, hogy *mit, mikor, hogyan, miért, kinek* akar bemutatni, a művelődés útjára vezetni, tanítani. Az átadni kívánt ismeretnek milyen arányú része lehet a szórakozás és a konkrét

ismeretátadás, hogy a művelődés/tanulás a személyiség formálásához, gazdagodásához vezessen.

Örökség Műhelyek a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumpedagógiai osztálya már több évre visszanyúlóan szervezett autodidakta tanfolyamokat felnőtteknek, melynek szervezési munkáiban én is részt vettem.

- Kemenceépítés (30 óra)
- Biokertész (30 óra)
- Kosárfonás (30 óra)
- Fazekasság (30 óra)
- Növényi festés (8 óra)
- Babavarrás (15 óra)
- Csipkeiskola (30 óra)

Múzeumi oktatási rendszerünket jól kiegészíti egy rövid programos (4-5-6 órás) képzési szisztéma. Kiegészítheti, mert autodidakta tanfolyamaink hosszabb időt és magasabb fizetési költséget jelent a résztvevők számára. Való igaz, hogy a tanfolyam hosszabb ideje alatt tartalmasabb és mélyebb tudást szerez a tanuló. A rövid programok kevesebb kiadást jelentenek a látogatóknak, jobban tervezheti idejét, kedvére való témák közül válogathat, több mindent is kipróbálhat, anélkül, hogy nagyobb költségekbe verné magát. Egy közművelődési intézménynek ugyan nem szabad pusztán költség oldalra alapoznia munkáját, de mai magyar társadalmi rendszerünk egyik legmeghatározóbb tényezője a „pénz” és az „idő”. Olyan programokat kell kínálnunk, ami magas kulturális szint mellett megfizethető, hasznos tudást közvetít. Hasznossága abban rejlik, hogy ne kizárólag a múlt emlékeit emlegessük, hanem közvetítsünk a múlt és a jelen között, az átadott tudás napjainkban is felhasználható legyen, a mindennapi életbe bevonható, személyiség formáló hatású, fejlődést jelentsen az egyén személyiségében, munkájában, szakmájában.

A műhelyprogramok során olyan tevékenységeket kell összeállítani, hogy az ne legyen megterhelő, könnyen befogadható legyen, még egy heti munkától kimerült, fáradt embernek is kikapcsolódással, lelki és elméleti feltöltődéssel

járjon. Továbbá ne foglalja le a teljes szabadidejét, maradjon ideje a megszokott hétféle tevékenységeire, így szintén nem válik számára teherre egy-egy programon való részvétel. Vagy akár marad lehetősége múzeumunkban a nap hátra levő részét kirándulással, kikapcsolódással tölteni, főleg ha nem egyedül, hanem családdal, barátokkal érkezett. Míg a papa kerítést vagy „házat” épít, a mama a gyerekekkel eltöltheti a várakozási időt az állattartó tanyán, a működő malomban stb. Vagy fordítva, amíg a mama „süt-főz”, gyógynövényt szed, a papa tölti idejét a gyerekekkel. Múzeumunk területe 60 hektár, több mint 300 épület, számtalan látnivaló és élmény elem nem megnézhető, végigjárható egy nap alatt, többszöri visszatérésre is ad lehetőséget.

A műhelyprogramok változatos kínálati lehetőséget nyújtanak, ugyan más-más érdeklődési kört céloznak, még sem zárja ki egyik a másikat, inkább támogatják egymást. Miért ne érdekelné ugyan azt a személyt a kemenceépítés és a gubacstinta készítés is. Főleg, ha egy jól sikerült programon már részt vett, ami számára, mint úgy volt feltöltődés, kikapcsolódás, mint informatív, a hasonló kellemes élményekre vágyva visszajön és számára korábban kisebb érdeklődést kiváltó programon is részt vesz.

Felmértem, hogy múzeumunk milyen lehetőségeket rejt a rövid programos képzéshez. Szakembereink, muzeológusaink, interpretátoraink, múzeumpedagógusok munkáját térképeztem fel és a múzeumi infrastrukturális lehetőségeket vettem számba. Kiváló tudományos, néprajzi, építészettörténeti, szellemi kulturális örökség háttér, működő műhelyek, interpretációs helyszínek, nagy szakmai tapasztalattal rendelkező szakembereink igen bő képzési lehetőséget adnak.

Témakörök:

- Házipraktikák: táplálkozási szokások, sütés-főzés kemencében, tartósítás, tésztakészítés, takarítás, tisztítás, tisztálkodás hagyományos módszerekkel, textilmunkák
- Gyógy- és festőnövények: selyem és fonalfestés festőnövényekkel, gyógyteák, gyógynövényes krémek, képiró festékek, gubacstinta

- Férfiaknak: építészeti munkák, famunkák, pálinkafőzés, borászati ismeretek, kemenceépítés
- Kertészkedés: Kertkialakítás, magvetés, palántázás, fűszernövények, komposztálás, betakarítás, zöldségek, gyümölcsök téli tárolása
- Mesterségek: nemezelés, bőrozés, fazekasság, kosárfonás
- Családi játszó programok: jeles napokhoz köthető dramatikus játékok, ringatók
- Játék: labdajátékok (métázás, bigézés), játékszerek a természetből, népi „hangszerek”, zajkeltők, rongybabák, rongylabdák
- Hangulat séták: Hajnali madárcsicsergés, éjszakai lámpás, templomok, szakrális helyeink, pince-túra, konyha-túra, szerelmes-túra

Olyan foglalkozási lehetőségeket gyűjtöttem össze, amit szét tudunk bontani rövidebb egységekre.

Például:

Nemezelő tanfolyam elemeiből válogatva, amit bárki el tud készíteni:
 ékszerkészítés, tokok készítése (szemüvegtok, pénztárca), ujjbábok készítése, mamusz készítése

Kosárfonás:

kerekaljú, egyenes falú kis kosár, kari korár, krumplis kosár,

Építészeti munkák:

Parasztházak karbantartása, faltípusok (elméleti óra),

Vályogtéglá készítése, nádfalazás, tapasztás, meszelés, sövénykerítés készítése (gyakorlati órák)

Konyhai praktikák:

Tejfeldolgozás – vaj, túró, gomolyasajt készítése, házitészta készítése, szilvalekvárfőzés szabad tűzön, savanyítás – káposzta, csalamádé készítése, kenyérsütés, zöldségek téli tárolása stb.

Házi praktikák:

Takarítás, tisztítás természetes anyagokkal, házi szappan felhasználása, szépítő, gyógyhatású kencék készítése gyümölcsökből, mézből, tejből, ecet készítése felhasználása,

Így kisebb részekben is jól érthető, de mellett hasznos, napjainkban is hasznosítható ismereteket szerezhet a látogató. A programválasztásban nagy hangsúlyt fektettem, hogy kínáljunk egy-egy alkalommal kevesebbet, de azt

mind néprajzi, elméleti oldalról megismerje a programon résztvevő, mind a mai használhatóságát, gyakorlati elsajátítását megtanulja. A programok önállóan is megállják a helyüket, ha a látogató az egyik téma köré felépített programsorozat valamelyikére nem tud eljönni, ne érezze, hogy lemaradt illetve kimaradt valamiből. Illetve ha az adott téma köré felépített programsorozatnak csak egy részén vesz részt, az is tartalmas és élményszerű legyen számára.

Mint kifejezésem is mutatja, nem egy témára fűztem fel a programokat, hanem egy-egy téma köré csoportosítottam. A hagyományos tanfolyami tematikát mindig egy témára felépítve, a képzési napok elméleti és gyakorlati anyagát egymásra kell építeni. A hosszabb gyakorlatot, elmélyültebb szakmai tudást igénylő tevékenységeket nem lehet a műhelyprogramok szintjén szétarabolni.

A rövid programok lehetőséget jelentenek arra is, hogy az egyén egy-egy tevékenységi területet megismerve később tanfolyami rendszerben tartalmasabb ismereteket is szerezzen. műhelyprogramok során megismert előadót, szakembert nagyobb bizalommal keresik fel, vesznek részt hosszabb időt és anyagi ráfordítást igénylő oktatásban. A hasonló érdeklődési körrel rendelkező személyek, akik már egy-egy műhelyprogramon ismeretséget kötöttek szívesebben mennek több elfoglaltságot igénylő képzésre, amelyen már ismert személyeket talál. Így osztályunk a tanfolyami kínálatát idővel bővíteni is tudja.

Az Örökség Műhelyek megvalósítása

Az Örökség Műhelyprogramok kialakításánál több szempontot is figyelembe vettem. Egy részről, nemi szerepek szerinti megoszlásban is kínálunk program lehetőségeket. A hagyományos családi közösségekben meghatározott női- és férfimunkák voltak. Ezt a hagyományt is sugallva állítottam össze férfi és női munkákból foglalkozásokat, ezzel is erősítve a nemi identitásunk megőrzését.

A programok kiválasztásának másik szempontja, hogy a műhelyprogramokat összehangoljuk a múzeum interpretációs tevékenységével. A bemutatók, és a hagyományörök (interpretációs helyszínek) munkája a látogatók számára elsősorban vizuális élményt nyújt. Az érdeklődőknek a munkafolyamatokba nincs lehetősége bekapcsolódni, néhány perces időtartamig beszélget a személyzettel, információt gyűjt az ott folyó tevékenységről.

A műhelyprogramok során a látogató bekapcsolódik a tevékenységbe, együtt végzik a munkafolyamatokat. Így közvetlen tapasztalást szerez, elindul a tanulási folyamat útján. A bemutatók, hagyományőri tevékenységek során felkeltjük az érdeklődését, és a műhelyprogramok során megismeri azokat, megtanulja. Célunk, hogy megélje az „aha élményt”, milyen jó, milyen sokat és hasznosat tanult.

A műhelyprogramok a múzeumi ismeretátadás rendszerében a tartalmas, elméleti, gyakorlati tevékenységgel együtt járó tudásközvetítési szisztéma. A szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni rendszerben a tanulás, a gyakorlat kap nagyobb hangsúlyt. Úgy gondolom, hogy a képzés hitelességét és magas színvonalát megőrizve, helyet kell, hogy kapjon a „szórakozás” bizonyos formája is, amit a múzeumi környezet biztosít. Hiszen az ismeretek átadásán túl célunk a kultúra, az érték terjesztése, az egyén aktiválása. Ezt a folyamatot csak oldott, jó hangulatú, kellemes körülmények között lehet megteremteni. A múzeum ehhez ad kiváló közeget, ismereti háttérrel, fokozza és egyben megkönnyíti az ismeretek megszerzését.

A műhelyprogramra érkező felnőtt közönség nagyobb részt 30 év feletti, aki már „önmegvalósításával” is törődik. A non-formális tanulási forma nem kötelező, már nem várják el tőle. Az Örökség műhelyprogram megfelelő teret nyújt az egyént érdeklő tevékenységek megismerésére, hobbi, kedvtelése végzésére.

Az Örökség Műhelyprogram folyamán megvalósul a pedagógia elméletének alapja: kíváncsivá tenni, felkelteni az érdeklődését, megadni a választ. A műhely programjaink biztosítják az egyén önművelését, képességei kibontakoztatását, ízlése fejlesztését. Egyszerre valósít meg szórakozási és személyiségművelő funkciót. Az információs társadalom erősödése mellett, utat mutat a hagyományok őrzésére, az értékek, a hamis és az igaz megkülönböztetésére, a nemzeti és nemzeti identitás erősítésére.

A műhelyprogramok témája a mindennapok. A házi tevékenységeink, mindennapos teendőink sokaknak nem jelent elismert, „tanulásra” méltó tevékenységet. Vannak, akik esetleg megmosolyogják vagy komolytalannak tartják, talán nem elég tudományosnak vélik. De ne feledjük, hogy a mindennapi tevékenységünk az életünk állandó és szokásaink legfontosabb része.

„Abogyan szervezzük családi életünket, ahogy a mindennapjainkat éljük, végezzük az apró-cseprő teendőinket, azok a látszólag apró dolgok határozzák meg az életünket. Fontosak vagyunk mi kis emberek, nők, gyerekek, férfiak. Abogy elődeink oldották meg a mindennapi élet problémáit, az tette olyanná a világot amilyen az ma.”

Irodalom

- Dr. Bereczki Ibolya (2010): Kiállítások és kiállítási stratégia a múzeumokban In: Dr. Bereczki Ibolya és Ságghi Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2010
- Thomas, Bloch Ravn (2009): A szabadtéri múzeumok egy új kor hajnalán In: Dr. Cseri Miklós, Dr. Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.): Ház és ember 21. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum évkönyve, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre.
- Csesznák Éva (2009): Skanzentudás mindenkinek, Az élethosszig tartó tanulás lehetőségei a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, In: Cseri Miklós, Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.) Ház és Ember 21. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
- Csesznák Éva (2010): Skanzen Örökség Iskola – praktikus tudás a jövőért, Az Európai Örökség Iskolák hazai adaptációs lehetőségei a Szabadtéri Néprajzi Múzeum példáján keresztül In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Dr. Cseri Miklós (2010): Szemléletváltás a múzeumokban In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 4. Élmény és tudás, Múzeumi szakemberek a közoktatás szolgálatában, Kutatási jelentés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Csonka Takács Eszter, Káldy Mária (2010): Az épített, a természeti és a szellemi örökség és az Örökség Iskolák In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5.

- Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Káldy Mária (2010): Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában – az innováció és alkalmazás hazai lehetőségei, In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Káldy Mária (2010): Élő történelem vagy múzeumi színház? In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Káldy Mária (2010): A társadalmi szerepvállalás meghatározó eleme – a múzeum és az egész életen át tartó tanulás In: Dr. Bereczki Ibolya és Ságghi Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2010
- Kurta Mihály (2010): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúráközvetítésben In: Kurta Mihály- Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia, Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga, Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc-Szentendre.
- Kurta Mihály (2007): Múzeumandragógia. Paradigmaváltás a múzeumi kultúráközvetítésben, In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal, Múzeumok ma-holnap, Nyíregyháza-Szolnok.
- Szabó József (2010): A múzeumok új kihívásai: A múzeumandragógia, In: Kurta Mihály- Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia, Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga, Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc-Szentendre.
- Szabó Zsuzsanna (2009): A hitelesség kérdése az élő múzeum és a rendezvények esetében, a skanzenek gyakorlatában In: Cseri Miklós, Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.): Ház és ember 21. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Évkönyve, Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Zalai Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre
- Szabó Zsuzsanna (2010): Interpretációs kihívások a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, Szentendrán, In: Cseri Miklós, Sári Zsolt (szerk.): Szabadtéri Múzeumok Európában, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
- Vásárhelyi Tamás (2010): A londoni Természettudományi Múzeum (The Natural History Museum, London) In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Vásárhelyi Tamás (2009): A nyitott múzeum, Múzeumi iránytű 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

- Vígh Annamária (2010): Múzeumok a változó világban In: Dr. Bereczki Ibolya és Ságghi Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre
- Andragógiai ismeretek (2008), Dr.Zachár László (szerk.): Tanár-továbbképzési füzetek, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
- www.nive.hu.hefop351ttklista.htm (2011. február 17.)
- Cseri Miklós: Az ismeretátadás, a múzeumpedagógia helye es szerepe a magyar múzeumokban
- <http://mokk.muzeumokmindenki.hu/elearning/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=176> (2011. szeptember 7.)
- Durkó Mátyás (1999): Andragógia (A felnőttnevelés és közművelődés új útjai)
- <http://mek.oszk.hu/01900/01942/> (2011. október 9.)
- Szabó Mária: Hálózati tanulás, In: Bereczki Ibolya – Ságghi Ilona (szerk.): Hálózatosodás és együttműködés az iskolán kívüli szervezett tanulásban. MúzeumIskola 8.
- www.mokk.muzeumokmindenki.hu (2011. augusztus 23.)
- Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni, Projektmódszer a múzeumpedagógiában
- <http://mokk.muzeumokmindenki.hu/elearning/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=176> (2011. szeptember 7.)

Kovács Éva Marianna – Oravec-Kis Éva:
ELZÁRVA ÉS INTEGRÁLVA

A gödöllői királyi kastély szerepe a helyi társadalomban

Az impozáns kastély a kezdetektől fogva hatással volt a gödöllőiek életére, ez a hatás azonban az évszázadok során sokat változott. E változásokat, folyamatokat vizsgáljuk dolgozatunkban.

Magyarországon a török hódoltság időszakát követő belső béke évtizedeiben, a 18. század folyamán általános gazdasági és társadalmi fejlődés indult meg, a művészetek területén hazánkban is megjelent a barokk stílus, amely a legszembeűnőbb változást az építészetben hozta. A magyar főurak vidéki rezidenciákat emeltek, tornyokkal, kupolákkal, melyek körül tágas park terült el. Ezek az épületek a korábbi váraktól eltérően, már nem védelmi funkciót töltek be, csupán lakáscélokot szolgáltak és egyúttal a vagyon, gazdagság kifejezői voltak. (Kósa László 2003, 145-146) E reprezentatív kastélyok közé tartozik Grassalkovich Antal gödöllői kastélya is.

Grassalkovich Antal tervszerűen törekedett a Pesthez közeli gödöllői uradalom kialakítására. Amint megszerezte Gödöllő egy részét, hozzálátott kastélya felépítéséhez (1735 körül). Grassalkovich ez irányú döntése igen jelentős és hosszú távú változást hozott a település életében. Az impozáns kastély a franciakerttel és a konyhakerttel a régi református templom és temető helyén épült fel. A reprezentatív lakóhely építésével egyidejűleg a gróf a szegény és kis lélekszámú falvakból, valamint pusztákból álló uradalomból jól működő gazdaságot szervezett, és modern birtokközpontot épített ki. A termőföldet megművelő jobbágyokat, valamint magyar és német iparosokat (főként katolikus vallásúakat) telepített le a kuriális faluban, számukra új utcákat nyitott, egységes házakat építtetett. A kastély körüli utcákban, a Pest-kassai országút és a vásártér környékén uradalmi épületeket emeltetett. A település gyarapodásának kedvezőbb feltételeket biztosított a mezővárosi rangra való emelkedés. (Czeglédi Noémi – Fábíán Balázs 2011)

A kor más főuraihoz hasonlóan Grassalkovich Antal is nagy mecénás volt, támogatását elsősorban a katolikus egyház élvezte. Birtokain több templomot és plébániát építtetett, újított fel, rezidenciáinak templomait nyilvánossá tette, így a gödöllői kastélytemplom is nyitva állt a község lakói

előtt. Ez a templom máig folyamatos kapcsolatot jelent a község lakói és a kastély között. (Varga Kálmán 2003, 115-121)

A kezdeti időszakban a kastélyt és uradalmat birtokló földesúr igen intenzív változásokat eszközölt a település életében. A betelepítések miatti demográfiai változások (lélekszám-emelkedés, katolikus lakosság arányának jelentős növekedése) mellett a településszerkezet is átalakult. A Grassalkovich Antal utódainak idején is zajló, évtizedekig tartó építkezés hosszú időre munkával látta el a helyi és környékbeli lakosságot (téglaégetés, kőművesmunkák, ácsmunkák) és a kastély munkalehetőséget jelentett számukra (cselédek, szolgálók, istállószemélyzet, kertészek stb.). (Czeplédi Noémi – Fábián Balázs 2011, 36-37)

Az 1867-es kiegyezést és koronázást követően a község élete megváltozott, a királyi család jelenléte kiemelte Gödöllőt a vidéki települések közül. Az uralkodópár gödöllői tartózkodásai, a jó levegő és a környék csendje vonzotta a budapesti lakosokat, polgárokat, értelmiségieket, akik tömegesen költöztek ki nyaranta Gödöllőre, vásároltak vagy építettek itt villát, béreltek nyaralót. A község lakosságának létszáma és összetétele a 19. század utolsó évtizedeiben rohamosan változott, az itt lakók igényeinek kielégítése pedig jó lehetőséget nyújtott az iparosoknak, kereskedőknek szolgáltatásaik bővítésére, és ezáltal vagyonuk gyarapítására, társadalmi felemelkedésre. (Ripka Ferenc 1896)

A kastély nem volt szabadon látogatható, gondozását, karbantartását és a személyzetet tekintve a Budai és Gödöllői Várkapitánysághoz tartozott. Állandó 20-30 fős személyzetét az udvar gödöllői tartózkodásakor körülbelül ugyanannyi napidíjas bejáróval növelték. A kastély tehát továbbra is munkalehetőséget biztosított a helyieknek és környékbelieknek, ám elzártságát mereven őrizte. (Varga Kálmán 2003, 180-182, 189-195) Parkját kerítés vette körül, kapukon keresztül lehetett rajtuk áthaladni. A kastély mögötti Felsőpark látogatása némileg korlátozott volt, a királyi udvar gödöllői tartózkodásának idején pedig teljesen le volt zárva. (Ripka Ferenc 1896, 51-53)

A 19. század közepén az Alsóparkban két hattyústó volt. Az egyiket a park 1873-ban megkezdődött rendezése során megszüntették. A kastéllyal szemben lévő másik tavat télen korcsolyázásra is használták. Jegét mesterségesen hizlalták simára, este zene szólt mellette és nagy társaság szórakozott rajta minden télen. (Hegedüs László 1981) Ezt a tavat 1894-ben töltötték fel, a királyné egészségi állapotára hivatkozva.

Erzsébet királynét nagy tisztelettel vették körül a gödöllőiek, halálát követően a királyné emlékére parkot létesítettek, és 1901-ben közadakozásból szobrot emeltek neki. (Krassay László 1998, Lábadi Károly 1998) A park Erzsébet-emlékhely lett, ahová egyénileg és csoportosan is érkeztek a zarándokok, a királyné előtt tiszteletüket kifejezni vágyók, hogy elhelyezhessék koszorújukat a szobránál. (Gödöllő és Vidéke 1901)

A két világháború közötti időszakban Gödöllő újra kiemelt szerepet kapott, kormányzói rezidencia lett. A kastély ebben az időszakban is megőrizte uralkodó, kissé elkülönülő jellegét, annak ellenére, hogy a kastélygondnokok igyekeztek helyi lakosokat, iparosokat foglalkoztatni és legtöbbször helyi kereskedőknél vásároltak. (Kaján Marianna 2013)

Amikor Gödöllőn tartózkodott a Horthy-család, rendszeresen részt vettek a község közéletében, megjelentek szobor- és középület-avatásokon, a helyi Uránia mozi és a nyárra kitelepült színtársulatok előadásain, festménykiállításokon. Rendszeresen kilovagoltak, teniszmeccseket néztek az Alsóparkban lévő tenispályán. Jelenlétük felpozícionálta a község életét. Ugyanebben az időszakban többször a helyi egyesületek rendelkezésére bocsátották a kastély lovardáját, ami az 1920-as évektől a jótékony célú bálók, estélyek legkedveltebb helyszíne volt. A legtöbbször az Országos Stefánia Egyesület használta, évente két alkalommal februárban és novemberben tartották itt jótékony célú zenés teaestélyeiket. De például 1933-ban a Gödöllői Levente Egyesület tartott olimpiai bemutatót a lovardában, 1937-ben pedig az Egyházmegyei Eucharisztikus Nap helyszínéül szolgált. (Kaján Marianna 2013)

A háborúk idején hadikórház működött benne, katonai főhadiszállás volt, és sokszor menedékhelyet jelentett a gödöllőieknek, óvóhelyeket alakítottak ki számukra a kastély pincéiben.

A háború éveitől kezdve, 1940-ben alakult meg a Múzeumi Bizottság Gödöllőn, amely a Gödöllői Egyházművészeti és Történelmi Gyűjtemény létrehozására

irányult. A műtárgyakat a kastélytemplom ereklyéiből és helyi lakosok gyűjteményeiből válogatták. A múzeum számára a kastélyban két szobát engedtek át, itt rendezték be a kiállítást, amelyhez a Nemzeti Múzeum adott vitrineket. (Gödöllői Hírlap 1942) Azzal, hogy a gyűjteményt a kastélyban helyezték el, egyúttal biztonságot is reméltek számára. Azonban a gyűjtemény teljesen elpusztult a háború alatt.

A Gödöllői életében tulajdonképpen mindig különálló, elzárt világot jelentő kastély az idők során egyre többször engedte be falai közé a helyi lakosokat. Eleinte munka, esetleg menedékhely, majd szórakozás céljából is. A kastély és a község lakói között idővel egyre több találkozási pont jött létre.

Ez a kapcsolat a második világháború után sem szakadt meg automatikusan. Bizonyíték rá, hogy miután a szovjet csapatok 1948 júniusában elhagyták az épületet, a helyi politikai és társadalmi szervezetek ismét igénybe vehették azt. 1949 nyarán például a Magyar Dolgozók Pártjának nagygyűlését, a Földműves Szövetkezet ünnepélyét, a Szabadságharcos Szövetség táncestélyét és a Gödöllői Munkás Énekkar dalosversenyét is a kastély lovardájában rendezték meg (Varga Kálmán 2003, 240). Csak miután a politikai változások 1949 őszére nyilvánvalóvá tették, hogy nincs lehetőség és akarat, hogy a kastélyt az addigi tervek szerint a köztársasági elnök rezidenciájául állítsák helyre, és megkezdődött a kastély katonai objektummá züllesztése, parkjának szétdarabolása, zárult be az épület teljesen a helyiek előtt.

Ebben az időben az épület megjelenésében is ezt a különállást tükrözte. Sem a magyar katonaságot a főépületben 1958-ban felváltó Fővárosi Tanács Szociális Otthona és a Városi Szociális Otthon, sem a déli részen elhelyezett szovjet bázis nem fordított elég gondot a karbantartásra. Az épület leromlott, a növényzet elvadult, a Felsőparkot lezárták, a környező utcákról a buja növényzet és a magas kerítések miatt szinte semmi nem látszott belőle.

A műemlék épületben működő szociális otthont Dr. Ozory Aladár (1913–1999) igazgató próbálta először kiszakítani az elszigeteltségből az 1960-as években. Elkezdte összegyűjteni a településre szétszóródott berendezési tárgyakat, a kastélyról és lakóiról megőrződött történeteket, és interjúkat

adott a helyi sajtóban. Igazgatói évei alatt nemcsak a kastély kutatójává vált, hanem az épület állagát is igyekezett javítani. Tevékenységének nagy szerepe volt abban, hogy az épületegyüttes megőrződött az utókor számára. (Gödöllői Hírek 2010)

Az 1970-es évek végére társadalmi szinten is egyre inkább teret nyert a hazai kastélyállomány megőrzésének igénye, hasznosításuk gondolata, mely államilag támogatott rehabilitációs programmá formálódott. Gödöllő esetében a tényleges állagmegóvás az Országos Műemléki Felügyelőség programja alapján 1985-ben kezdődött. Gödöllőn lokálpatrióta alapítványt hoztak létre, a Helytörténeti Gyűjtemény gyűjtőakciót indított és kiállításon mutatta be a kastély királyi fénykorát, a helyi újság rendszeresen tudósított az épületet érintő tervekről és eseményekről, sőt 1991-ben időszaki kiállítás keretében látogathatóvá tették a felújítás alatt álló épületet. (Varga Kálmán 2003, 245-246)

1991-ben a rehabilitáció eredményeként kiköltözött a szociális otthon, és a szovjet csapatok is elhagyták az általuk használt részeket. 1993-tól a nyári időnyben idegenvezetéssel újra látogatható volt az épület. Az önkéntes idegenvezetők, lokálpatrióták és helyi civilek 1995-ben Dr. Mélykúti Csaba nyugalmazott villamosmérnök, helytörténész vezetésével, a hozzájuk csatlakozó szimpatizánsokkal együtt megalakították a Gödöllői Királyi Kastély Barátainak Egyesületét.

Időközben, 1994-ben állami és önkormányzati tulajdonrészsel megalakult a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Társaság, amely a törvényileg védett műemlék helyreállítását és hasznosítását jogutódja által (Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft.) jelenleg is végzi. A Társaság által alapított, és 1995-ben működési engedélyt kapott Gödöllői Királyi Kastély Múzeum és a Baráti Egyesület között folyamatos szakmai kapcsolat biztosítja, hogy a helyi társadalom befolyása továbbra is megmaradjon és mind a műemlék, mind a helyi civil szféra erősödését szolgálja. Az alapító Dr. Mélykúti Csaba elnök halála után, 2006-ban munkáját Szlávik Jánosné vezetőségi tag, könyvtáros vette át, aki hasonló szellemben vezeti tovább, sőt az egyesületi tevékenységet további szegmensekkel bővítve nyitott a szélesebb korosztályok felé is.

Az Egyesület egyik legrégebbi projektje az 1995 óta évente, a kastélyt üzemeltető kft.-vel és a Gödöllői Városi Könyvtárral közösen megrendezett

Erzsébet királyné vers-és prózamondó verseny, amely az Egyesület díszelnöke, a városban élő Pécsi Ildikó színművész kezdeményezésére indult, hogy a város iskolásainak irodalmi látókörét, művészetekkel való kapcsolatát szélesítse. Az első évben Erzsébet királyné – magyar nyelven akkoriban megjelent – verseivel, a következő évtől pedig egy-egy hozzá közel álló témában (pl. anyaság, család, magyar táj, utazás, természetszeretet) magyar irodalmi alkotással lehet nevezni. A verseny 2012-ben először országos találkozóval egészült ki, sőt a nevező diákok által a magyarlakta területekre is kiterjesztette a kastély által meghatározott kapcsolatrendszerét. A verseny önkéntesek szervezésében és munkájával, helyi vállalkozók adományaiból, valamint önkormányzati támogatással valósul meg.

Az önkéntes munka egyébként is mindennapos része az egyesületi életnek. 2006-ban a Közhasznú Társaság és az Egyesület együttműködési megállapodást kötött, amelynek fontos eleme volt ennek jogi kereteinek megteremtése. Az Egyesület tagjai tárlatvezetéseket, teremőrzést, információs tevékenységet végeznek és újabban bevonják őket a Kastélymúzeum gyűjtőtevékenységébe is. A múzeumi és turisztikai nagyrendezvények (Múzeumi Majális, Múzeumok Éjszakája, Kulturális Örökség Napjai, Barokk Kastélynapok, Vadász Nap, Erzsébet királyné karácsonya stb.) kiszolgálása elképzelhetetlen volna a lelkes és felkészült civil segítők nélkül.

Az egyesületi tagság mellett bevonható a kisebb műemléki felújítások, vagy szociális adománygyűjtések lebonyolítására is, tovább növelve a kastély körüli kapcsolati háló szilárdságát.

A tagság rendszeres összejöveteleit természetesen a kastélyban tartja, 1998-tól a Kastélybarátok Klubja nevű, havi egy alkalommal megrendezett esemény keretében. Az épülethez kapcsoló előadások mellett (neves tudósok, építészek, restaurátorok és más szakemberek voltak vendégek az évek során) ilyenkor lehetőség van a kötetlen eszmecsere, barátkozásra is.

Az Egyesület rendszeresen szervez kirándulásokat bel- és külföldre egyaránt. Ezek mindig valamilyen, a kastélyhoz kapcsolódó téma köré szerveződnek, és gyakran turisztikailag kevésbé ismert, vagy nehezen látogatható helyeket

keresnek fel. A jelenleg futó legjelentősebb projekt a Kastélytúra-sorozat, amely Magyarország legérdekesebb, veszélyeztetett állapotú kastélyait keresi fel tájegységenként, többnapos buszos kirándulás keretében.

Összességében elmondható, hogy jelenleg az épületet és annak hagyományait két igen erős szál is a városhoz köti: az önkormányzat részesevé az épületet fenntartó és működtető intézményhez jogi kereteket és képviselőket, míg az egyesület jelenléte társadalmi beágyazottságot és élő kapcsolatokat jelent. Mindkettő elengedhetetlen ahhoz, hogy a történelmi műemlék és a város viszonya egyenrangú és stabil legyen, alapot teremtve a továbbfejlődéshez.

Források

Hegedüs László (1981): Gödöllő és a századforduló. Kézirat. Gödöllői Városi Múzeum Adattár 98.23.1.

Gödöllői Hírek 2010. július 2. 2. p.

Gödöllői Hírek 2010. július 16. 2. p.

Gödöllői Hírlap 1942. szeptember 27. 1-2. p.

Gödöllő és Vidéke 1901. június 30. 1-2. p.

Irodalom

Czeglédi Noémi – Fábrián Balázs (2011): Fejezetek Gödöllő 18. századi fejlődéséből. In: Czeglédi Noémi – Fábrián Balázs (2011): „Birodalmam alatt...” (Gróf Grassalkovich Antal) Gödöllő mezőváros élete a 18. században. Gödöllő, 7-39. p.

Kaján Marianna (2013): Kormányzói rezidencia Gödöllőn 1920-1944 között. Szakdolgozat, Eszterházy Károly Főiskola, Történelem MA. Gödöllői Királyi Kastély Múzeum Adattára

Kósa László (2003, szerk.): Magyar művelődéstörténet. Budapest.

Krassay László (1998): A Gödöllői Erzsébet-park története és leírása. In: Krassay László (szerk.): Emlékezés a Gödöllői Erzsébet-park alapításának 100. évfordulóján. Gödöllő, 57–83. p.

Lábadai Károly (1998): Könyvekkel, szobrokkal és parkokkal emlékezve. In: Krassay László (szerk.): Emlékezés a Gödöllői Erzsébet-park alapításának 100. évfordulóján. Gödöllő, 95–101. p.

Ripka Ferenc (1896): Gödöllő a királyi család otthona. Budapest

Varga Kálmán 2003: A gödöllői királyi kastély. Budapest.

Éles Csaba:
A MŰEMLÉKVÁROS MINT MŰZEUM
A köztéri Itália muzeális arculatának andragógiai üzenetei

„Tézisektől” a tézisünkig

Shakespeare 1599-ben írt *Abogy tetszik* című darabjában a száműzött herceg adja a felütést azzal, hogy a földi élet egyetlen „nagy és egyetemes színpad”. Erre válaszol a kíséretéből Jaques egy voltaképpen monológgal. „*Színház az egész világ*” – így kezdődik okkal elhíresült szónoklata. Tehát az ember földi életének egyik metaforája: a *színház*. (Shakespeare 1992, 496) Comeniusnak Amszterdamban egymás után jelentek meg átdolgozott korábbi és újabb könyvei; köztük 1656-ban a *Pampaedia*. Önmagában is heurisztikus élmény lett volna rábukkanni az V. fejezet első mondatára; de Shakespeare ismeretében különösen jelentőségteljesek ezek a szavak: „*iskola az egész világ*.” (Comenius 1992, 37)

Életvilágunk másik metaforája tehát: az *iskola*. Ha Comenius csak ennyit állított volna, akkor ez alapján is az ún. „élethosszig tartó tanulás” vagy permanens művelődés, az andragógia és antropagógia első neveléstudományi klasszikusának nevezhetnénk. Amit eddig tett egy mai szerző, az szellemi fölfedezés és téziszjellegű gondolatok társítása. Ezután jöhet a metaforák körének kiterjesztése a mára kulturális örökséggé nemesedett, épített környezetre. Ha igaz lehet az, hogy „színház” és „iskola” az egész világ, akkor miért nem állíthatnánk azt, hogy múzeum is? A mi alaptézisünk tehát: *múzeum az egész világ*; amit jelen tanulmányunkban bizonyítani és illusztrálni szeretnénk. Argumentumaink olyan 18-20. századi szépirodalmi, esztétikai, filozófiai forrásokból (teoretikus fragmentumok és esszék, emlékezések és útirajzok, levelek és naplók) származó szemelvények, amelyeknek szerzői éppúgy nem gondolhatták, hogy a múzeumandragógiához szolgáltatnak adalékokat, ahogyan Shakespeare sem, akit viszont a szociálpszichológiával hozhatunk összefüggésbe.

Az a kijelentés, hogy „múzeum az egész világ”, természetesen rögtön korrekcióra szorul. Mindenekelőtt azért, mert azt sugallja, hogy nincs

semmiféle új, valami modern a Nap alatt; a haladás megállt, az élet pedig majdhogynem mumifikálódott. Csakhogy mi ezzel a – bizonyos mértékig a szellemi provokálás szándékától sem mentes – tézisünkkel nem a civilizáció, hanem a kultúra világára koncentrálnak. Árnyalva tehát tételünket: *múzeum az egész kulturális világ*. A kultúra pedig tulajdonképpen kulturális örökség.

Virtuális múzeumvárosi túra Athéntól Rómáig

A keresztény időszámítás 100. esztendejében, egy ismeretlen szerző leveléből kitűnik, hogy már a rómaiak is tulajdonképpen múzeumvárosokként tekintettek Hellász leghíresebb poliszaira. „A görög városok ma kicsinyek és jelentéktelenek; maga Spárta és Athén csak árnyékai a múltnak és ma már olyanok, mint az elaggott vén emberek. De annál nagyobb tisztelettel járulj eljűk. Légy tisztelettel templomaik iránt, légy tisztelettel történetük iránt.” (Geréb 1917, 168) A görögök földjéből eredő impulzusok a mai napig hatnak. Nem teremtenek már korstílust ugyan, és nem formálják a korszellemet; de időnként relevációként hatnak egy-egy íróra vagy filozófusra. Aki a szemével és a szellemével is beszívja a levegőjét, számos fontos kérdés megértéséhez közelebb kerülhet. Ilyen például az önismeret viszonyrendszere, a kultúra és a civilizáció kontrasztja, a tradíció és a modernség dialektikája. Nem utolsó sorban pedig egyfelől a múzeum mint városi intézmény – másfelől a műemlékváros mint múzeum korrespondenciája, közös andragógiai-antropagógiai üzenete.

Az ezekkel kapcsolatos, az alábbiakban számításba veendő heurisztikus fölismeréseknek visszatérő fő helyszíne Hellász és Athén szimbóluma: az Akropolisz. A modern korban először Renant ragadta magával az Akropolisz panorámája úgy, hogy hatásának himnikus tükre kivívta a kortársak elismerését. „Olyan erős benyomást, amelyet Athén tett rám, soha, még csak távolról sem éreztem. Van egy hely, ahol létezik a tökéletesség; ez az, és nincs másik” – ezekkel a mondatokkal indítja az *Ima az Akropoliszon* című esszéjét. „Amikor megpillantottam az Akropoliszt, az isteni nyilatkozott meg

számomra” – folytatja alább; és érzékelhető konkrétságában az egész klasszikus görög kultúra „mértéke”. (Gyergyai 1977, 361)

Hellász az a világ, amelyről Miller könyve is azt sugallja, hogy múzeum az egész ország; mert – múzeumi intézményein kívül – muzeális az egész atmoszférája, mert muzeális reminiscenciákat keltenek levegőjének és vizeinek, ételeinek, gyümölcsjeinek, italainak ízei is. De azért akadnak ebben a nagy milleri esszében olyan toposzok is, amelyek ennél konkrétabban közelítenek témánkhoz. Egyik sétája közben Miller megértette, hogy „nincs is régi és Görögország, egyszerűen csak Görögország van, egy, az örökkévalóságban fogant és megteremtett világ.” (Miller 1993, 45) „Görögország az istenek hona; s bár az istenek meghaltak, jelenlétük még mindig érezhető” – állapítja meg mintegy összegzésként. (253) Katszimbálsz „túl gyakran beszélt a múlttól, de nem úgy, mint amely halott és feledésre ítélt, hanem mint olyan valamiről, amit magunkban hordozunk, ami megtermékenyíti a jelent és vonzóvá teszi a jövőt.” (256) Ezzel a szerző nemhogy nem tér el igen eredeti szándékától, hanem éppenséggel beteljesíti azt; hiszen dokumentumértékű művének alcíme: *Görögország szelleme*.

Hubay Athénba 1967 kora tavaszán jutott el. A Nemzeti Múzeumot még zárva találván, megnézte Dionüszosz közeli színházát; melynek középpontja, az orkhésztra, egyben a görög kultúra kulcsa, amit képtelenség múzeumba vinni. Delphi színházában járván, lényegében hasonló következtetésekre jutott 1960-ban Devecseri. „Az Idő szaval az orkhésztrában, emberi segítség nélkül, láthatatlan-láthatóan. S a Tér hallgatja.” (Devecseri 1978, 73) Ezek szerint Athén és más városok, emlékhelyek stb. illetőleg maga egész Hellász az igazi múzeum.

Utóbb a filozófiatörténész Tordai fejezte ki ezt, plasztikusan érzékeltetve a kérdés összetettségét. „Számptalan út vezethet Hellasz felé: mindenki a magáét járja. ... Hellaszt ugyanúgy megleled Delphoiban, mint Athénben, Aiginán, mint Olümpiában. Valami szilánkot pedig mindenütt találsz. A múzeumok azonban többnyire a mai világ szelleme szerint kínálnak mindent: már mint tárgyakat. Hellaszt azonban csak valaha volt szelleme nyithatja meg előtted.” (Tordai 1993, 25) Valóban „számptalan” az út, de a *Homéroszi utazás* és az *Odüsszeusz hajója* után minden modern magyar szerző legalább egy kevésbé Devecseri útját is járja Görögországban. „Szúnon fokról szertetekintve oly erősen árad a szem elé a mozdulatlan tájon is a történelem,

hogy – ugyanúgy, mint az Akropoliszon – itt is szinte jelen volt minden hajdani évezred erre járt lelke, de a hajók is, a díszes orrú gályák ott látszottak emelkedni-süllyedni a múltba figyelő tekintet előtt.” (Devecseri 1978, 166)

Hubay a színház után bejutott a múzeumba; hamar ráeszmélve, hogy „a távolság, amit tartanak, olyan szervesen hozzájuk (ti. a szobrokhoz – É. Cs.) tartozik, mint a felületükön kiütöző fénoxidok.” (Hubay 1970, 155) Ettől a fölismeréstől inspirálva, már kimondható a múzeum paradoxona. *A látszat az, hogy a múlt emlékei közelebb visznek bennünket a letűnt korokhoz; ezzel szemben a valóság az, hogy a patinás tárgyak demonstrálják a távolságot a történelemmel.*

A monstre múzeumok – mindenekelőtt a Louvre, a Metropolitan és a British Múzeum – minden művelődés- és művészettörténeti korszakot magukba kívánnak foglalni. Ugyanakkor a különféle múzeumvárosok organikusan rétegződve tükrözik a különböző korszakok egymásmellettségét, sőt egymásra épülését.

Goethe 1786-ban keltezett levelében található egy olyan mondat, amely tézisünkre vonatkozóan nagyon tanulságos. „Ami a legsajátosabb s amit a legnehezebb belátni, az az, hogy hogyan következik Rómára Róma, és nemcsak az új az óra, hanem magának az ónak különböző korszakai egymásra.” (Goethe 1988, 146) A pályakezdő Heine is tett egy itáliai utazást; de az éppúgy torzóban maradt, ahogyan önmagát is egy „romnak” tekintette. Heine 1828-ban Livornóban írta azt a levelét, amely párhuzamba állítható Goethe idézett episztolájával. „Itt a kövek beszélnek, és én értek néma nyelvükön. S úgy látszik, ők is mélyen átérzik, amit én gondolok. Egy ilyen kettétörött római kori oszlop, egy ilyen málladozó longobárd torony, egy ilyen viharvert gót pillérdarab nagyon jól megért engem.” (Heine 1960, 478)

Justh 1890-ben Szicília szigetén útba ejtett egy olyan várost, amely az időben értendő többszólamúság – az ókortól a barokkig – mellett egy térbeli sokszínűséget is magába sűrített: ti. a Szentföldtől Gibraltárig. Pár napja járkálgatott már „a virágok városában”, amikor Palermóból levelet írt. „Tropikus kertek között, orientális és bizánci dómok, körülkerítve Görögország hegyeivel. Ma egy görög templom oszlopai alatt belebámulok a

végtelenségbe, a létező poézise fog meg, holnap a kapucinusok katakombáiban a fekete s a misztikus kap meg, holnapután egy kocsmában Spanyolország szellemét érzem.” (Justh 1977, 546)

Herbert az építészeti korszakoknak ezt a történelemadta montázsát 1973-ban Arles-ban kapta meg, az avatottan nyitott szeműek élményeként. „Őseinknek megközelítőleg sem volt olyan hajlamuk múzeumok berendezésére, mint nekünk. A régi tárgyakat nem üvegszekrényekben őrzött kiállítási darabokká változtatták, hanem új konstrukciókhoz használták föl őket, a múltat közvetlenül beleépítették a jelenbe. Az Arles-féle városok megtekintése, melyekben korszakok és kövek keverednek, tanulságosabb a rendszerbe foglalt gyűjtemények hideg didaktikájánál. Ugyanis az emberi alkotások maradáóságának, valamint a civilizációk párbeszédének nincs meggyőzőbb bizonyítéka, mint a váratlanul fölbukkanó és az útikalauzban sehol sem említett, római alapokra épült reneszánsz ház, melynek kapuzatát román kori szobrok díszítik.” (Herbert 1976, 50)

Róma és Livorno, Palermo és Arles... A sor még hosszan folytatható, de a tanulság végül is egyre megy, ha érzékeny szem tekint föl a faragott kövekre. Devecseri például Spoleto-ban döbbsent rá arra, ami Goethe és Heine, Justh és Herbert szavait mintegy összefoglalja. „Míntha korszakok, mikor végük eljön, nem tűnnének el, hanem maradnának, szolgálni a következőt. Vagy mintha nem óhajtanának távozni e kedves vidékről, s a következő korokat kényelmes derűvel pihenne szemlélnék.” (Devecseri 1978, 440)

Virtuális itáliai utazásunk azt fogja példázni, hogy egy nagymúltú történelmi (ó)város milyen értelemben és nézőpontokból válhat múzeumvárossá – ismét hangsúlyozva, hogy nem a múzeumok városává, mivel megmaradunk a köztereken. A műemlékvárosok múzeumi jellegét még akkor is érvényesnek véljük, ha azok – ellentétben a múzeumokkal – folyamatosan szegényednek. Méghozzá kettős aspektusból is: egyrészt direkt módon, mert eredeti és védendő köztéri szobrok másolatokra cserélődnek (pl.: a *Dávid* a firenzei Piazza della Signorián, vagy *Marcus Aurelius lovasszobra* a római Campidoglión stb.). Másrészt közvetve, mert a kortárs mindennapi élet számos jelensége töredezi meg a múzeumi összhatást. Ebben éppen azoknak a turistáknak nyújtott különféle szolgáltatások dominálnak, amelyeknek fogyasztói – ellentétben a múzeumtermek, a képtárak természetes csendjével – a

múzeumvárosok közterein gyakorlatilag ugyanúgy hangoskodnak, mint a strandokon.

Nietzsche 1882-ben Genovában jutott arra a fölismerésre, hogy egy történelmi város tulajdonképpen a „letűnt nemzedékek” múzeuma – amennyiben jól kinyitjuk szellemi szemünket is. Szójátékkal és szerzőnk szavával is élve, egy muzeálisan patinás város arculatában régi idők meghatározó várospolgári rétegeinek arca rejtőzik. „Alaposan megnéztem ezt a várost, vidéki házaival, díszkertjeivel, beépített magaslataival és lankáival; végül is ki kell mondanom: letűnt nemzedékek *arvait* látom – ez a vidék merész és független emberek képét viseli önmagán.” (Nietzsche 1997, 208)

Stendhal számára Firenze – a köztéri összképet kialakító külső falfelületek révén – ugyanúgy a „letűnt nemzedékek” egyéniségének, lelki tartásának, jellembeli arculatának múzeuma, mint Nietzsche szemében Genova. Ugyanakkor az ő esetében konkrétabban és kontrasztosan megfogalmazódva; ami azonban csak a két szerző idézett szavainak, és korántsem átfogó szellemiségének a különbsége. „Ezeket a palotákat óriási kőtömbökből építették – írta 1817-ben –, s utcára néző felüket amúgy nyersen hagyták; tömör formájukról jól látni, mennyiszer kóborolt itt a veszély!” (Stendhal 1961, 135) Stendhal nosztalgikusan szeretett, Firenzéje tehát az egykorvolt belső és külső harcok, a férfias szenvedélyek „képzeletbeli”, de rusztikus falakkal tárgyyszerűen is illusztrált múzeuma. A konkrétság és a kontraszt abból adódik, hogy Stendhal szembeállította a reneszánsz kori és a 19. századi firenzei polgárt: az előbbit bátorként és szenvedélyesként – az utóbbit viszont a szegényes fősvényesség és a hiú szokások foglyaként láttatva.

Amit tehát a történelmi óváros mintegy szabadtéri múzeumként megőriz és visszatükröz a múltbeli vitalitásból, az a (poszt)modern civilizáció enervált polgári életének indirekt kritikája. De maradjunk csak önmagában Firenzénél, amely nemcsak nyilvánvalóan múzeumváros, hanem egyben a legtermészetesebb módon múzeum is. Firenze ugyanis maga a tökéletes, a goethei értelemben veendő műalkotás: közel is engedi, és egyszerre távol is

tartja a közterein járó turistákat, akik adekvát módon ugyanezt az ambivalenciát akarják. „A nagyszerű múlt ugyan fájdalmasan kevésbé kapcsolódik a mai Firenze életéhez, mégis túlon túl erőteljesen él önmagában, túl közvetlenül ragadja meg az embert ahhoz, hogy erőt vehetne rajtunk az egykor és a most között tátongó szakadék romantikus érzése” – írta az 1910-es években Simmel *Firenze* című esszéjében. (Simmel 1990, 15)

Közhely, hogy Firenze a klasszikus reneszánsz fővárosa – majd múzeuma. Az viszont esztétikai síkon különös kegyelmi ajándék a befogadó számára, ha ezt valaki a város egy rejtőzködő pontján is képes észrevenni: üzenetének összetettségét és mélységét meglátni. Ezt esett meg például Hubayval, aki 1966-ban egy fogadáson vett részt a Mediciek palotájában. Egy olyan erkélyen találta magát, amely elrejtett belső udvarra, vagy inkább zárt kertre nézett. Felülnézetből egybefoglalva, sűrítetten és szemléletesen tárult elé a reneszánsz formateremtés és látványkultúra néhány lényegi jellemzője; pl. a „pontos geometria”, a plasztika és a vegetáció szintézise stb. Esztétikai élményének emlékét Hubay egy kulcsszóra épülő mondattal összegezte. „A harmóniára emlékszem, s ez olyan tökéletes volt, hogy elfeledtette a részleteket, amelyekből felépült.” (Hubay 1970, 114)

Sienában Márai meglepve tapasztalta, hogy mindenki „a legtisztább olasz nyelven köszönt Petrarca nyelvén. Mintha valaki mosogatás után gótikus szövetekkel törölgetné el az edényt. A városban nemcsak minden kő, minden ablak, de minden idevalósi ember is belső, organikus kapcsolatot tart a Középkorral” – írta 1950-ben. (Márai 1990, 142) A köveket, falakat megelőzve, Márai fülében ismét az ember került a fókuszba; ahogy az korábban megtörtént Nietzschével Genovában, vagy Stendhallal Firenzében. Siena az olasz – pontosabban a petrarcai poézissel fémjelzett toszkán – nyelv élő múzeumvárosaként került föl tanulmányunk virtuális térképére.

Ha nyelvében él a nemzet, akkor nyelvében él a város is. Ismert az a középkori eredetű német szállóige, mely szerint „a városi levegő szabaddá tesz”. Ámde hogyan hat a város levegője az újkor kezdete óta? Kulturális értelemben konzervál, ami témánk szemszögéből azt jelenti, hogy – természetesen megsűrve – muzeálissá nemesíti a lokális művelődéstörténet jelenségeit. Ezzel emelkedik igazán a falu fölé, amelynek népi kultúráját – ha nem zárkózik el hermetikusan a külvilágtól – minden könnyűszerrel szétzilálhatja, ami a civilizáció újdonsága; ugyanis a falut nem védik szilárd

szellemi városfalak. (Egyébként a *múzeumfal* nemzetközi elismerésre érdemes, szép magyar példája Hollókő.) Park állapította meg 1925-ben, hogy „a város lélekállapot, szokásokból és hagyományokból, a szokások keretében szerveződő s a hagyomány által közvetített viselkedésformákból és érzelmekből összetevődő egész”. (Benevolo 1994, 87)

Főntebb már idéztük Goethének azt a Rómából írt levelét, amely az örök várost mint különböző korok *térben* rétegzett múzeumvárost láttatja. Egy mélyreható tudományos elemzés tárgya lehetne, hogy „Rómának esete” mennyiben igazolja, illetve cáfolja Foucault idevonatkozó teóriáját; amelyet az *Eltérő terek* című tanulmányában kifejtett. Ehelyett megmaradunk a befogadót a középpontba állító koncepciónk nyomvonalán. „Az embernek hol az az érzése, hogy a város és a Város (mert kettő ez csak egyidőben van jelen) félelmetes gazdagságával, változatosságával mindjárt agyonlapítja; hol pedig az, hogy ő maga egyszerre több helyen tartózkodik, s több időben is persze” – ez az egyetértő, de szuverén „válasza” Devecserinek Goethe episztolájára. (Devecseri 1978, 427)

Amit Goethe egy emelkedett levélben, Devecseri pedig egy gondosan szerkesztett útirajzban rögzített Róma térben kiterített, korszakokat rétegző sajátosságáról, azt Simmel elvontságában is szép filozófiai esszéjében fejtette ki. Úgy veszi észre, hogy a megismételhetetlen történetiségű római műemlékváros egy olyan kivételesen virulens múzeum, amely a múlt és a jelen egybevegyülésének megtestesülése. „Róma szemléleti képében tehát, térbelileg, a lehető legkülönbözőbb dolgok olvadnak egymásba, s ez a folyamat az idő formájában is valóságosan hat. Egészen sajátos, nehezen leírható módon úgy érezzük, hogy az egymástól elkülönült idők egymásba és egymáshoz nőnek. Ezt néha úgy fejezik ki, hogy Rómában jelenné válik a múlt; de fordítva is, a jelen válik olyan álomszerűvé, szubjektivitás felettivé s nyugalmassá, mintha múlt volna.” (Simmel 1990, 22)

A 19-20. század fordulóján a múzeumokat és nézőiket még egyaránt a műtárgyakra koncentráló maximalizmus jellemezte. A műgyűjtő intézmények ugyanis mindent meg akartak mutatni – a művelt középosztály utazói pedig mindent meg akartak nézni. Abban is megegyeztek, hogy nem az

esztétikumot kívánták demonstrálni; s nem az esztétikai élményeket óhajtották preferálni: ez már önmagában elvezethetett volna a kiemelésekhez és a válogatáshoz. A művészettörténeti információk árasztása és hajszolása helyett, az esztétikai érzelmek kínálása és keresése ugyanis feltételezi a tudatos szelektálást.

Ez az, amit az előző századforduló táján Wölfflin művészettörténeti „elművelődésnek” nevezett. A történeti érdeklődés ti. túlságosan „elhomályosította a képzőművészet fő problémáját”, a formák iránti érzéket. Meglepőnek tűnhet, hogy a történetiség túltengését éppen egy művészettörténész kifogásolta; csak hogy az ő kutatásainak középpontjában egy esztétikai kategória állt: a stílus és formaváltozásai. Wölfflin esszéje azért figyelemre méltó témánk felől is olvasva, mert szemlélete még a képek esztétikai értékein is túlterjed. Észreveszi az embert mint városnéző, templomokban tájékozódó, képtárakban keresgélő turistát; a múzeumokban pedig nem csak az egyes műalkotásokat látja kritikusan, hanem az intézmény egészét és korabeli koncepcióját is.

„A modern, »művelt« turista becsvágya pszichológiai rémség. Művészettörténeti teljességre törekedve veszi át Itália templomait és múzeumait, pedig hamar rá kellene jönnie, hogy így nem szerezhet mély benyomásokat, hanem éppen ellenkezőleg, egyik benyomás a másikat oltja ki. ... Nagy múzeumaink persze már eleve mindent látni akarásra csábítanak, és ha megfigyeljük, hogy a látogatók nagy tömege mily csekély pszichológiai ökonómiával nyomakodik át a termeken, nagyon borúlátóan kezdhethetnénk az efféle intézmények hasznáról vélekedni, de hát a múzeumok önmagukban gyűjtőhelyek, és nemcsak esztétikai, hanem történeti feladatokat is ellátnak. Csak annyi változásra lenne szükség, hogy egy (kis) kiállítási anyag és egy (nagyobb) anyaggyűjtemény szétválasztásával ezt a kettős jelleget figyelembe is vegyék.” (Salyámosi 1981, 456)

Wölfflint a kortársai közül Fontane igazolja vissza, aki 1874/75-ben négy hetet töltött Itáliában; s igazán maradandó élményeinek vesztére, „szűken számítva tízezer képet meg szobrot” látott. Fontane a maga kárán tanulta meg azt, amit 1896-ban keltezett levelében másnak tanácsolt. Mondatainak mottója az lehetne, hogy a város élménye nemcsak sokkal élvezetesebb, hanem még maradandóbb is, mint a múzeumoké. „Megállni a Palatinuson, átvágni az Esquilinuson, felkeresni a Caecilia Metella síremlékét,

végigkocsizni a Campagnán egész a Nemi-tóig – *ezek* a nagy pillanatok, *nem* a képek, bármennyire is szépek.” (Fontane 1962, 292)

A felnőttkorban folytatott tanulás – vagy sokkal inkább (ön)művelődés, sőt *(ön)formálódás* – még annyira sem lehet a kényszerűség érzetét keltő, mint a gyermekkori, hiszen munka vagy munkanélküliség mellett történik. Minél idősebbek vagyunk, a művelődés annál inkább a szórakoztatásával és szemléletességével szerezheti-őrizheti meg a vonzerejét. A felnőtt valamiféle visszakapott szabadságként éli meg a kötöttségektől és tervezettségétől való mentességet: a kényszerűségek alól fölszabadulva művelődik csak igazán. Megragadóan ábrázolta ezt a lelkiállapotot Lamartine *Graziella* című, 1852-ben megjelent regényében.

„Komolyan tanulmányoztam Rómát, de tevékenyen akartam tanulmányozni. Ez volt számomra a legjobb történelmi lecke. Unalom helyett az antikvitás így csupa izgalom lett. Semmiféle terv nem vezetett a tanulásban a pusztá kedvtelésen kívül. Mentem vaktában, amerre lépteim vittek. Az antik Rómából a mai Rómába, a Pantheonból X. Leó palotájához, Horatius tiburii házából Raffaello otthonába.” (Lamartine 1963, 22) Ez már par excellence múzeumandragógia – a műemlékvárosra, tehát a történelmi óvárosra mint szabadtéri múzeumra kivetítve.

Megszámlálhatatlan cserépdarabot tárolnak a világ megannyi múzeumának raktáraiban és tárlóiban. Ámde Róma maga az „óriási, darabokra tört edény” – írta Rilke. Az 1903-ban keltezett levelet a költő úgy folytatja, hogy ez az „a város, melyből a századok alatt tömény történelem szivárgott a talajba”. (Rilke 1994, 76) Mennyi elképesztően sok és legszívesebben nagy kezdőbetűvel írandó fenség, szépség és nagyság lelhető föl a földkerekség műgyűjteményeiben – különösen a mega- és metropoliszok monumentális múzeumaiban! De egyedül Róma az, ahol ez a megnevezett múzeumi „feeling” már a köztereken megkapható, belépőjegyek nélkül. „Egyetlen más városban sincsen az embernek szüntelenül az az érzése, hogy a Fenség, a Szépség, a Nagyság kézzelfogható közelben van, állandóan körülvesz, következőképp minden pillanatban beléphetünk a szentélyébe” – vélekedett Turgenyev 1857-ben. (Turgenyev 1963, 218)

Róma és egész Itália csodája mindenkit lenyűgözött – kivéve a futuristákat, akiket fölbőszített. Marinetti 1909-es kiáltványában mozgalmuk minden meghatározó jellemzőjét szerteharsogta a médiában. A múzeumok és az antikváriumok szerinte „temetők”, a képzőművészetek „vágóhídjai”; a megújulni vágyó Itália „bűzös rákfenéi” a professzorokkal, régészekkel és idegenvezetőkkel együtt. Olaszország összességében az „ócskaságok piaca”. Le kell tehát rombolni a múzeumokat és a könyvtárakat, meg még azt is, ami körülveszi a modernizálódást „mérgező” intézményeket! Tulajdonképpen „köszönet” illeti Marinettit, aki – bár ellenkező előjellel – igazolja kezdeti tézisünket. „Ragadjátok meg a csákányokat, a fejszéket, a kalapácsokat, és romboljátok, romboljátok könyörtelenül a tiszteletre méltó városokat!” (Szabó 1967, 136) A múzeumok azonban ma is állnak, magukba illesztve természetesen a futurista művészetet is. Száz év múltán állnak a városok is: múzeumi arculatukat még vonzóbbá fokozódva.

Irodalom

- Benevolo, Leonardo (1994): A város Európa történetében. Atlantisz, Bp.
- Comenius, Johannes Amos (1992): Pampaedia. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak
- Devecseri Gábor (1978): Epidauroszi tücskök, szójatok. Magvető, Bp.
- Fontane, Theodor (1962): Élete levelekben. Gondolat, Bp.
- Geréb József (1917): A római kultúra legjelentősebb vonásai. Franklin-Társulat, Bp.
- Goethe, Johann Wolfgang (1988): Levelek. Európa, Bp.
- Gyergyai Albert (vál., 1977): Ima az Akropoliszon. Európa, Bp.
- Heine, Heinrich (1960): Versek és prózai művek 2. kötet, Európa, Bp.
- Herbert, Zbigniew (1976): Barbár a kertben. Esszék. Európa, Bp.
- Hubay Miklós (1970): Úton és itthon. Gondolat, Bp.
- Justh Zsigmond (1977): Naplója és levelei. Szépirodalmi, Bp.
- Lamartine, Alphonse de (1963): Graziella. Európa, Bp.
- Márai Sándor (1990): Napló, 1945-1957. Akadémiai-Helikon, Bp.
- Miller, Henry (1993): Az amarusszióni kolosszus. Magvető, Bp.
- Nietzsche, Friedrich (1997): A vidám tudomány. Holnap, Bp.
- Rilke, Rainer Maria (1994): Levelek 1899-1907. Új Mandátum, Bp.
- Salyámosi Miklós (vál., 1981): Kultusz és áldozat. Európa, Bp.
- Shakespeare, William (1992): Összes művei. Helikon, Bp.
- Simmel, Georg (1990): Velence, Firenze, Róma. Atlantisz, Bp.
- Stendhal (1961): Séták Itáliában. Gondolat, Bp.
- Szabó György (vál., 1967): A futurizmus. Gondolat, Bp.
- Tordai Zádor (1993): Utazás Hellaszba. Héttorony, Bp.

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

Turgenyev, Ivan Sz. (1963): Visszaemlékezések, levelek. Gondolat, Bp.

Bohádi Dóra, Mihályfi Judit:
**”LÁSD, HALLD, ÉREZD!” MÚZEUMI KULTÚRAKÖZVETÍTÉS
FOGYATÉKKAL ÉLŐK SZÁMÁRA**

Az Európai Unió kiemelt fontossággal kezeli a hátrányos helyzetű csoportok, köztük a fogyatékkal élők társadalmi integrációját, esélyegyenlőségük biztosítását. Ebben nagy szerep jut a közművelődés intézményeinek, mint például a múzeumoknak is. Kutatásunkban a szegedi múzeumok esélyteremtő funkcióját, esélyegyenlőségi szerepét vizsgáltuk, meglátásunk szerint ezen intézményekben a teljes körű akadálymentesítés még várat magára. Hipotézisünk szerint a magyarországi múzeumokban csak a fizikai akadálymentesítés a teljes mértékben biztosított. Kutatásunkban bemutatjuk a fogyatékkal élők közül kiemelve a vakok és gyengén látók, illetve a siketek és nagyothallók csoportjának helyzetét Magyarországon. Célunk, hogy segítsük a szegedi múzeumok komplex akadálymentesítésének megvalósulását, ennek érdekében kidolgoztunk egy tervezési segédletet, mely a szakirodalmon és saját szakmai tapasztalatainkon, a fogyatékkal élők számára megvalósított tárlatvezetéseinken alapul. A dokumentumban összegyűjtöttük mindazokat a feltételeket, melyek szükségesek az akadálymentes tárlatok kialakításához ezen célcsoportok számára.

A múzeumok a XIX. századi intézményi struktúra kialakulásától kezdődően a társadalmi elvárásoknak megfelelően fejlődtek, a különböző korokban más és más szerepet töltöttek be. A globalizálódó világhoz és társadalomhoz egyaránt alkalmazkodniuk kell a múzeumoknak, a tradicionális kultúraközvetítési szerepüket ki kell bővíteniük, ennek hatására jelennek meg egyre inkább, mint az informális és non formális tanulás lehetséges helyszínei, egyre nagyobb szerepet vállalnak az élethosszig tartó tanulás biztosításában, a múzeumpedagógiától a múzeumandragógiáig. A XXI. században a múzeum, mint közösségépítő színtér, a gyűjtemény pedig, mint a lokális és kulturális identitás megtestesítője, megőrzője jelenik meg, de mindkettőnél a fő hangsúly az élményszerűségeen kell, hogy legyen. (Koltai 2011)

Alapvető joga minden embernek, hogy hozzáférjen a kultúrához, megismerhesse történelmi múltunk emlékeit, szabadidejét számára értékesen tölthesse el és megkapjon minden olyan információt, amire neki szüksége van. Ezt támasztja alá az 1948-ban ENSZ-egyezményként elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 27. cikke. Mindezeket a múzeumok biztosítani tudják. A hozzáférés azonban akadályokba ütközhet, főleg, ha azokra a csoportokra gondolunk, akik valamilyen fogyatékkal élnek. A múzeumnak minden ember számára látogatható kell hogy legyen, meg kell felelnie a speciális igényeknek is. (Árpássy 2008)

Tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy mind törvényileg, mind a megvalósítás szempontjából a fogyatékkal élők csoportjai között a mozgássérültek számára biztosított leginkább az akadálymentesítés, míg az általunk vizsgált két csoport a vakok és gyengén látók, illetve a siketek és nagyothallók számára a teljes körű múzeumi kulturálódás még megoldatlan, vagy csak részben megoldott. A kiállítások során az ún. egyetemes tervezésre kell törekednünk, mely egy olyan tervezési mód, ami szociális és esélyegyenlőségi szempontokat szem előtt tartva az emberi különbözőségekből indul ki, célja az akadályok megelőzése, hogy a különböző képességű látogatók mind igénybe tudják venni a múzeumot. (Árpássy 2008)

A múzeumpedagógiában John Dewey elmélete hozott újítást, ami szerint a múzeumokat hasznosítani kell az iskolai pedagógiában, és a tanulási folyamat középpontjába a gyerekek gyakorlati tevékenységét és ismeretszerzését kell helyezni. „A múzeumok, mint tanulási terek fontos szerepet kapnak a múlt megőrzésében, de azzal hozzá is járulnak a jelen és a jövő megértéséhez, valamint új dolgok létrejöttéhez.” (Chadwick 2005, 49) Ennek érdekében egy múzeumpedagógiai foglalkozást úgy kell felépíteni, hogy az a tárgyakon keresztüli tanulásra, az interaktivitásra és a cselekvésen keresztüli tanulásra épüljön, vagyis az élményszerűségekre kell törekedni.

A múzeumpedagógián belül egyre inkább önálló területet követel magának a múzeumi felnőttoktatás, mely a múzeum és az élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning) kapcsolatán alapul. A múzeumandragógiai foglalkozás során a legmeghatározóbb tényezők a felnőttek életkori sajátosságai, úgy mint

személyes élettapasztalataik, előzetes tudásuk, kialakult identitásuk, társadalmi hierarchiában betöltött szerepük. A programba való becsatlakozást jelentős mértékben befolyásolja a felnőtt egyének érdeklődési köre, hiszen míg egy múzeumpedagógiai foglalkozásra a gyerekek iskolai keretek között szervezeten érkeznek, addig a felnőttek önállóan döntenek. (Koltai 2011)

A fentebb említett rövid áttekintésből kiderül, hogy sem a múzeumpedagógia, sem a múzeumandragógia nem tér ki a speciális szükségletekkel rendelkező csoportokra, mint például a fogyatékkal élőkre. Kulturális mediátorként, úgy gondoljuk, hogy erre a hiányterületre a kulturális mediáció egy részterülete, a múzeumi mediáció kínálhat megoldást. A múzeumi mediátor feladatai közé tartozna, hogy felmérje ezen látogatók igényeit és szükségleteit, ezeket továbbítsa a múzeum felé. Az információk birtokában olyan programokat lehet szervezni, mely elősegíti a fogyatékkal élők és a múzeumok közötti szorosabb kapcsolat kiépülését.

Törvényi háttér

A fogyatékkal élők múzeumlátogatási lehetőségeit feltáró kutatás során először a jogi háttért kell megvizsgálnunk, melyet a nemzetközi és a magyar jogszabályok is deklarálnak. A **magyar jogszabályokból**, a következőket kell figyelembe vennünk e téma kapcsán:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 1997. évi LXXVIII. törvény az Épített környezet alakításáról és védelméről
- 1998. évi XXVI. törvény A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.
- 1998. évi XXVI. törvény indokolása a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról
- 10/2006. (II. 16.) OGY határozat az új Országos Fogyatékosügyi Programról

- 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról
- Tervezési Segédlet az akadálymentes épített környezet megvalósításához.

A jogszabályok alapján tehát megállapítható, hogy a törvénykezés az egyenlőség elvének érvényesítését, a társadalmi integrációt tűzi ki célul, amely csak a fogyatékkal élők tudatos támogatásával, segítségével és együttműködésével valósítható meg.

Az 1998. évi XXVI. törvény alapján **fogyatékos személy** „az, aki érzékszervi – így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.” A törvény 18. § első bekezdése kimondja, hogy a fogyatékos személy számára lehetővé kell tenni a művelődési, kulturális, sport- és más közösségi célú létesítmények látogatását. Az 1997. évi LXXVIII. törvény kimondja, hogy akkor **akadálymentes** egy környezet, „ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális létesítményekre, eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.” A múzeumok számára is kötelező ez az akadálymentesítés, de ebben az esetben nem csak a fizikai, hanem a szellemi/info-kommunikációs akadálymentesítésre is gondolnunk kell. A törvény alapján tehát az akadálymentesítésnek ki kell terjednie a múzeum megközelíthetőségére, a kulturális termékek, alkotások és aktív ismeretek hozzáférhetőségére, a kulturális örökség megközelíthetőségére és ennek ismeretére: az információ, a kritikus diskurzus, a tapasztalatcsere hozzáférhetőségére. (Szabó 2009)

A komplex akadálymentesítéshez nyújt segítséget az általunk összeállított
Tervezési Segédlet.

Magyarországon a fogyatékkal élők pontos számát nehéz meghatározni, komplex, országos szintű adatokat csak a népszámlálások során nyerhetünk. A legfrissebb, 2011. évi népszámlálás adatai alapján a fogyatékkal élők száma Magyarországon **561 247 fő**.

A társadalomban a mozgássérültek vannak jelen a legnagyobb számban 232 206 fő, az általunk vizsgált célcsoportokba tartozók száma 154 069 fő. Láthatjuk, hogy a társadalom egy jelentős részével van dolgunk, így van létjogosultsága mind a fizikai, mind az info-kommunikációs akadálymentesítésnek.

A WHO 1992-es meghatározása szerint: „**Látássérültnek** tekinthető az a személy, akinek jobbik szemén maximális korrekcióval mérhető látásélessége az ép látás 30%-a (V:0,3), vagy ennél kevesebb, illetve látótérszűkülete nem több 20%-nál.” (Pajor 2010, 12) A látássérültek csoportjába tartoznak a vakok és a gyengén látók is, így ezeket a fogalmakat is tisztáznunk kell. **Vakok** azok „akik a síkírás-olvasás elsajátítására, huzamosabb ideig történő használatára segédeszközök alkalmazásával sem képesek.” (Móga 2009, 9) **Gyengén látók** azok az emberek „akik speciális eszközök és módszerek segítségével képesek a síkírás-olvasást elsajátítani, és az ismeretszerzés eszközeként alkalmazni.”(Móga 2009, 9)

A hallássérülésnek különböző fokozatait különböztetjük meg, létezik enyhe, közepes, súlyos nagyothallás, illetve siketség. A hallássérülés mértékét decibelben (dB) mérik, ez a szám azt jelöli, hogy az adott személy mennyivel hall kevesebbet az átlagos halláshoz képest. Mindezek meghatározzák az egyén hallását, kommunikációját, és hogy szüksége van-e valamilyen segédeszközre. Az **enyhén nagyothalló** személyek hallásvesztése 10-40 dB között mozog, nem hallják a távoli, halk hangokat, anyanyelvükön, beszéddel kommunikálnak, segédeszközük lehet a hallókészülék. **A közepesen nagyothalló** személyek hallásvesztése 40-60 dB között mozog, hallókészülék nélkül a beszédet alig értik, és zajos környezetben hallókészülékkel könnyen félreértik a beszélőt, anyanyelvükön, beszéddel kommunikálnak, de emellett a szájról olvasásra is támaszkodnak,

segédeszközük a hallókészülék és az indukciós hurok, amely technikai eszközként elősegíti a hang eljutását a hallókészülékhez, megkönnyítve a megértést. (Pandula 2009) A **súlyosan nagyothalló** személyek hallásvesztése 60-90 dB között mozog, hallókészülék nélkül a beszédet nem hallják, hallókészülékkel is nehezen értik a beszédet, a kommunikáció során elsősorban a szájról olvasásra támaszkodnak, beszédük nehezen érthető, jelnyelvet is használhatnak. Segédeszközei közé tartozik a hallókészülék és a fényjelző berendezések, ezen egyének számára már szükség van feliratozásra és jelnyelvi tolmácsra.

A **siketek** hallásvesztése 90-110 dB között mozog, vagy efelett van, így már a nagyon erős zajokat sem hallják, csak a rezgéseket érzékelik. Kommunikációjukban leginkább a szájról olvasásra hagyatkoznak, beszédük nehezen érthető, a jelnyelvet használják, anyanyelvükön főleg írásban kommunikálnak. Számukra segédeszközök lehetnek a fényjelző berendezések. A siket személyeknek mindenképpen szükségük van a feliratozásra és jelnyelvi tolmácsra. (Henger 2010)

Magyarország az európai trendeknek megfelelően próbál nyitni a fogyatékkal élők célcsoportjai felé a múzeumi életben, ugyanakkor elmondható, hogy ezek a törekvések még nem kellően kiforrottak, illetve kevés múzeumban valósul meg a teljes körű akadálymentesítés⁵. A következőkben bemutatjuk, hogyan valósul meg a múzeumi esélyegyenlőség európai szinten, elsősorban Ausztriában, melyekről a múzeumok honlapjáról tájékozódunk.⁶ Továbbá fontos kiemelni jó magyarországi példákat is, melyet minden múzeumnak érdemes lenne követni.

---

⁵ Teljes körű akadálymentesítés alatt a múzeumok fizikai és szellemi (info-kommunikációs) akadálymentesítését értjük, továbbá olyan múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai programok kínálatát, melyek külön a fogyatékkal élő célcsoportok tudásbővülését szolgálják.

⁶ A teljesség igénye nélkül, csak néhány intézményt emelünk ki, hiszen dolgozatunknak nem célja bemutatni a teljes osztrák múzeumi térképet. Az összegzést a múzeumok honlapjainak információi alapján készítettük el.

A bécsi Kunsthistorisches Museumban 2010 ősze óta foglalkoznak kiemelten a vak és gyengén látó látogatókkal. A vak és gyengén látó vendégek számára dombormű formájában elkészítettek pár képet, melyeket meg is tapinthatnak a látogatók, továbbá egy Braille írásos katalógus is vezeti őket a kiállításban.

A bécsi Albertinában szintén kínálnak programokat fogyatékkal élők számára. Előzetes bejelentkezés után a siket és nagyothalló látogatók számára jelnyelvi tolmács áll a rendelkezésükre. A múzeumba a fogyatékkal élők és kísérőik ingyen mehetnek be. A látássérültek, ha rendelkeznek vakvezető kutyával, a kiállító térbe a kutyát is magukkal vihetik, ha a kutya rendelkezik a megfelelő papírokkal. Ez általában az összes Nyugat-Európai múzeumról elmondható.

A bécsi Belvedere múzeumban a vak és gyengén látó célcsoportnak kínálnak elsődlegesen múzeumpedagógiai foglalkozásokat. A látogatók a vezetés során a szobrokat megérinthetik, megtapinthatják. A kiállításban audioguide segíti őket. Az intézmény egy részén a siket és nagyothalló célcsoportnak multimédiaguide áll rendelkezésükre, mely az osztrák jelnyelv segítségével mutatja be a kiállítást. Az intézmény felkínálja a lehetőséget a fogyatékkal élőknek, hogy ha jelzik, a múzeum egy munkatársa várja őket a buszmegállóban és elkíséri őket az intézménybe.

Néhány tartományi múzeumot is megvizsgáltunk annak érdekében, hogy a szegedi helyzetképpel való párhuzamba állítás releváns legyen. Olyan osztrák városokat választottunk ki, melyek lélekszáma hasonló Szegedéhez. Fontos megemlíteni, hogy több tartományi múzeum honlapján szó sem esik az akadálymentesítésről, vagy csak a fizikai akadálymentesítés megoldott. Tehát Ausztriában sem valósul meg mindenhol a teljes körű akadálymentesítés, ugyanakkor a kisebb intézményeknél is tapasztalunk törekvéseket a helyzet javítására.

A Landesmuseum Niederösterreichben a mozgássérülteknek olyan segédeszközöket bocsájtanak rendelkezésükre, melyek megkönnyítik az intézmény bejárását. A vakvezető kutyákat ebben a múzeumba is beengedik, továbbá előzetes bejelentkezés alapján a vak és gyengén látó csoportoknak speciális tárlatvezetéseket is tartanak.

A Salzburg Museum kiemelkedik a teljes körű akadálymentesítés szempontjából. Az intézmény 2009-ben elnyerte az európai múzeumdíjat,

valamint 2007-ben az osztrák múzeumdíjjal is kitüntették. A vak és gyengén látó látogatók számára Braille írásos vezetőkatalógusokat bocsájtanak rendelkezésre, továbbá az információs pultnál nagyító kölcsönzésére van lehetőség. Fizikai szempontból a lépcsőket sárga csíkokkal jelölték meg, hogy a vak és gyengén látó látogatók jobban érzékelhessék azokat. A siket és nagyothalló látogatók számára indukciós hurkokat biztosít a múzeum, ezzel elősegítve a megértést. A múzeumban a vak és gyengén látó és siket és nagyothalló csoportok számára rendszeresen szerveznek vezetéseket. A siket és nagyothalló látogatók számára pedig jelnyelvi tolmácsot biztosítanak. Kiemelkedő kezdeményezésnek tartjuk a múzeum részéről, hogy az intézményről egy video megosztó portálon filmeket tekinthetünk meg jelnyelven.

Összességében elmondható, hogy Ausztriában a múzeumok előrébb járnak a teljes körű akadálymentesítésben, mint Magyarországon, ugyanakkor az osztrák tartományi múzeumokban is még további fejlesztésekre van szükség. Az akadálymentesítés magasabb szintje nem meglepő, hiszen a Nyugat-Európai országok gazdasága stabilabb, több idejük volt kivitelezni az akadálymentesítést. Fontos azonban kiemelni, hogy Magyarországon is elkezdődtek a törekvések annak érdekében, hogy nyissanak a fogyatékkal élő célcsoportok felé.

A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen) folyamatosan kínál programokat, múzeumpedagógiai foglalkozásokat a fogyatékkal élő célcsoportoknak. A múzeum már a '90-es években felismerte, hogy nyitni kell a hátrányos helyzetben lévők felé és elkezdte a kiállítások akadálymentesítését. Az intézmény kezdeményezte a „Múzeumok Mindenkinék” program elindítását, melynek keretében múzeumi szakemberek vehetnek részt az „Érted?! – Értem?! Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat a múzeumainkban” című képzésen, vagy akár e-learninges formában is elsajátíthatják az ismereteket.

A Szépművészeti Múzeumban eddig öt tapintható tárlatot készítettek vak és gyengén látó célcsoportok számára. A kiállítások rendezésében több múzeumi és esélyegyenlőségi szakember is részt vállalt, hogy

akadálymentesen megközelíthessék a vak és gyengén látó látogatók a kiállítást. A kiállításhoz tárgymásolatokat készítettek, ezeket megtapinthatták a résztvevők. Érdekes, hogy az tapintható tárlatok látogatói nagyrészt (akár 90%) látó felnőttek, illetve gyermekek voltak. (Bartos 2009)

Fontos olyan kezdeményezést is megemlítenünk mely elősegíti a vak és gyengén látók és a látó emberek közötti kapcsolat kiépülését, elősegíti a sztereotípiák leküzdését, bemutatja, hogy milyen akadályokkal kell megküzdenie egy vak és gyengén látónak. A „Láthatatlan kiállítás” című tárlat Budapesten 2012-ben nyitotta meg kapuit. A látogatókat egy vak személy vezeti végig egy teljesen sötét teremben, ahol különböző tárgyak vannak elhelyezve, ezzel érzékeltetve, hogy a vak embereknek milyen akadályokkal kell megküzdeniük.

Mint látjuk, vannak kezdeményezések a magyar múzeumi életben is, hogy a kiállítások elérhetőek legyenek fogyatékkal élők számára is. A fent említett példák csak egy kis szelete ennek, ezeken kívül a Magyar Nemzeti Múzeum is kínál programokat, illetve Szolnokon is vannak kezdeményezések, hogy nyissanak ezen célcsoportok felé.

Dolgozatunkban a szegedi múzeumok programjait vizsgáltuk esélyegyenlőségi szempontból, kvalitatív kutatásunkat négy szegedi intézményben folytattuk (Móra Ferenc Múzeum, Alsóvárosi Ferences Látogatóközpont, Interaktív Természetismereti Tudástár, Regionális Összművészeti Központ (Reök-palota)). Választásunk azért esett ezekre az intézményekre, mert Szegeden ezekben zajlik múzeumi kultúráközvetítés. Az interjúkat az akadálymentesítésről, a fogyatékkal élő csoportok felé történő nyitásról az intézmények közönségkapcsolatokért felelős személyeivel készítettük. Az interjúkat összehasonlítottuk annak érdekében, hogy feltárjuk, az intézmények milyen szinten helyezkednek el az akadálymentesítésben egymáshoz képest. Kutatásunk második lépcsőfoka a fogyatékkal élő szervezetek érdekvédelmi csoportjaival elkészített, szintén félig strukturált interjúk. A dolgozat szempontjából mindenképpen fontos, hogy megismerjük a célcsoportok véleményét, javaslatait a múzeumi akadálymentesítésről.

Kutatásunk fő vonala az általunk elkészített tárlatvezetések előkészítése és megvalósítása. Szakmai ismereteink, gyakorlataink és a szakirodalmi vonatkozások áttekintése után kidolgoztunk két tárlatvezetési

foratókönyvet az Interaktív Természetismereti Tudástárba, melyeket a gyakorlatban is megvalósítottunk. A foglalkozás után a csoportokkal fókuszcsoportos interjút készítettünk, arra vonatkozóan, hogy ők, mint fogyatékos személyek hogyan látják a múzeumi akadálymentesítést, vettek-e már részt interaktív túrlaton, hogyan tetszett nekik a mi foglalkozásunk, milyen további javaslataik lennének a még tökéletesebb akadálymentesítés érdekében. Az interjút, túrlatvezetések és szakirodalom alapján dolgoztunk ki egy segédletet, melyben az egyetemes tervezés eszméje valósul meg, vagyis már a tervezés folyamatában az emberi különbségek mind szociális, mind esélyegyenlőségi szempontok figyelembevételével kerülnek a középpontba. (Árpássy 2008) Ezen dokumentum segítséget nyújthat az intézményeknek túrlataik akadálymentesítésében.

Összességében elmondható, hogy a REÖK-öt kivéve mindegyik intézmény nyitni kíván a fogyatékkal élők célcsoportjai felé, szeretnék az infokommunikációs akadálymentesítést is megvalósítani, a fizikai akadálymentesítésen túl. Ennek érdekében szükség lenne a múzeumok és a fogyatékkal élők szervezetei közötti kapcsolatháló kialakítására, amelyre eddig csak a Móra Múzeumnál tapasztaltunk kezdeményezést.

Az intézmények megkeresése és megkérdezése után úgy gondoltuk, hogy a teljes kép kialakításához látnunk kell az érem másik oldalát is, így interjút készítettünk ezen célcsoportok érdekvédelmi szervezeteinek képviselőivel. A Vakok és Gyengén látók Csongrád Megyei Egyesületének elnökével Vaskóné Kiss Évával, a Siket és Nagyothallók Országos Szövetség (SINOSZ) jelnyelvi tolmácsszolgálatának jelnyelvi tolmácsával Vörös Krisztinával és a SINOSZ Csongrád megyei titkárával, Hangya Dórával is készítettünk interjút.

Megvalósított projektek

2012. november 8-án került sor az Interaktív Természetismereti Tudástárban a vakok és gyengén látók számára a túrlatvezetésre. A 7 főből álló csoport a

Vakok és Gyengén látók Csongrád Megyei Egyesületének tagjai, vezetőjük Vaskóné Kiss Éva volt. A tárlatvezetésen résztvevők látása különböző mértékben sérült. A programról, melyhez tárlatvezetési forgatókönyvet készítettünk, fénykép és videofelvétel is készült. A vezetés után visszajelzéseket kértünk a résztvevőktől. A vezetés során a Tudástár Biológiai Tárát ismertettük rendszertani szempontból, majd állathangokat játszottunk le a számukra, és ki kellett találniuk melyik állat lehet az, végül mindenki kapott egy-egy herbáriumos tasakot és meg kellett fejteniük milyen növényt rejthet a tasak. A tárlatvezetés után egy kerekasztal beszélgetés keretében a résztvevőket élményeikről, tapasztalataikról, további ötleteikről kérdeztük. Összességében úgy tapasztaltuk és az ő elmondásaik alapján erről visszajelzést is kaptunk, hogy nagyon élvezték a tárlatvezetést, szívesen jönnének máskor is. Eddig még nem jártak a Tudástárban, és elmondásuk szerint nem is tudták, hogy létezik ez az intézmény.

2012. november 14-én tartottuk a siket és nagyothalló csoportnak tárlatvezetésünket az Interaktív Természetismereti Tudástárban. A csoport megszervezéséhez a SINOSZ Csongrád megyei szervezetének segítségét kértük. A tárlatra 8 siket és nagyothalló személy érkezett. A tárlatvezetés során jelnyelvi tolmács, Vörös Krisztina volt a segítségünkre, hogy kommunikálni tudjunk a résztvevőkkel. A foglalkozásról, melyhez szintén készítettünk tárlatvezetési forgatókönyvet, fénykép és videofelvétel is készült. A vezetés végén megkérdeztük a csoportot, hogy hogyan érezték magukat, milyen további javaslataik lennének a teljes körű akadálymentesítés megvalósítása érdekében. A siket és nagyothalló csoportnak szintén a Tudástár Biológiai Tárát ismertettük rendszertani szempontból. Az ismertetés után a csoportnak két játékos feladatot kellett megoldania.

Összességében elmondható, hogy egy nagyon vidám, érdeklődő és nyitott csoportnak tarthattunk foglalkozást. A vezetést 45 percesre terveztük, de gyakorlatban túlhaladtuk ezt az időintervallumot. Fontos tapasztalat ez számunkra a későbbi vezetések során.

A fókuszcsoportos interjú során kiderült, hogy még nem vettek részt ehhez hasonló interaktív tárlatvezetésen és a Tudástárban sem jártak még ezelőtt. A foglalkozásunk nagyon tetszett a csoportnak, kiváltképp a játékos feladatok. A csoport elmondta, hogy több ehhez hasonló tárlaton szeretnének részt venni. Javaslatuk csak annyi volt, hogy még több játékos feladatot találjunk

ki számukra. A csoport vendégkönyvi bejegyzése igen sokatmondó és kifejezi érzéseiket „Vannak pillanatok, amiért érdemes élni, ez egy ilyen gyönyörű pillanat volt, akadálymentesített múzeumi látogatás, köszönjük szépen, felejthetetlen élmény volt.”

2012. december 3-án ellátogattunk a szolnoki Damjanich János Múzeumba, ahol előzetes egyeztetés alapján Bodolai Mária múzeumi munkatárs segítőkészségének köszönhetően részt vehettünk egy vakok és gyengén látók számára szervezett rendhagyó múzeumi órán. A foglalkozás a történeti kiállításhoz kapcsolódott, ahol Bagi Gábor történész mesélt Szolnok polgárosodásáról, történetéről és Bodolai Mária segített a tárgyak körbeadásában, megtapintásában.

Összességében úgy tapasztaltuk, hogy ez egy nagyon jó kezdeményezés, mely Bodolai Mária erőfeszítéseinek köszönhetően már évek óta működik, de sajnos itt is megjelenik a pénzhiány, hiszen nem tudnak havonta több alkalmat megszervezni. Mária azt is megemlítette, hogy szükség lenne, egy-egy ilyen foglalkozás előtt a kollégák „továbbképzésére” is, hiszen ők nem feltétlenül ismerik ezen csoportok speciális igényeit, nem tudják, hogy hogyan is kezeljék őket első alkalommal.

Kutatásunkban rávilágítottunk arra, hogy a fizikai akadálymentesítés megvalósult, viszont az info-kommunikációs akadálymentesítés kevésbé vagy egyáltalán nincs jelen a szegedi múzeumokban, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ennek megvalósítása érdekében az intézményeknek pályázati forrásokra van szükségük. Kutatásunk során bebizonyosodott, hogy a fogyatékkal élő csoportok részéről van igény, múzeumi oldalról pedig megfogalmazódott a szándék a gyűjtemények akadálymentesítésére, a kulturális kínálat szélesítésére. Mindkét csoport visszajelzése alapján igény lenne további interaktív tárlatvezetésekre, ezért szeretnénk az Interaktív Természetismereti Tudástárban egy programsorozatot megvalósítani, mely az intézmény többi részét is a fogyatékkal élők elé tárná.

A szegedi múzeumok teljes körű akadálymentesítésének fejlesztésével közelebb kerülhetnénk ahhoz az elvhez, amely kimondja: „Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez,

a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.” (Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozata 1948 27. cikk)

Irodalom

1998. évi XXVI. törvény,
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800026.TV, [2012-08-08]
1997. évi LXXVIII. törvény,
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700078.TV, [2012-08-08]
- Árpássy Miklós et al. (2008): Múzeumok mindenkinek: az integrált tárlat kialakításának szempontjai és tapasztalatai, Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest.
- Bartos Zoltán (2009): Tapintható tárlatok a Szépművészeti múzeumban. In: Bereczki-Sághi (szerk.): Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban? Oktatási segédanyag. SZNM-MOKK,
<http://doktar.mokk.muzeumokmindenkinek.hu/dokumentum.php?IDD=436>
[2012-11-10]
- Chadwick, Allan (2005): Lifelong Learning- Áttekintés a múzeumok és az iskolarendszeren kívüli oktatási és tanulási formák világáról In Thinesse-Demel, Jutta-Németh Balázs (szerk.): A múzeumok, mint a tanulás helyszínei – Museums as learning places, PTE-TTK FEEFI, Pécs.
- Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozata (1948) 27. cikk
http://www.unesco.hu/site/documents/emberi_jogok_egyetemes_nyilatkozata.pdf, [2012-12-30]
- Koltai Zsuzsa (2011): A múzeumi kultúráközvetítés változó világa, Iskolakultúra, Veszprém.
- Móga Erzsébet (2009): Vakok és gyengénlátók észlelése, érzékelése. In: Bereczki-Sághi (szerk.): Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban? Oktatási segédanyag. SZNM-MOKK,
<http://doktar.mokk.muzeumokmindenkinek.hu/dokumentum.php?IDD=436>
[2012-11-10]
- Pajor Emese (2010): Látássérülés: Bevezető ismeretek, ELTE BGGYK, Budapest.
- Pandula András (szerk.) (2009): Segédlet a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáféréseinek megteremtéséhez – Komplex akadálymentesítés, Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest.
- Szabó Zsuzsanna (2009): Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat a múzeumban? In: Bereczki-Sághi (szerk.): Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?”
Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban? Oktatási

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

---

segédanyag. SZNM-MOKK,

<http://doktar.mokk.muzeumokmindenkinnek.hu/dokumentum.php?IDD=436>

[2012-11-10]

Németh Petra:

EGYMÁSÉRT, EGY MÁSÉRT – MÚZEUMANDRAGÓRIA ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIA A FOGYATÉKKAL ÉLŐK VILÁGÁBAN

Az ember élethosszig tartó tanulása talán a mai tudásalapú társadalom egyik, ha nem a legfontosabb kérdése, az élet értelme. Aktuális tudással képesek vagyunk minden helyzetben megállni a helyünket, és képesek vagyunk életünk folyamán többször is változtatni, és a környezet igényeihez alkalmazkodni. A céltudatos művelés és önművelődés segíthet minket ehhez. Ma már ez nemcsak az oktatáson keresztül valósulhat meg, hanem különböző kultúráközvetítő intézmények segítségével is, és nemcsak az ép emberek körében, hanem a fogyatékkal élők számára is lehetőséget jelent ez a művelődésre és arra, hogy látókörük bővüljön mindazon értékekkel, melyeket a múzeumandragógiai és pedagógiai nyújt számukra. A fogyatékkal élőknek szóló múzeumokban történő foglalkozásokról sajnos nagyon keveset hallani és nagyon kevés forrást találni épp ezért tartottam fontosnak, hogy tanulmányomban bemutassam néhány Hajdú – Bihar megyei múzeum ez irányú törekvéseit.

Egyik interjúalanyom, aki a Déri Múzeum múzeumpedagógus munkatársa, így fogalmazott egy tanulmányában: „A múzeumok világa szinte érinthetetlen, elzárt világ a fogyatékkal élők számára. Egyes múzeumokban, ennek oka lehet az akadálymentesítés részleges vagy teljes hiánya. Pedig a múzeumok nem csak az egészséges embereknek szólnak. Helyet, lehetőséget kell adni a speciális igényekkel rendelkezőknek is arra, hogy megismerjék, használják és élvezhessék a múzeumok által nyújtott kulturális javakat.” (Baloghné, 2007:97)

A téma mélyebb felderítése érdekében egy kisebb kutatást végeztem, miszerint felkerestem a Hajdú – Bihar megyei múzeumokat, ahol interjúkat készítettem a múzeumvezetőkkel, múzeumpedagógusokkal. Öt intézményben sikerült ezt lebonyolítani, a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumban, a balmazújvárosi Semsey Andor Múzeumban, a hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeumban, valamint a debreceni Déri Múzeumban. Kérdéseimet tekintve a múzeumpedagógiai és

múzeumandragógiai tevékenység meglétére, gyakoriságára, struktúrájára, témájára voltam kíváncsi, továbbá, hogy alkalmaznak – e múzeumpedagógus munkatársat és vannak – e egyéb szakkörök a múzeumban. Az ezekre érkezett válaszok alapján hasonlítottam össze az intézményeket.

Múzeumandragógiai, múzeumpedagógiai tevékenységek a múzeumokban

Összességében elmondható, hogy az öt múzeum közül három múzeumban nincs múzeumandragógiai tevékenység, és két múzeum van, ahol múzeumpedagógiai képzés sincs.

A Semsey Andor Múzeumban múzeumandragógiai képzések, foglalkozások nincsenek. Múzeumpedagógiai foglalkozások szoktak lenni az állandó és az időszakos kiállításokhoz kapcsolódóan, iskolások, óvodások részére. Ezek még nem rendszeresek, de dolgoznak rajta, hogy állandó programjaik is legyenek. Fogyatékos gyerekek is voltak már ilyen foglalkozáson, de ez külön kérésre lett szervezve. Tehát ez sem rendszeres program egyelőre.

A Bihari Múzeum ez irányú tevékenységét tekintve kiemelkedő a törekvések tekintetében. A múzeum szorosabb együttműködésben áll 2012 óta, a Látássérültek Észak Alföldi Regionális Egyesületével, valamint 2012-ben létrehoztak egy tapintható tárlatot, „Mindent a szemnek, semmit a kéznek címmel.” Az együttműködési szerződés meg lett hosszabbítva, így minden hónap második csütörtökén 9.30-tól 11 óráig várják klubdélelőttre a látássérültek berettyóújfalui és biharkeresztesi csoportjának tagjait. Szívesen szerveznek programokat fogyatékkal élők számára.

A Bocskai Múzeumban és a Karacs Ferenc múzeumban sajnos múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai képzések sincsenek. A Bocskai Múzeumnak két szakalkalmazottja van csupán, bármilyen rendezvénynek csak az időszaki kiállítások alkalmával tudnak helyet biztosítani.

A Déri Múzeum együttműködésben áll a Magyar Vakok és Gyengén látók Országos Szövetségének Hajdú – Bihar megyei Szövetségével, valamint a

Debrecenben található Dr. Kettesy Aladár Vakok és gyengén látók Általános Iskolájával. Látássérültek, autisták és mozgássérültek számára is vannak múzeumpedagógia képzések, valamint felnőttek számára foglalkozások. 2005-ben a múzeum elnyert egy pályázatot, ami arra adott lehetőséget, hogy sérült gyerekek számára is elérhetőek legyenek az egyes népszerű kiállítóterek. Az elnyert összeget tárgymásolatokra, nagyítókra, valamint korhű kosztümökre költötték, melynek a segítségével nemcsak a látássérültek, hanem a más fogyatékkal rendelkező gyerekek is át tudják élni az élményt. Az autista gyerekek fogadása egy külön pedagógiai technika kidolgozását igényelte, ugyanis figyelmük szerteágazó és nagyon nehéz elérni náluk a motiváltságot. A foglalkozások alkalmával fejlesztik a finommotoros képességeiket pl. nemezeléssel, a kiállítások megtekintése során pedig szabadon mozoghatnak, kérdezhetnek valamint kézzel fogható tárgyakat tapinthatnak meg, a figyelemmegtartásra koncentrálnak esetükben a múzeumpedagógusok.

Láthatjuk tehát, hogy a múzeumandragógiai és a múzeumpedagógiai képzések és foglalkozások megtartása összetett feladat, széleskörű szociológiai, pedagógiai, pszichológiai ismeretek meglétét kívánja.

Fogyatékkal élők a múzeumokban, múzeumpedagógusok

Amint azt a tanulmány elején is említettem, nagyon fontos, hogy a fogyatékkal élők számára is elérhetőek legyenek a múzeumok látogatásának feltételei. De valóban megvannak-e ezek a feltételek? Erre voltam kíváncsi, amikor a múzeumokat az akadálymentesítés meglétéről és a múzeumok fogyatékkal élők által való látogatottságáról kérdeztem. Teljes mértékű akadálymentesítés egyik múzeumban sincs jelen, bizonyos helyiségek és bizonyos kiállítások megtekintése csak a megoldott.

Semsey Andor Múzeum nincs akadálymentesítve. Több, mint száz éves épületben van jelenleg a múzeum. A kiállítások is régen készültek, nincsenek korszerűsítve. Jelen pillanatban ebben az épületben erre már nem is fognak költeni, - mondja a múzeum munkatársa - a múzeum ha minden jól megy még ebben az évben átköltözik az éppen felújítás alatt álló Semsey kastélyba. Az erre vonatkozó ottani paramétereket sajnos még nem ismerjük, vannak

elképzelések, de tervezni így nagyon nehéz. Az biztos, hogy a múzeum a földszinten lesz, így a bejutás meg lesz oldva a fogyatékossggal élők számára is.

A Bihari Múzeum természetesen törekedett a fogyatékossggal élőknek szóló kiállítások és foglalkozások tekintetében az akadálymentesítésre.

A Bocskai Múzeumban egyik kiállítás megtekintése kerekesszékeseknek is lehetővé van téve a rámpán történő felmenetel segítségével, amelyhez az ajtó is elég széles, azonban a többi épületben erre nincsen mód. A fogyatékkal élőköt más módon segíteni nem tudják, csak a személyes törődés révén tudnak biztosítani számukra egy kis múzeumi élményt.

A Déri Múzeum közelmúltban történt felújítása alkalmával törekedtek az akadálymentesítésre, az épületben található lift, illetve bejutásuk egy külön bejáraton keresztül történik, ahol egy kamera segítségével látják, ha éppen a múzeumhoz egy kerekesszékes ember érkezik. Sajnos jeltolmács nincs, és Braille írást sem alkalmaznak a vakok és gyengén látók számára.

Végül pedig, de nem utolsó sorban, a Karacs Ferenc Múzeum egyáltalán nem akadálymentesített.

A múzeumpedagógus munkatárs alkalmazását tekintve a Karacs Ferenc Múzeum, a Semsey Andor Múzeum, és a Bihari Múzeum is csak egy személyt foglalkoztat, a Déri Múzeum két főt, a Bocskai Múzeumban pedig sajnos nincsen múzeumpedagógus munkatárs.

Mint láthatjuk, az akadálymentesítés, mint bármely más közintézményben, igen csekély mértékben vagy egyáltalán nem megoldott. Ez többségében a forráshiánynak köszönhető, illetve annak, hogy a múzeumok többsége régi épületben található, ami műemlékvédelem alatt áll.

Miért nem terjedt el a múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai tevékenység a fogyatékosokkal élők számára?

A múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai foglalkozások fogyatékkal élők számára mind komoly fejlesztéseket igényelnek, és a legtöbb múzeum esetében ennek hiányában ezek a foglalkozások el is maradnak. Ezekből következik az a néhány ok, amit az interjúk során gyűjtött tapasztalataim következtében levonok. Elsőként megemlíthető, hogy nem ismerik fel a múzeumandragógiában, múzeumpedagógiában lévő lehetőségeket: pl. egy fogyatékkal élő személy közösségi életbe való bevonását segíthetik elő. Továbbá, amely talán a legmeghatározóbb oka, hogy forráshiánnyal küszködnek. A legtöbb múzeum régi épületben található, többségében külső felújítást igényel, bevétel hiánnyal küszködik, így a befolyt összegeket a fenntartásra, nem pedig a fejlesztésre fordítják. Megemlíthető még, hogy a kisebb múzeumok kevés embert alkalmaznak, nincs arra keret, hogy külön múzeumpedagógust foglalkoztassanak, valamint nincs megfelelően akadálymentesített környezet a fogyatékkal élők számára.

Konklúzió

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a megkérdezett múzeumok munkatársaiban kivétel nélkül megvan a törekvés arra, hogy teret nyissanak a fogyatékosok művelődésének, fejlesztésének múzeumpedagógiai tevékenységek által, azonban a rajtuk kívül álló körülmények az okozói annak, hogy ennek megvalósítása nehézkes vagy rosszabb esetben nem is kivitelezhető.

Tanulmányomat Kurta Mihály egyik gondolatával egyetértésben zárnám, miképpen a múzeumoknak paradigmaváltás kellene. Fel kellene ismerniük azt, hogy óriási szerepet tölthetnének be az emberek művelődésében illetve az önművelődés iránti igény kialakításában valamint teret nyithatnának a fogyatékkal élők számára, hogy ők megismerjék, mi az a kultúra. (Kurta, 2007)

Irodalom

- Göllesz Viktor – Horányi Magdolna (1968): Bevezetés a felnőtt fogyatékosok neveléstanába. Szociális Intézetek Központja, Budapest
- Baloghné Pinczés Orsolya (2007): Hátrányos helyzetűek a Déri Múzeumban – látássérültek, mozgássérültek, autisták. In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal. Jász – Nagykun – Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza - Szolnok, 97-104. p.
- Kurta Mihály (2007): Múzeumandragógia - paradigmaváltás a múzeumi kultúráközvetítésben. In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal. Jász – Nagykun – Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza - Szolnok, 84-96. p.
- Kurta Mihály – Pató Mária (szerk.) (2009): Országos Múzeumandragógiai Konferencia. Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc

Kuttner Ádám:
„A HÉT MŰTÁRGYA” MÚZEUMI FACEBOOK
ALKALMAZÁS BEMUTATÁSA

A közösségi oldalak, elsősorban a Facebook térhódítása felvetette azt a kérdést, hogy a kapcsolatteremtés és szabadidő eltöltése mellett oktatási célra felhasználható-e az oldal, amelyen tanítványaink naponta órákat töltenek el. A 2011-2012-es tanévben lefolytatott, két egymástól független iskolai kísérlet⁷ tanulságai szerint a Facebook jól használható oktatási környezetként mind a tanórán, mind pedig azon kívül a középiskolában és a felnőttképzésben egyaránt (Kárpáti, Szálas, Kuttner 2012). A kísérletek tapasztalataiból tanulva, immár az eszköz újszerűségén túllépve, újabb kutatásokkal kell szilárd alapot biztosítani a további sikeres gyakorlatnak. Jelen kutatás témája a Facebook alkalmazási lehetőségei a tudománykommunikációban és a múzeumi oktatásban.

Facebook a múzeumi kommunikációban

Ismert, hogy megfelelő motivációval és a foglalkozások gondos előkészítésével a múzeumi tanulás során a kulcskompetenciák szinte mindegyike fejleszthető (Vásárhelyi, 2011). Azonban megjelent egy új, digitális eszközökön felnőtt fiatal generáció, akiknek a figyelmét folyamatosan elvonja az iskoláról és a múzeumról az őket körülvevő egyre fejlődő technológia (Turcsányi-Szabó, 2012). A megváltozott körülményeket jól mutatja, hogy korábban nem létezett olyan kommunikációs csatorna, mint a Facebook, amelyen keresztül átlagos pedagógusként, andragógusként több mint 2,7 millió⁸ Magyarországon regisztrált tizennyolc és harmincöt év közötti fiatal felnőtt érhető el, kiknek jelentős része rendszeres látogatója a közösségi portálnak.

---

⁷ A középiskolai kísérletet Szálas Tímea végezte a szabadkai gimnázium 3 osztályában. A felnőttképzési kísérletet két párhuzamosan futó csoportnál Kuttner Ádám végezte a budapesti Top School Oktató Központban

⁸ Pontosan 2,704,560 személy. A 2013. április 11-i adat a Facebook statisztikai rendszeréből származik.

Ugyan a hazai és a külföldi trendek egyaránt azt mutatják, hogy a múzeumok körében folyamatosan nőtt az elmúlt években a Facebook felhasználása, ez a legtöbb esetben mindössze az online jelenlétre koncentrálódik. *Holdgaard* megvizsgálta a dán múzeumok közösségi média – elsősorban a Facebook – használati szokásait és megállapította, hogy a múzeumok többsége ugyan használja rendszert és nagy támogatói közösséggel is rendelkezik, de ennek ellenére a Facebook oldalakon a felhasználóktól érkező visszajelzések száma rendkívül alacsony. Ennek okát abban látta, hogy a múzeumok általában statikus szövegeket, képeket és olyan információkat osztanak meg, amelyek a kiállítások fizikai, valódi látogatóinak szólnak (Holdgaard, 2011). A közösségi médiában azért kulcskérdés a különböző típusú megosztások és „like-ok” száma, mert ezek segítségével terjed az információ és a támogató közösség tagjai ezek segítségével tudják befolyásolni a múzeumokat nem kedvelő, múzeumokba nem járó ismerőseiket.

Magyarországi múzeumok Facebook kommunikációja

A vizsgálatom során ötvenegy olyan magyarországi múzeum és gyűjtemény Facebook kommunikációját elemeztem, amelyek 2013. április és május hónapjában is legalább egy bejegyzést közzétettek a közösségi portálon. Megállapítható, hogy a magyarországi helyzet a Holdgaard által Dániában feltártakéhoz hasonló. A múzeumok jelentős többsége Magyarországon is a kiállítások fizikai látogatóival kommunikál a virtuális térben azt gondolva, hogy közösségi felületen történő pusztán jelenlét elegendő sikerhez. Azonban a közösségi média megjelenése alapvetően változtatta meg kommunikációs szokásokat, a hagyományos egyirányú kommunikációs folyamat helyett egy újfajta, kétirányú kommunikációt kell folytatni (Markos, Gáti, 2012), ahol a felhasználók többé nem passzív befogadói a weboldalakon található információknak, hanem a kommunikáció aktív résztvevői, illetve a tartalom létrehozói is egyben.

A magyarországi múzeumok Facebook oldalain a rendszer által automatikusan biztosított fénykép megosztó funkciót 43, az eseményt megosztó funkciót 35, a térképalkalmazást pedig 33 múzeumban használják. Viszonylag kevés, hat múzeum töltött fel saját videókat a Facebook rendszerbe annak ellenére, hogy minden statisztika azt mutatja, hogy a videók nézettsége messze meghaladja szöveges megosztások nézettségét.

Összesen tíz múzeum használt a beépített rendszerfunkciók bővítésére használható úgynevezett Facebook alkalmazásokat, ráadásul ezek többsége valamilyen hiba miatt nem működött, vagy nem volt elérhető a vizsgálat időpontjában. Továbbá gyakori volt, hogy az adott alkalmazás által megvalósított funkció elérhető lett volna a Facebook alapfunkcióival is.

A vizsgált múzeumok közül kiemelkednek a Kogart⁹ és a Ludwig¹⁰ múzeumok Facebook oldalai. A két múzeum által létrehozott Facebook oldalak és az azokon használt Facebook alkalmazások biztosítják, hogy a közösségi média a múzeumi marketingmix vagy kommunikációs mix úgynevezett hibrid eleme lehessen (Mangold, Faulds, 2009), azaz a hagyományos értelemben lehetővé teszi a múzeum számára, hogy információt adjon át az érdeklődők számára, ugyanakkor a nem hagyományos értelemben lehetővé teszi a látogatói interakciókat és további tartalom létrejöttét.

Ismeretátadás, oktatás Facebook rendszerrel

A Facebook egy virtuális közösségi környezet, amely jól használható a tanulmányokkal kapcsolatos tájékoztatásban és a tanulási célú tantárgyi integrációban egyaránt, de a Facebook közösségi hálózatot nem e-learning rendszernek tervezték, így azokat a klasszikus és egyértelmű funkciókat hiába keressük, amelyeket máshol megtalálhatunk. Mivel ez egy kereskedelmi termék, kicsi az esély arra, hogy valaha olyan mértékű átalakításon menne keresztül – például eltűnnének a reklámok, stb. –, hogy összemérhető legyen az Ilias vagy a Moodle keretrendszerekkel, így az ilyen jellegű összehasonlítást teljesen feleslegesnek tartom.

---

⁹ <https://www.facebook.com/kogart>

¹⁰ <https://www.facebook.com/ludwigmuseum>

A szakirodalom a Facebook oktatási alkalmazásainak három funkcióját, lehetőségét emeli ki: tanóraba integrált oktatási célú alkalmazás, szocializáció elősegítése, illetve tájékoztatási funkció. (Szálás, 2012). A korábban említett iskolai kísérletek egyik fő tanulsága, hogy a Facebook segítségével könnyen létrejöhet valódi társas tanulás és kollaboratív tudásépítés a felnőttek között, amelyek gyakorlati megvalósítása korábban lényegesen nehezebb feladat volt, mint a közoktatásban résztvevő nappali tagozatos hallgatók esetében. A platform által biztosított interakció lehetőséget nyújt arra, hogy a résztvevők egymástól tanuljanak, közösen gyűjtsenek tudáselemeket, véleményt alkossanak egymás munkáiról és segítsék egymást az előrehaladásban.

„A hét műtárgya” Facebook alkalmazás

A cél egy olyan általános felhasználású múzeumi ismeretterjesztő Facebook alkalmazás elkészítése volt, amelynek elsődleges célközönsége a közösségi hálózatot rendszeresen használó felnőtt legyen, tartalma pedig könnyen szerkeszthető és illeszthető legyen a legtöbb múzeum tematikájához vagy akár a múzeumpedagógusok által fontosnak tartott témakörökhöz. További cél volt a kiállítás tervezőinek kezébe olyan eszközt adni, amellyel külső szakember bevonása nélkül támogathatják az intézmény közösségi marketing tevékenységét.

Az alkalmazás jelenleg két oldalon tekinthető meg, az egyik a Top School Oktató Központ Facebook oldala¹¹, ahol informatikatörténeti virtuális kiállítás keretében minden héten egy-egy érdekes, és számítástudomány-történeti szempontból jelentős tárggyal, emlékekkel ismerteti meg az iskola oldalának látogatóit. A másik oldal az ELTE Természettudományi Karán működő Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ tanárai és

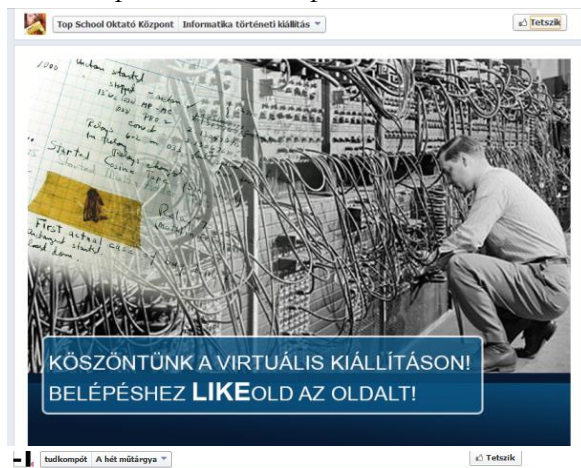
---

¹¹ Az alkalmazás webcíme:

http://www.facebook.com/topschool.hu/app_621465737866978

hallgatói által közösen szerkesztett „Tudkompót” bloghoz tartozó Facebook oldal¹², ahol hallgatók által készített úgynevezett „Mínusz 1” kiállításon bemutatott tárgyak jelennek meg virtuálisan.

Az alkalmazásba közösségépítő funkció is beépítésre került, ugyanis a tárgyleíráshoz csak azok férnek hozzá, akik csatlakoztak („like-olták”) a Tudkompót, illetve a Top School Facebook oldalához.

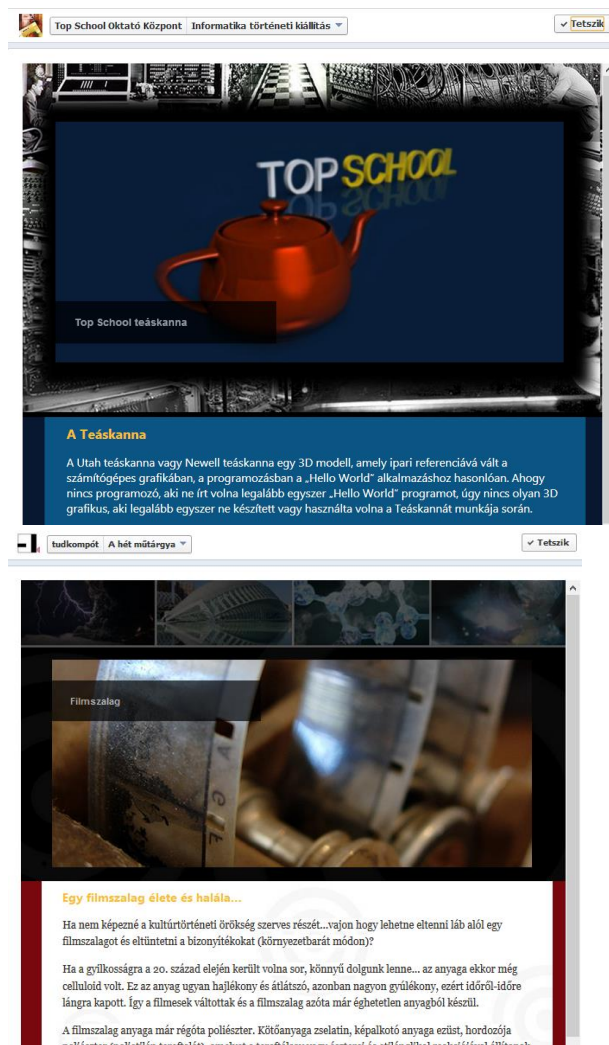

A hét műtárgya Facebook alkalmazás nyitó képei

¹² Az alkalmazás webcíme: https://www.facebook.com/tudkompot/app_526215387435092

MÚZEUMANDRAGÓGIA A GYAKORLATBAN

Az első cikkek a virtuális kiállításban

A fejlesztés során kiemelt szempont volt az, hogy ingyenes és programozás nélkül is használható technológiát alkalmazzak azért, hogy informatikai szakember bevonása nélkül üzemeltethető legyen a rendszer.

Az alkalmazás informatikai szempontból két fő komponensből, egy szerveroldali illetve egy kliensoldali részből tevődik össze. Mint az

informatikai rendszerek többsége, ez is egy központi számítógépen tárolja a működéséhez szükséges adatokat, ehhez MySQL adatbázis-kezelő szerverszoftvert használtam, mert ennek a támogatása elég magas a host-oldalak körében, illetve képes a PHP rendszerrel gördülékenyen együttműködni. A kliens oldali rész hagyományos HTML-CSS alapú rendszer, amelyet egy JQuery alapú galériával egészítettem ki.

Facebook alkalmazás hatékonysága

Mint minden kommunikációs terméknek, így „*A hét műtárgya*” Facebook alkalmazásnak a hatékonyságát is az alapján mérhetjük, hogy az adott intézmény célközönsége milyen mértékben szólítható meg a segítségével. Április közepén aktiváltam a Top School Oktató Központ Facebook oldalán a programot. Az április 18. és május 9. közötti időszakban 251 ember lépett be és használta az alkalmazást, 145 ember „like-olta”, 19 fő osztotta meg saját oldalán és 11 ember szólt hozzá a bemutatott műtárgyakhoz. Véleményem szerint ez az eredmény a kommunikációs szempontból vizsgált 51 múzeum bármelyikének Facebook oldalán szép eredménynek számítana. Még figyelemre méltóbb az eredmény annak tükrében, hogy a Top School Facebook közössége mindösszesen 1500 fő körüli, míg a múzeumoké között nem ritka a 10-20 ezres tagsággal rendelkező sem.

A bemutatott alkalmazás az érdeklődő múzeumok számára szabadon elérhető az alábbi weboldalon: <http://www.topschool.hu/het-mutargya.php>

Irodalom

- Holdgaard, N., (2011): The Use of Social Media in the Danish Museum Landscape, URL: <http://bit.ly/17rxGKx>, Hozzáférés: 2013. 04. 10.
- Kárpáti, A., Szálas, T., Kuttner, Á. (2012): Közösségi média az oktatásban – Facebook estetanulmányok. In: Iskolakultúra folyóirat, 2012. október
- Turcsányi-Szabó, M., (2012): Fenntartható innováció a tanárképzésben – az elmélettől a gyakorlatig, Oktatás-Informatika Folyóirat, ELTE PPK. URL: <http://bit.ly/WvvrNl>, Hozzáférés: 2013.04.10.

- Markos-Kujbus, É., Gáti, M., (2012): A közösségi média mint online stratégiai eszköz, Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 18. Országos Konferencia, URL: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/886/>, Hozzáférés: 2013.05.11.
- Mangold, W.G., Faulds, D.J. (2009): „Social Media: The New Hybrid Element of the Promotion Mix”, Business Horizons, 52, pp. 357-365.
- Szálás, T. (2012): A „közösségi háló” (SocialWeb, Web 2.0) jelentősége az oktatásban: a blog és Facebook platformok alkalmazásai a középiskolai oktatásban, Szakirodalmi tanulmány, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola
- Vásárhelyi, T. (2011): A múzeumi tanulás környezete. In: Vásárhelyi, Kárpáti (szerk.): Múzeumi tanulás, Typotex, Budapest, 2011, 130-136 pp.